

30354.

YILDIZ TEKNİK UNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTUSU

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE
TEKSTİL SANAYİNİN DURUMU

İŞLETME YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NUMAN ELMAS

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Sema KALAYCIOĞLU

İSTANBUL 1993

I Ç I N D E K İ L E R

Sayfa

IÇİNDEKİLER

ÖZET

GİRİŞ.....1

I. BÖLÜM

I. DÜNYADA TEKSTİL SANAYİNİN ÖZELLİKLERİ.....2

A. GENEL ÖZELLİKLERİ.....2

1. ÜRETİM.....4

a) Pamuk.....4

b) Yapay Elyaf.....8

c) Yün.....14

d) Pamuk İpliği, Diğer Tekstiller ve
Hazırgiyim.....16

i. Bazı AT Ülkelerinde Durum.....16

ii. ABD'nde Durum.....23

iii. Diğer Ülkeler ve Genel Durum25

2. VERİMLİLİK.....29

3. TALEP.....32

a) Pamuk.....32

b) Yapay Elyaf.....36

c) Hazırgiyim.....36

4. REKABET42

a) Bazı Piyasalarda Genel Durum.....42

b) Bazı Ülkelerin Uluslararası
Rekabette Durumu.....50

Sayfa

i. Firmaların Tutumu.....	51
ii. Dünyanın Başlıca Tekstil Firmalar Sıralaması.....	52
iii. Dünyanın Bazı Ülkelerinde Dış Ticaret Payları.....	54

II. BÖLÜM

II. DÜNYADA TEKSTİL SANAYİNİN BAĞLI OLDUĞU NORMLAR... 58

A. KORUMACI EĞİLİMLER..... 58

1. ABD'NİN KORUMACI EĞİLİMİ..... 60

2. AT'NUN KORUMACI EĞİLİMİ..... 62

3. ASYA ÜLKELERİNİN VE DİĞER ÜLKELERİN
KORUMACI EĞİLİMİ..... 64

B. ULUSLARARASI ANLAŞMALAR..... 66

1. ABD'NİN YAPTIĞI ANLAŞMALAR..... 66

2. AT'NUN YAPTIĞI ANLAŞMALAR..... 67

3. MULTİFİBER ANLAŞMASI (MFA)..... 68

a) Kapsamı..... 68

i. MFA I (1974-78)..... 69

ii. MFA II (1978-81)..... 69

iii. MFA III (1982-86)..... 69

iv. MFA IV (1986-91)..... 70

b) Ülkeler Bazında Değerlendirme..... 71

4. GATT..... 74

a) Kapsamı..... 74

b) Ülkeler Bazında Değerlendirme.....75

III. BÖLÜM

III. TÜRKİYE'DE TEKSTİL SANAYİİNİN DURUMU.....77

A. GELİŞİMİ.....77

1. SEKTÖRÜN TARİHÇESİ.....77

a) Cumhuriyet Dönemi.....78

b) Planlı Dönemler.....79

i. Birinci Plan Dönemi.....79

ii. İkinci ve Üçüncü Plan Dönemleri.....79

iii. Dördüncü ve Beşinci Plan Dönemleri...80

B. FİRMALARIN DURUMU VE BOYUTLARI.....81

C. İSTİHDAM.....86

D. 1980 SONRASI GELİŞMELER VE SANAYİİNİN
DİŞA AÇILMA DURUMU.....90

1. ÜRETİM.....90

a) Pamuk İpliği.....90

b) Pamuklu Dokuma.....92

c) Hazırgiyim.....93

2. SEKTÖRÜN GELİŞİMİ.....93

3. TEŞVİKLER.....96

IV. BÖLÜM

IV. TÜRK TEKSTİL SANAYİNİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR.....99

A. SANAYİNİN KENDİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR.....	99
1. STANDARTLAR.....	99
2. DİĞER SORUNLAR.....	100
a) Ambalaj.....	100
b) Sevkiyat.....	103
c) Sipariş Kabul ve Karşılama.....	104
d) Pazarlama Sorunları.....	105
e) Mamul Madde Oluncaya Kadar Diğer Sorunlar.....	108
f) Tüketici Zevklerinden Kaynaklanan Sorunlar.....	108
g) Modernizasyon Sorunu.....	109
h) Maliyet Sorunu.....	111
B. ÜLKEDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR.....	112
C. ULUSLARARASI SORUNLAR.....	114
1. TERCİHLİ ÜLKELERİN VARLIĞI.....	114
2. KORUMACI EĞİLİMLERİN TÜRKİYE'YE YANSIYAN YÖNLERİ.....	115
a) AT'ndan Uygulanan Kısıtlamalar.....	115
b) ABD'nin Empoze Ettiği Kısıtlamalar.....	128
c) Asya Ülkelerinde ve Diğer Ülkelerde Uygulanan Kısıtlamalar.....	142
V. BÖLÜM	
V. TÜRK TESTİL İHRACATI.....	148
A. AT ÜLKELERİNDE YAPILAN İHRACAT.....	148

	<u>Sayfa</u>
B. ABD'NE YAPILAN İHRACAT.....	159
C. ASYA ÜLKELELERİNE YAPILAN İHRACAT.....	163
D. EFTA ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT.....	164
E. DOĞU AVRUPA ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT.....	165
F. DİĞER ÜLKELERE YAPILAN İHRACAT.....	168

VI. BÖLÜM

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	171
------------------------------------	-----

KAYNAKLAR.....	181
----------------	-----

ÖZGEÇMİŞ.....	186
---------------	-----

Ö Z E T

İnsanlık varolduğundan bu yana, yaşadığı yerler ve giyindiği elbiseler için tekstil sanayiine ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç giderek artmış ve 20. y.y.'da doruk noktaya ulaşmıştır. Sanayi devriminin olumlu sonuçları, tekstil sanayiinin de gelişmesinde temel teşkil etmiştir. Mahiyeti itibariyle tekstil sanayi elyaftan ipliğe, kumaştan giyim eşyasına kadar çok geniş ürünler üretmekte ve böylece sadece giyim sanayiinin değil diğer sanayilerin de ihtiyaç duydukları ürünlere cevap vermektedir.

Tekstil sanayiinin gelişmiş ülkeler yanında gelişmekte olan ülkelerde de yaygınlaşması, hatta bu ülkelerin üretimlerini önemli ölçüde artırarak gelişmiş ülkeleri tehdit eder hale gelmesi, bu sanayinin diğer sanayilerden farklı özellikte olduğunu göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin makina verimliliği ve teknoloji fazlasına gelişmekte olan ülkeler nisbeten yüksek işgücü verimliliği ile karşılık vermişlerdir.

Gelişmekte olan ülkelerin pazardan aldıkları payın artması üzerine başta ABD, AT'nun başı çektiği gelişmiş ülkeler korumacı politikalara başvurmuş ve bu gaye ile MFA (çok elyaflılar) anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşma gelişmiş ülkelerin tekstil sanayi pazarlarındaki paylarını koruma amacını göstermektedir.

Türkiye de bir gelişmekte olan ülke olduğu için, tekstil sanayi üstün bir konumda, hatta ihracatı en fazla olan sanayidir. 1980'li yıllarda üretim ve ihracatının hızla artması, ihracatının büyük bir çoğunluğunu yaptığı AT ve ABD gibi ülkelere çeşitli kısıtlamalara maruz

kalmasına yol açmıştır. Sanayi dışarıdan bu sorunların etkisi altında iken içeride de bir takım problemleri vardır. Bu sorunlar da diğerleri gibi tekstil sanayiinin rekabetini azaltıcı yönde etkili olmaktadır. Böyle rekabet üstünlüğü bulunan bir sanayi muhakkak desteklenmeli ve bu sorunlar azaltılmalı veya minimuma indirilmeye çalışılmalıdır.

GİRİŞ

Türk Tekstil ve Hazırgiyim Sanayii ülke ekonomisinde çok önemli bir yer işgal etmektedir. 1990 yılı itibariyle Gayri Safi Milli Hasıladaki payı % 7, sanayi istihdamındaki payı % 28, toplam ihracat içindeki payı % 33, sanayi ihracatı içindeki payı ise % 33'dür. Bu çalışmada son yıllarda daha da önemli hale gelen Tekstil ve hazırgiyim sanayiinin dünya ve Türkiye genelinde incelenmesi amaç olarak benimsenmiştir.

Çalışma dahilinde Tekstil ve hazırgiyim sanayiini ilgilendiren birçok iktisadi ve ekonomik konular ele alınmıştır. Çalışma, yöntem olarak altı bölümden oluşmuştur.

Birinci Bölümde Dünya genelinde tekstil ve hazırgiyim sektörünün üretim, verimlilik, talep ve rekabet konuları incelenmektedir.

İkinci Bölümde, dünyada tekstil sektörünün bağlı olduğu normlar, gelişmiş ülkelerin korumacı davranışları ve çeşitli anlaşmalar ile MFA ve GATT ele alınmaktadır.

Üçüncü Bölümde ise, Türkiye'de Tekstil ve hazırgiyim sanayiinin durumu ele alınmaktadır.

Dördüncü Bölümde, Türk tekstil sanayiinin karşılaştığı sorunlar (standartlar, ambalaj, sevkiyat, pazarlama, modernizasyon, maliyet vb.) incelenmektedir.

Beşinci Bölümde, Türkiye tekstil ve hazırgiyim ihracatının en çok yapıldığı ülkeler ve ihracat miktarları yer almaktadır.

Altıncı ve son bölümde ise tüm bu bilgi ve değerlendirmeler ışığında sonuç ve öneriler sunulmaktadır.

I. BÖLÜM

I. DÜNYADA TEKSTİL SANAYİİNİN ÖZELLİKLERİ

A. GENEL ÖZELLİKLER

Dünyada 20. Y. Yılın II.yarisından sonra tekstil sanayi dalı gelişmesini artırarak dikkatleri üzerinde toplamayı başarmıştır. Buna paralel olarak gelişimini sürdürmüş ve 21. y. yılın eşiğine gelmiştir.

Tekstil sanayi dendiğinde öncelikli olarak doğal ve kimyasal elyaflar anlaşılır. Hazır giyim sanayii ise bu tekstil ürünlerinin hazır giyim esyası haline getirilerek halka arz edildiği sanayidir. Böylelikle hazır giyim sanayi, tekstil sanayinin kapsamındadır.

Tekstil sanayinin kapsamındakileri kısaca sıralayacak olursak, şöyledir:

1) Doğal Elyaflar :Bunları pamuk Elyafı, Yün Elyafı diye ikiye ayırabiliriz.

2) Yapay Elyaflar:Bunlar sentetik elyaflar ve selülozik elyaflar diye ikiye ayrılırlar.

Sentetik elyaflarda sınıflandırma şöyle olmaktadır.

a)Akrilikler, b)Naylonlar, c)Aramidler, d)Polyester.

3) İplikler :Bunlar pamuk ipliği, yün ipliği ve kimyasal elyaflardan elde edilen iplikler olmak üzere üçe ayrılır. Bu iplikler genelde open-end (açık uç) ve bilezikli makinalarda üretilmektedir. Ancak open-end iplikleri dünyada , bilezikliilere oranla daha fazla talep edilmektedir.

4) Dokuma Ürünleri:Bunlar kumaşlar, bezler, halılar ve

diğerleri olarak ayrılabilir.

5) Örme Ürünleri: Yünlüler, kumaşlar ve diğer bezler.

6) Ev Tekstilleri: Yatak çarşafı, Tüller, Örtüler, Havlular v.s.

7) Konfeksiyon Ürünleri: Her türlü hazır giyim esyası bu grupta sayılabilir.

Dünyanın hemen her yerinde tekstil sanayii emek-yoğun sanayi kategorisine girmektedir.

Bu adından da anlaşılacağı gibi işgücünün yoğun bulunduğu sanayi teknolojisidir. Tekstil sanayiini tamamen teknoloji yoğun hale getirmek büyük maliyetlerin doğmasına neden olacaktır.

Teknolojik gelişme ve girişimler sonucu ileri dönemlerde köklü değişiklikler olabilir. Fakat önümüzdeki 20-25 yıl için bu sanayi dalının emek-yoğun özelliklerini koruyacağı savunulmaktadır. Tekstil sektörünün son yıllarda artan randımanlarla çalışıyor olması sektöre olan dünya talebini artırmış ve sektör sanayicileri dışa açılma eğilimine girmişler ve üretken yatırımlara önem vermişlerdir.

Makina teknolojisinin gelişmesiyle başta ABD ve diğer gelişmiş ülkeler bu teknolojiyi kullanarak tekstil sanayilerini teknoloji-yoğun sanayine doğru çekmek istemektedirler. Dolayısı ile dünya tekstil ve hazır giyim endüstrisi devamlı bir yeniden yapılanma hareketi içerisinde. Ayrıca bu endüstride de diğer birçok endüstrilerde olduğu gibi son 20-25 senedir tüm Avrupa ve dünya üretimini etkileyen, ortaklık kurma ve birleşme eğilimi görülmektedir(1).

(1) UNIDO, Monographs on Appropriate Industrial Technology for Textile, 1979, s-136

Asya ülkelerinden aratarak gelen rekabet baskısı sanayicileri ulusal sınırların dışına çıkmaya yöneltmektedir. Bu nedenle 1993 yılında değişik koşullarla karşı karşıya kalacak olan Avrupa'nın büyük tekstil grupları üretim sistemlerini Doğu Avrupa ülkelerini ve Türkiye'yi kapsayacak şekilde yeniden düzenlememektedirler. Çok uluslu olabilmek, holdingleşmeden, üretim birimlerinin kurulmasına ve ihracatı gerçekleştirilmeye kadar değişen bir yelpazeyi oluşturabilmeyi gerektirmektedir

ABD tekstil ve hazır giyim sanayii, dünya tekstil sanayii içinde önemli bir yere sahiptir. ABD tekstil ve konfeksiyon ürünleri açısından dünyanın en büyük pazarı olmasının yanısıra aynı zamanda tekstil imalat sanayi için belirli başlı hammaddelerin de üreticisidir (2).

1. ÜRETİM

20. YY'ın ikinci yarısından sona dünya tekstil sanayiiinde talep artışına paralel olarak üretim de hızla artmış ve dünyanın gelişmiş ülkelerinin yanında gelişmekte olan ülkeleri için de önemli bir duruma gelmiştir. Gelişmekte olan ülkeler, hızla üretimlerini artırarak, ihracaat potansiyellerini artırmışlar ve gelişmiş ülkeleri tehdit eder hale gelmişlerdir. Tekstil hammaddeleri ve diğer ikincil tekstil ürünlerinin üretimi aşağıda verilmektedir:

a) Pamuk

Tekstil sanayiinin temel hammaddelerinden olan pamuk üretiminde 1981/82 dönemine kıyasla 1982/83 döneminde ekim alanlarındaki daralmaya bağlı olarak düşüş kaydedilmiştir.

(2) B. Gülal, E. Aydın ABD Tekstil ve Hazır giyim Pazarı
İTKİB, 1990, S 2

1981/82 döneminde 15.444 bin ton olan dünya pamuk üretimi 1982/83 döneminde 14.613 tona inmiştir. 1982/83 döneminde 67.498 bin balya (273 kg) olan üretim 1983/84 de 66.692 bin balya olmuştur. Son iki ürün döneminde üretimini en çok artıran ülke Çin Halk Cumhuriyeti olmuştur. Tekstil sanayii gelişme içinde olan bu ülke artan tüketimini karşılamak için pamuk ekimini arttırmıştır. ABD, 1984 yılında pamuk üretimini 11.963 bin balyadan 7.550 bin balyaya indirmiştir Brezilya da üretimini düşürmüştür fakat, Meksika, Arjantin, Paraguay pamuk üretimlerini arttıran ülkeler olmuşlardır.

Yunanistan üretimini 400 bin balyadan 620 bin balyaya çıkarmıştır. Oysa İspanya üretimini 222 bin balyadan 140 bin balyaya indirmiştir. Afrika ülkelerinden Mısır hariç, Sudan ve Zimbabve üretimlerini arttırmışlardır. Asya ve Okyanusya ülkelerinden başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere SSCB, Hindistan, Pakistan, Türkiye, Suriye de üretimlerini arttırmışlardır (3).

Tablo I.1 'de görüldüğü gibi dünyanın en büyük pamuk üretici ülkelerinde 1979-1988 arasında pamuk üretiminde çeşitli artış ve azalışlar görülmüştür (4).

(3) DPT, Dünya Tekstil ve Giyim Sanayi Genel Değerlendirme
1985, s 12-15

(4) B. Gülal, E. Aydın, ABD Tekstil ve Hazırgiyim Pazarı,
ITKIB, 1990, S 4

Tablo I.1. Dünya Pamuk Üretimi

ULKE	Birim 1000 ton				Pay %
	1979/80	1985/86	1986/87	1987/88	
Çin Hlk Cum.	2213	4147	3484	3815	22.9
SSCB	2821	2623	2498	2800	16.8
ABD	3211	2923	2100	2507	15.1
Hindistan	1367	1955	1615	1657	10.0
Pakistan	753	1200	1297	1308	7.9
Brezilya	564	831	680	741	4.5
Türkiye	477	518	480	523	3.1
Mısır	484	435	425	---	3.01
Dünya Toplamı	14306	17217	13765	16641	----

Kaynak: Bremen Pamuk Borsası, Cot. Outlook, Pamuk İstisare Komitesi Bülteni.

Tablodan da görüldüğü gibi ABD, Çin ve SSCB'nin ardından dünyanın üçüncüsü, Türkiye ise 7. durumdadır.

1989 yılında ABD'de ekilecek alan miktarının azaltılması programının uygulanması, bu pamuk üretiminin 4.4. milyon balya azalmasına neden olmuştur. Üretim dünya genelinde 4 milyon balya azalarak 80.1 milyon balyaya düşmüştür.

Buna ilaveten tüketimdeki güçlü artış, arada 6 milyon balya eksiklik meydana getirmiştir. Sonuçta stokların yaklaşık tüketimin 1/3'üne düşmesi ve fiyatların yı içinde 16 sentlik yükselmesine neden olmuştur.

1990/91 yılında üretimin güçlü bir artış gösterecek 86 milyon balyaya ulaşması beklenmekle beraber, talebin de bus eviyelere çıkacağı tahmin edilmektedir.

1989/90 üretimindeki düşüş ABD yanında, Çin ve SSCB gibi az sayıdaki ülkelerden de görülmüştür. Ancak bunun

aksine Hindistan'ın üretiminde artış görülmüştür (5). 1990/91 dönemine gelindiğinde Çin'de üretim 3 milyon balya artarak 20.5 milyon balyaya ulaşmıştır. Ayrıca bir araştırmaya göre pamuk ekilecek alanın 1991/92 mevsiminde % 20 daha artacağını göstermektedir. Dünyadaki cazip fiyatlar başka bölgelerden de pamuk ekimini teşvik etmiştir. 1990/91 yılında Çin ile birlikte üretim artışının tamamına sahip olan ABD'de "Ekim Alanı Azaltma Programı"nda bir kez daha gerileme olmuş ve böylece 1991/92 mevsiminde bir kez daha üretim artışı beklenmektedir. Bu arada Asya ülkelerinden olan Hindistan'da da tarım verimindeki yükselmenin 1992'de 1 milyon balyalık pamuk üretim artışını beraberinde getirecektir (6).

Tablo I.2 de ise 1985/86 dönemiyle 1990/91 dönemi pamuk üretimi ve tüketimi karşılaştırması verilmektedir. Buna göre en fazla üretime sahip olan ülke Çin Halk Cumhuriyetidir. 1985/86'ya göre üretimini 4200 bin ton'dan 1990/91'de 4470 bin tona çıkarmıştır. ABD ise 2925 bin ton'dan 3375 bin tona çıkarmıştır. SSCB (BDT)ise pamuk üretimini 2792 bin tondan 2685 bin tona indirmiştir.

(5) Dünya Tekstil Sanayi ve Üretim Eğilimleri , Tekstil İşveren Dergisi , Haz. 1991 , s 21-22

(6) Dünya Tekstil Sanayi ve Üretim Eğilimleri, Tekstil İşveren Dergisi, Kas. 1991, s 9-10

Tablo I.2 Dünya Pamuk Üretimi ve Tüketimi
(1000 ton)

	1985/86		1990/91	
	Üretim	Tüketim	Üretim	Tüketim
Çin Halk C.	4200	4110	4470	4355
ABD	2925	1393	3375	1829
SSCB1	2792	2772	2635	2403
Hindistan	1955	1546	1955	1988
Pakistan	1216	533	1414	1257
Brezilya	793	692	675	729
Türkiye	518	456	670	505
TOPLAM	17443	16603	18848	18714

Kaynak: Azmi Özer, TSKB, Tekstil Sektör Raporu, 1992, s-4
1 . Doğu Avrupa ülkeleri dahil

Tablo I.2'de dünya pamuk üretimi ve tüketimi verilmiştir. Türkiye yedinci sıradadır.

Türkiye için 1990-91 döneminde, 1985/86 dönemine göre pamuk üretim ve tüketiminde belirli bir artış görülmektedir (7).

b) Yapay Elyaf

1960-70 yılları arasında dünya kimyasal elyaf üretimi iki katına çıkmıştır. ABD, Avrupa ve Japonya kapasite fazlası olan ülkelerdi. 1978'li yılında gelişmekte olan ülkeler ve sosyalist ülkelerin dünya üretimindeki payı önemli ölçüde artmış, gelişmiş piyasa ekonomilerinin payı

(7) Azmi Özer, TSKB, Tekstil Sektörü Raporu, 1992, S 4

ise düsmüştür. 1966'da sentetik elyaf üretiminin sadece % 2.9'unu gerçekleştiren gelişmekte olan ülkeler ise 1978'de üretimindeki paylarını % 16.8'e çıkarmışlardır. Selülozik elyaf üretiminde gelişmiş ülkelerin payı % 50'lere düşerken sosyalist ülkelerin payı % 33.7 (1966'da % 21.7)'ye yükselmiştir. 1960'ların ortalarından itibaren yünden daha ucuz ve 1970'lerde de pamuktan daha ucuz bir elyaf haline geldiğinden, dünyada polyester tüketimi hızla artmaya başlamıştır. 1980'de dünya da kişi başına polyester tüketimi 1 kg civarındadır. Batı Avrupa'da ise kişi başına tüketimi 3 kg iken ABD'de 7 kg'a çıkmaktaydı. Polyester üretimi diğer kimyasal elyaflara oranla daha fazladır. Kimyasal elyaf yapısında ve dünya üretim yapısındaki değişmeler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çeşitli sorunlar meydana getirmektedir. Bu sektör başta istihdam sorunu oluşturmaktadır. İngiltere'de kimyasal elyaf sektöründe her yıl % 4 işgücü indirimi yapılmaktadır. Almanya'da 1975-77'de kimyasal elyaf sektöründe işsizlik oranı % 22-28 olmuştur.

1970-80 arasında kimyasal elyaf üretim payı Avrupa'da 30'dan % 22'ye inmiş, ABD'de % 28-29 olmuş, Japonya'da ise % 18-13'e inmiştir. Diğer ülkelerde ise % 24-32'ye çıkmıştır.

Kimyasal elyaf işgücü ve hammadde maliyetlerinin daha ucuz olması nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde rağbet görmektedir. Ancak bu ülkelerde kimyasal elyaf sanayiinin gelişmesi, hazır giyim ve petro-kimya sanayiilerindeki gelişme boyutlarında olmamıştır. Kimyasal elyaf sanayiinin en çok geliştiği ülkeler Brezilya, Meksika, Tayland ve G.Kore'dir. Ancak bu ülkelerde elyaf sanayii, sanayileşmiş ülkelerdeki büyük tröstlerin yan firmaları olarak gelişmiştir. Örneğin G. Kore'de elyaf üretiminin hızla artması Amerikan sermayesi sayesinde olmuştur. Tayland'da ise sentetik elyaf üretim kapasitesinin gelişmesi, tamamen Japon sermayesine bağlanabilir. Dünya elyaf piyasasına egemen olan büyük firmalar gelişmekte olan ülkelerde önemli boyutlara varan

yatırımlar yapmaktadırlar (8).

Tablo I.3'de 1982-91 yılları arasında başlıca yapay (kimyasal liflerin üretimi verilmektedir. Tabloda gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş olan ülkelere kıyasla üretimlerini daha fazla artırdıkları görülmektedir.

Tablo I.3. Bölgeler ve Lif Tipine Göre Yatay Lif Üretimi 1982-91 Yılları arası-
(1000 ton olarak)

Akrilik	1982	1988	1989	1991
B. Avrupa	725	876	794	1098
D. Avrupa	213	277	288	430
ABD	283	267	246	295
Japonya	347	398	366	432
Gelişmekte Olan Ülk.	490	626	658	981
TOPLAM	2058	2444	2352	3236
Naylon ve Aramidler :				
B. Avrupa	572	685	705	871
D. Avrupa	539	885	684	851
ABD	874	1211	1243	1491
Japonya	283	797	808	1283
Gelişmekte Olan Ülk.	586	797	803	1283
TOPLAM	2584	3660	3717	4860

Tablo I.3'ün devamı

Polyester :				
B. Avrupa	821	1013	1083	1281
D. Avrupa	499	761	768	1107
ABD	1437	1669	1630	1892
Japonya	628	622	675	852
Gelişmekte Olan Ülk.	1720	3921	4222	6364
TOPLAM	5105	7986	8378	11496
Selülozikler :				
B. Avrupa	642	540	540	584
D. Avrupa	1088	1041	1007	1316
ABD	265	278	263	246
Japonya	379	291	273	332
Gelişmekte Olan Ülk.	672	691	745	1074
TOPLAM	2946	2841	2828	3552

Kaynak : Dünya Tekstil Ticareti ve Üretim Eğilimleri,
Haz.1991, s. 29.

1990 yılında dünya genelinde akrilik naylon ve selülozik elyaftan polyester ve diğer sentetiklere (başlıcaları poliolefinler olmak üzere) yöneliş devam etmiştir. Polyester 1990'da üretimde artış gösteren tek elyaf olmuştur. Polyesterde üretim artışı tamamen filament ipliğinde olmuş ve bu Batı Avrupa ve ABD dışı ile sınırlı olmuştur. ABD'nde polyester üretimi % 11 düşmüş ve bu ülkenin dünya polyester üretimindeki payı da son on yıllık sürede yarıdan fazla azalmıştır. ABD naylon üretimi payını muhafaza etmekte daha

başarılı olmuştur. % 1.7 gibi daha düşük bir oranda olmakla beraber, 1990'da akrilik elyaf üretimi evvelki iki yılda görülen düşüşünü sürdürmüştür (9).

Evvelki yıllarda olduğu gibi 1991 döneminde de yapay elyaf artışının hemen hemen tamamı gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşirken Batı Avrupa, Japonya ve ABD ise mevcut kapasitelerini modernleştirme ve rasyonelize etmeye yönelmişlerdir. 1988'de % 77 olan kapasite kullanım oranı iyileşerek 1989'da % 81'e ulaşmıştır. 1990'da önemli sentetik elyaflardan yalnız akrilik lifi % 3.8 düşüş göstermiştir. Bu düşüş Batı Avrupa'da özellikle belirgin olmuştur. Polyester üretimi % 4.9 ile en hızlı artış gösterirken naylon üretim artışı ise % 1.5 olmuştur. 1989'da selülozik elyaf üretimi bir evvelki yıl ile yaklaşık aynı seviyede olmuştur

(9) Dünya Tekstil Ticareti ve Üretimleri, Tekstil ve İşveren Dergisi, 1991 S 10

Güney Doğu Asya üretimde artış gösteren tek bölge olmuştur. Batı Avrupa Üretimi ise sabit kalmış ve üretimde düşük göstermeyen tek ülke olmuştur. 1991 yılında ise genelde bütün yapay elyafta dünya genelinde üretim artışı gözlenmiş, ancak ABD'de selüloziklerin üretim miktarı düşmüştür. Tablo I.4'de 1980 yılından 1989 yılına kadar olan sentetik elyaf üretim payları verilmiştir.

Tablo I.4. Sentetik Elyaf Üretim Payları, 1980-89

	1980	1987	1988	1989
NAYLON				
B. Avrupa (%)	20	17	18	18
ABD (%)	33	34	32	33
Japonya (%)	10	7	7	7
Diğerleri (%)	37	42	43	42
TOPLAM (%)	100	100	100	100
TOPLAM (milyon ton)	3.19	3.64	3.73	3.80
POLYESTER				
B. Avrupa (%)	14	11	11	11
ABD (%)	36	21	21	20
Japonya (%)	12	8	8	8
Diğerleri (%)	38	60	60	61
TOPLAM (%)	100	100	100	100
TOPLAM (milyon ton)	5.09	7.61	8.00	8.39
AKRİLİK				
B. Avrupa (%)	34	32	30	28
ABD (%)	17	11	11	10
Japonya (%)	17	16	16	16
Diğerleri (%)	32	41	43	46
TOPLAM (%)	100	100	100	100
TOPLAM (milyon ton)	2.02	2.54	2.46	2.32

Kaynak: Dünya Tekstil Ticareti ve Üretim Eğilimleri, Tekstil İşveren Dergisi, 1991 , s 29

Tablo I.4'de görüldüğü gibi ABD dünyada tek başına en büyük üretim payına sahiptir. Onun takipçileri Batı Avrupa, Japonya ve son yıllarda üretimlerini hızla artıran gelişmek olan ülkelerdir.

c) Yün

Dünyada 1982-88 yılları arasındaki yün üretimi tablo I.5' de ve üretimin önemli yün üreticisi ülkelere göre dağılımı Tablo I.6 'da verilmektedir.

Tablo I.5. Dünya Yün Üretimi-Temiz

	(1000 ton)					
Yün Tipi	82/83	83/84	84/85	85/86	86/87	87/88
Merinos	663	674	718	757	790	809
Crossbred	475	511	491	472	486	489
Giyim için toplam	1138	1185	1209	1229	1276	1298
Diğer (genellikle halı tipi)	494	497	512	488	493	498
Yün topl.	1632	1682	1721	1717	1769	1796

Kaynak: DPT, Yünlü Sanayi Raporu, 1991, s-3

Tablo I.6 Dünya Yün Üretimi Üretim (1987-1988)

Sıra			
No	Ülkeler	(1000 Ton)	(%)
1	Avusturalya	917	29.4
2	SSCB	477	15.3
3	Yeni Zelanda	355	11.4
4	Çin	208	6.7
5	Arjantin	152	4.9
6	Diğer Afrika	93	3.0
7	Güney Afrika	92	2.9
8	Uruguay	90	2.8
9	Diğer Asya Ülk.	69	2.2
10	İngiltere	62	2.0
11	Türkiye	61	2.0
--	Diğer Ülkeler	543	17.4
	Dünya Toplamı	3119	100.0

Kaynak: DPT, Yünlü Sanayi Raporu, 1991, s-3

Avustralya, yün üretiminde liderliğini sürdürmektedir. Onun altındaki ülkeler tablodan görülmektedir. Türkiye ise 11. sıradadır.

AT ülkelerinde 1988 yılı başlangıcı verilerine göre İngiltere 59000 ton ile en fazla yün ürtemi gerçekleştirmiştir. İngiltere'yi İspanya 32000 ton ile izlemektedir. Daha sonra 24000 ton ile Fransa, 14000 ton ile İtalya, 10000 ton ile Yunanistan, 9000 ton ile Portekiz ve 8000 ton ile de İrlanda izlemektedir (10).

(10) DPT, Yünlü Sanayi Raporu, 1991, S 4-5

Nihai ürünlerde yünün sağladığı özelliklerden büyük bir bölümünü sun'u elyaflar da sağlayabilmektedir. Yünün fiyatının bu elyaflara kıyasla yüksek olması ve üretimindeki dalgalanmalar yün talebini olumsuz yönde etkilemektedir. Yün ve yün ağırlıklı mamül maddeler fiyatlarındaki büyük artış sebebiyle yüksek gelir gruplarına hitap eden mallar haline gelmiş bulunmaktadır.

Dünya temiz yün üretimi bir miktar daha artarak 1988 yılı sonu itibariyle 1.82 milyon tona çıkmıştır. 1989'da ise bir miktar daha artarak 1.87 milyon tona çıkmış ve 1990'da ise yine artarak 1.97 milyon ton civarında olmuştur (11).

d. Pamuk İpliği, Diğer Tekstiller ve Hazır Giyim

i. Bazı AT Ülkelerinde Durum

AT ülkelerinde pamuk ipliği üretimi 1979'dan 1981'e kadar düşüş göstermiştir. 1981 yılında ise üretimde artış başlamıştır. Pamuklu kumaş üretiminde ise mukayeseye esas alınan 1979 ve 1982 yılları arasında çok büyük bir üretim artışı bulunmamaktadır. AT ülkelerinin yünlü tekstil sanayi içinde yer alan iplik üretiminde çok büyük bir değişiklik olmamıştır. 1977 yılında 1.078.541 ton olan üretim 1979 yılında 1.086.028 bin tona yükselmiş 1981 yılında 1.021.306 tona düşmüştür. AT'nun toplam kumaş üretimi de iplik üretimine paralel olarak 1979 yılında 383.215 tona yükselmiş bu yıldan sonra da düşmeye başlamıştır.

Giyim eşyası üretiminde gelişmiş ülkelerin karşılaştıkları güçlüklerden AT ülkeleri de etkilenmişler ve bu sanayinin üretiminde büyük ölçüde düşüş meydana gelmiştir.

(11) Dünya Tekstil Ticareti ve Üretim Eğilimleri, Tekstil ve İşveren Dergisi, Haz 1991, s 20-21

1973-81 döneminde yılda % 1.5 azalma göstermiştir. Özellikle 1980 ve 1981 yıllarında üretimde sırasıyla % 4.5 ve % 7.5 oranında azalma olmuştur. 1985 yılında hemen hemen bütün ülkelerde tekstil ürünleri üretimi gerilemiştir. Giyim esyası üretiminin artması, tekstil üretiminin artmasına da neden teşkil etmiştir.

Yukarıda belirtilen Pamuk ipliğindeki trend 80'li yıllarda artma eğiliminde olmuştur.

Aşağıdaki Tablo I.7 'de bazı ülkelerin 1982-87 yılları arasında pamuk ipliği üretimi verilmiştir.

Tablo I.7 Dünyada Pamuk İpliği Üretimi
(1000 metrik ton)

Ülkeler	1982	1983	1984	1985	1986	1987
ABD	931.8	1055.4	956.8	977.3	1224.0	1358
Kanada	45.5	45.2	45.6	43.5	47.2	48
Güney Afrika	47.0	37.3	38.0	39.3	44.5	49
B.Almanya	171.8	184.9	197.4	193.7	205.0	221
Fransa	149.3	148.5	146.9	142.4	139.4	143
Yunanistan	116.7	124.6	127.7	123.9	127.6	125
İtalya	159.2	150.0	164.7	161.6	182.0	179
Portekiz	105.3	111.5	114.9	117.4	129.9	135
İspanya	93.1	97.0	103.6	99.9	121.2	141
İngiltere	51.0	49.9	47.3	48.1	48.4	52
SSCB	1634.0	1659.0	1689.0	1742.0	1747.0	1760
Türkiye	370.0	370.0	380.0	400.0	452.0	445
Japonya	470.2	437.7	436.7	437.0	444.7	489

Kaynak: Textile Surveys Conducted by ICAC, The Textile Statistic Bureau in the UK, and United Nations.

Tablo'da görüldüğü gibi Batı Almanya, Portekiz, İspanya gibi bazı gelişmiş ülkelerin yanında, G.Kore ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler üretimlerini artırmışlardır.

Textil-Wirtschaft'in hazırladığı bir rapora göre 1988 Alman iplik sektörü düşük kar marjıyla çalışmıştır. Bu dönemde üretim negatif bir eğilim içerisindedir. İplik üretimi % 3 oranında azalarak 470.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Yine de, bu üretim seviyesi 1978-85 dönemi seviyesinden ve üretimin 395.000 ton olarak gerçekleştiği 1981 yılından yüksektir. Pamuk ipliği üretimi % 5 oranında azalarak 322 bin tona düşmüş, satışlar ise % 1 oranında düşme göstererek 3.060 milyon mark olarak gerçekleşmiştir. Buna rağmen yün ipliğinde % 3'lük bir artış sağlanarak 1.600 milyon marka yükselmiştir. Üçlü silindir ve pamuklu rotor iplik üretimi ise 1987'de 339.000 seviyesinde iken 1988'de 322.000 tona düşmüştür. Toplam iplik üretiminin 4/5'ini oluşturan dokuma ipliği üretimi % 4 oranında düşerken örgü ipliği üretimi % 9 oranında düşmüştür. Ring-rotor ipliği karşılaştırmasında ise ring ipliği üretimin daha iyi bir performansına olduğu görülmektedir. Bunun nedeni rotor ipliğinin kapasitesi daha fazla artarken ring ipliğinin düşmesidir. Şimdiki durumda ise ikisi de toplamda % 50 - % 50 paya sahiptirler.

Örme iplik sektörü dokumaya göre daha güç durumdadır. Bunun nedeni ise düşen fiyatlar ve dışarıdan piyasa fiyatının altında sunulan mallardır şeklinde yorumlanmaktadır. Tablo I.8 'de F. Almanya'nın bazı tür tekstil ve konfeksiyon üretimi, Tablo I.9 'da D.Almanya'nın tekstil ve konfeksiyon üretimi verilmektedir. F.Almanya dünya sıralamasında en büyük ihracatçı ülkelerden biridir. En çok ihracat ettiği ülkeler yine AT ülkeleridir(12).

(12) Emine Aydın, F.Amanya Tekstil ve H.G. Pazarı, 1991, S4-7

İngiltere'de BTC'nin (British Textile Confederation) hazırladığı 1988/1989 raporuna göre hazır giyim, örme ve tekstil sanayilerinin GSMH'ye toplam katkıları 1988 yılı için 5.45 milyon pound olarak gerçekleşmiştir. Bu değer makina ve motor sanayiinin katma değerinden % 20 fazladır. Hazırgiyim ve tekstil sanayii 1983'den beri % 17, 1980'den beri % 47 büyümüştür.

Tablo I.8 . Sektörler itibariyle F.Almanya tekstil ve Konfeksiyon Üretimi

URUN	BİRİM	1989	1988/89 (%)
1. SUNI-SENTETİK ELYAFLAR			
Selülozik Stapel Elyaf lar	Ton	178.636	+ 4.6
Sentetik Stapel Elyaf lar	Ton	439.920	+ 0.8
Devamlı Sentetik Elyaf lar	Ton	400.608	+ 1.6
2. İPLİK			
Dokuma Kumaş için			
Pamuk	Ton	156.777	- 2.4
Yün	Ton	28.913	- 3.2
Suni	Ton	47.111	-15.2
Sentetik	Ton	107.076	- 1.5
Örme Kumaş için			
Pamuk	Ton	30.744	+ 3.5
Yün	Ton	8.594	- 6.2
Sentetik	Ton	18.186	- 8.2
Halı için			
Sentetik	Ton	44.235	+ 8.2
Teksturize	Ton	170.544	+ 2.6
3. PERAKENDE PAZIRLANMIS İPLİKLER			
Dikiş İpliği	Ton	9.672	+ 9.1
Örgü İpliği	Ton	7.494	-12.9
4. KUMASLAR			
Ham Kumaş lar	1000 m ²	777.982	+ 6.7
Erkek Giyimi için			

Tablo I.8'in devamı

URUN	BİRİM	1988/89	
		1989	%
Hazırlanmış Kumaşlar	1000 m ²	214.947	+ 6.9
Kadın Giyimi İçin			
Hazırlanmış Kumaşlar	1000 m ²	255.854	+ 3.2
Havlu Kumaşlar	1000 m ²	28.214	+ 6.3
Örtüler	1000 m ²	191.776	- 3.2
Kord Bezi	1000 m ²	60.252	+19.6
Ev Örtüleri Kumaşları	1000 m ²	135.918	- 3.9
Bukleli Kumaşlar	1000 m ²	38.421	- 0.9
5. EVTEKSTİLLERİ	1000 m ²		
Döşemelik Kumaşlar	1000 m ²	28.202	+ 3.8
Döşemelik Havlu Kumaşlar	1000 m ²	24.180	-10.4
Dekoratif Amaçlı Kumaşlar	1000 m ²	69.344	+ 1.3
Perdeler	1000 m ²	139.490	- 2.7
Halılar			
Dokuma	1000 m ²	5.688	- 1.8
Tufte	1000 m ²	110.638	+ 8.0
Needlefelt	1000 m ²	44.055	- 0.4
6. KAPLANMIŞ KUMAŞLAR	1000 m ²	95.107	+ 4.8
7. ÖRME GİYİM			
Örme Kumaşlar	1000 Adet	63.321	+12.0
Erkek Dışgiyim	1000 Adet	8.266	+ 0.2
Kadın Dışgiyim	1000 Adet	30.802	- 7.6
Çocuk Dışgiyim	1000 Adet	21.558	- 0.1
Erkek İçgiyim	1000 Adet	46.993	- 5.9
Kadın+Çocuk İçgiyim	1000 Adet	161.815	- 6.0
Erkek Çorap	1000 Adet	40.537	- 9.3
Kadın Çorap ve Taytları	1000 Adet	289.336	- 3.8
8. HAZIR EVTEKSTİLİ URUNLERİ (Pamuklular)			
Yatak Çarşafı	1000 Adet	13.632	+ 7.1

Tablo I.8'in devamı

URUN	BİRİM	1988/89	
		1989	%
Yastık Kılıfları	1000 Adet	14.044	+ 7.8
Nevresimler	1000 Adet	12.884	+ 2.8
Minder Kılıfları	1000 Adet	2.313	+ 1.7
El, Banyo ve Misafir Havluları	1000 Adet	58.355	- 6.3
9. ERKEK DIŞGIYIM			
Takım Elbiseler	1000 Adet	3.772	- 3.5
Ceketler	1000 Adet	4.922	+ 3.0
Pantolonlar	1000 Adet	24.654	- 4.5
Gömlekler	1000 Adet	7.834	-12.2
10. KADIN DIŞGIYIM			
Takım Elbiseler	1000 Adet	2.332	- 1.3
Etekler	1000 Adet	33.648	- 2.6
Pantolonlar	1000 Adet	26.651	+ 5.6
Bluzlar	1000 Adet	37.352	+ 8.7
Elbiseler	1000 Adet	17.410	+ 7.6
Mantolar	1000 Adet	7.993	-11.6

Kaynak: Emine Aydın, F. Almanya Tekstil ve Hazırgiyim, sanayi ve Pazarı, İTKİB, 1990, S 5-6

Tablo I.9 D.Almanya Tekstil ve Konfeksiyon Üretimi

URUN	BİRİM	1988	1989
İPLİK			
-Pamuk	Ton	185.999	185.026
-Yün	Ton	71.726	72.742
KUMAŞ			
-Pamuklu	1000 m ²	471.182	462.400
-Yünlü	1000 m ²	182.118	188.627
EV TEKSTİLLERİ			
(biltemiş evtekstilleri malzemeleri+halı ve kilim)	1000 m ²	151.055	149.866
EV TEKSTİLLERİ			
-Yatak Örtüleri	1000 Adet	25.429	27.811
-Yastık Kılıfları	1000 Adet	1.242	1.240
Havlular	1000 Adet	81.158	30.954
-Uyku Tulumları+Seyahat Kilimleri	1000 Adet	7.704	7.702
ÖRME KADIN DIŞ GIYIM			
-Elbise	1000 Adet	2.544	2.740
-Ceket/Mont	1000 Adet	4.158	1.084
-Bluz	1000 Adet	2.861	3.259
-Etek	1000 Adet	4.061	4.243
-Pantolon	1000 Adet	2.723	2.430
ÖRME-DOKUMA ÇOCUK GIYIM			
-Erkek Çocuklar	1000 Adet	10.634	9.850
-Kız Çocuklar	1000 Adet	14.706	14.779
-Kazak/Hırka/Mont	1000 Adet	9.308	9.924
-Erkek İç Giyim	1000 Adet	39.474	41.912
-Kadın İç Giyim	1000 Adet	77.139	80.883
-T-Shirt	1000 Adet	4.272	3.628
-Çocuk Çamaşırları	1000 Adet	36.428	37.249
ÇORAPLAR	1000 Çift	414.953	428.307
SPOR GIYIM	1000 Çift	20.716	20.447

AT'dan İngiltere'de 80'li yıllar itibariyle üretim miktarları Tablo I.10'de verilmiştir.

Tablo I.10. İngiltere'de Tekstil ve Hazırgiyim Üretimi (bin ton)

	1984	1985	1986	1987	1988
<u>Suni-Sent. Elyaf lar</u>					
Devaml. Filament	102.5	99.1	100.8	99.0	105.3
Devamsız Ely.	280.9	231.1	187.2	177.7	174.9
Toplam	383.4	330.2	288.0	276.7	280.2
<u>İplikler</u>					
Straygarn ve Kamg.	126.6	133.6	148.0	155.5	152.0
Pamuklu ve Suni-	84.3	85.6	87.5	91.8	82.3
Sentetik					
<u>Kumaşlar</u>					
Straygarn ve Kamgarn					
Pamuklu ve Suni-					
Sentetik	504.2	529.2	538.3	505.6	478.5
<u>Üretim İndeksleri (1980=100)</u>					
Tekstil	93.7	98.4	98.9	102.7	100.7
Örme Giyim ve Çorap	96.9	99.4	99.0	101.5	102.1
Apren	86.7	97.3	101.2	107.1	111.1
Halı	101.0	109.4	110.9	115.7	117.9
Hazırgiyim	103.6	110.6	111.2	110.6	112.6
Ev Tekstilleri	105.6	105.8	111.1	120.2	123.3

Kaynak: B. Gülal, E. Aydın, İngiltere Tekstil ve H.Giyim Sanayi ve Pazarı, İTKİB, 1990

ii. ABD'nde Durum

Tekstilde yodğunlaşma eğilimi son yıllarda ABD'nde de hızlanmıştır. Sanayi nisbeten küçük şirketlerden meydana

gelmiştir. 1980'lerin başında toplam üretimin % 25'ini gerçekleştiren en büyük 15 şirket 1990'da üretimin % 40'ını gerçekleştirmiştir. Tekstil makinalarındaki maliyet artışları da birleşme hızını artırmaktadır.

Tablo I.11'den de görüleceği gibi 1979'dan itibaren üretim endeksi (1973=100) sürekli olarak düşerek 1982'de tekstilde 87, giyimde 93 olmuştur. 1978-82 döneminde her iki sektördeki azalış imalat sanayiindekinden fazladır (13)

Tablo I.11. ABD Üretim Endeksi

1973=100

	1978	1979	1980	1981	1982
Tekstil	96	101	97	95	87
Giyim	114	115	108	103	93
İmalat	113	118	113	116	106

Kaynak: GATT, COM. TEX/ 33/ Rev.1, 1984

ABD'nde tekstil ürünlerinde aylık satışlar 5 milyar dolar civarında olup 1977 standartları esas alındığında(100), tekstil üretim endeksi 121.4'tür. Kapasite kullanımı ise oldukça yüksek olup % 91.21'dir.

Hazırgiyim ve kumaş sektörü üretiminde ise az da olsa bir azalma görülmektedir. Özellikle hazırgiyim sektöründe üretimde düşüşün yerini ithalatın doldurduğu gözlenmektedir Hatta ithalattaki artış pazarın hacmini zorlamaktadır.

Tablo I.12' de ABD'nin kumaş alanındaki üretim toplamı ve pazarın hacmi rakamlarla görülmektedir.

Tablo I.12. ABD Kumaş ve Hazırgiyim Sektöründe Üretim

Birim: 1000

Birim	Değişim			Değ.		
	1987	1988	(%)	1988/6	1989/6	(%)
<u>H.GIYIM</u>						
ithalat (1000 m ²)	4.2	4.1	-2.4	2.1	2.2	7.4
Üretim (1000 m ²)	7.3	7.1	-2.5	3.7	3.6	-2.2
Toplam Pazar						
Hacmi (1000 m ²)	11.5	11.2	-2.4	5.8	5.8	1.2
<u>KUMAŞ</u>						
ithalat (1000 m ²)	2.2	1.7	-22.5	0.8	0.9	15.1
Üretim (1000 m ²)	14.6	14.3	-2.5	7.5	7.2	-4.4
Toplam Pazar						
Hacmi (1000 m ²)	16.8	16.0	-5.0	8.3	8.1	-2.5
<u>DİĞERLERİ</u>						
ithalat (1000 m ²)	6.4	6.5	0.9	3.2	3.2	2.0
Üretim (1000 m ²)	19.2	20.0	4.5	9.5	8.7	10.0
Toplam Pazar						
Hacmi (1000 m ²)	25.7	26.5	3.6	12.7	11.9	7.0

Kaynak: B.Gülal, E.Aydın, ABD Tekstil ve Hazırgiyim Pazarı
,İTKİB, 1990, S 4

iii. Diğer Ülkeler ve Genel Durum

Japonya'da eğrilmiş iplik üretimi 1989'a göre 1990'da % 5.3 düşmüştür. Bu durum gittikçe artan ithalat nüfuzunun sebep olduğu biriken muazzam iplik stoklarını azaltmak için iplik fabrikalarının üretimlerinde yaptıkları kısıntıların sonucudur.

Aksine olarak filament iplik üretimi % 12.2 artmıştır. Bu da tüketicinin "Shin-go-sen" denilen yeni bir sentetik elyafa olan tercihini yansıtmaktadır. Dokunmuş kumaş

üretimi 1990'd % 3 azalmıştır. Eğrilmiş iplik kumaş üretimi % 5.5 azalmışken, filament iplikten kumaş üretimi % 2.1 artmıştır. Japonya Iplik Üreticileri Birliği'nin derlediği bilgilere göre, % 100 pamuk ipliğinin ortalama numarası ve % 100 pamuk ipliği içinde penye ipliklerinin payı 1990'da tekrar düşmüştür. Bu da penye ipliklerle ince ipliklerde ciddi azalma olduğunu göstermektedir.

Yük oluşturan satılamayan stoklar, işçi yetersizliği, düşen piyasa fiyatları vb. olumsuz koşullar Japonya Iplik sanayiini zor durumda bırakmıştır. Ancak, tüketici tercihinin doğal elyafa dönmelerini takiben ve Batı ülkelerinde çevreye önem verme bilincinin güçlenmesi ile, iç pazarda da pamuklu ürünlere doğru yeniden bir yönelmenin olacağı düşünülmektedir (14).

Japonya tekstil sektörünün içinde bulunduğu diğer bir durum ise üretimde kaydedilen düşüşlerdir. Hazırgiyim sektöründeki canlılık nedeniyle pamuklu, yünlü ve bükülmüş iplik dışında kalan hemen hemen bütün sektörlerde üretim düşüş göstermiştir. Bunun yanında kapasite dolması nedeniyle yapay elyaf üretiminde düşüş kaydedilmiştir. Yapay eğrilmiş iplik üretimi ise arz talep dengesizliğine bağlı olarak düşmüştür. Kumaş sektöründe ise yine yün ve yünlü kumaşlar dışında üretimde bir düşüş sözkünusudur. 1984'de kumaş üretimi doruk noktasındaydı. 1988' de durum değişmemiş hazır giyimde canlılığı nedeniyle bu sektöre hammadde sağlayan kalemlerde 1987'deki pozitif duruma rağmen 1988'de düşüş görülmüştür.

(14) TTSSIS, Barselona Konferansı, ve Ülke Raporları ITMF, 1991, S 215,265

Bunun başlıca nedeni özellikle hazır giyimde artan ithalat baskısıdır. Halihazırdaki üretimdeki durgunluğun nedeni iç pazarın durgunluğu ve sektörde başlatılan yeniden yapılanma ve farklılaşma çabalarıdır (15).

G. Kore'de 1960'lerde tekstil sanayiinde yaşanan hızlı gelişme 1970'lerde de devam etmiştir. Tekstil üretim endeksi 1978-82 döneminde sürekli yükselmiştir. 1981 yılında pamuk ipliği, kumaş ve kimyasal elyaf üretimi sırasıyla % 1.9, % 3.1 ve % 12.7 oranında artış göstermiştir. 1981 yılı itibarıyla iplik eğirme (spinning) sanayiinde 4.146.556 adet iş mevcuttur. Bu sayı bir önceki yıla göre % 1.1 oranında büyüme olduğunu göstermektedir.

G. Kore'de 1990 yılında önceki yıllara nisbeten üretim düşmüştür. Bunun nedeni ekonomik durgunluk ve kalifiye işgücündeki ciddi yetersizlikdir. 1990 yılında pamuklu iplik ve kumaş üretimi geçen yıllardan daha düşük olmuştur. Elyaf tüketimi ve kapasite kullanımı da düşmüştür. İplik sektöründe, iplik üretimi bir önceki yıldan % 2.7 daha az olarak 532.100 ton olmuştur. Dokuma sektöründe kumaş üretimi 1989'dan % 6.7 daha az olarak 131.679 ton olmuştur (16).

Hindistan ise bugün dünyanın en büyük sanayicileri arasında yer almaktadır. Asyadaki diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi yoğunlaşma son yirmi yılda oldukça hızlanmıştır.

(15) A.H. Rişvanoğlu, F. Sahin, Japonya Tekstil Piyasası
ITKİB, 1990, S 23

(16) TTSİS, Barselona Konferansı ve Ülke Raporları, 1991
S 215-216

İpekli ve yünlü sektörleri de tekstil üretiminde önemli bir yere sahiptir. 1981/82 mali yılında tekstil sektöründe toplam 1.249 milyon kg iplik ve 10.981 milyon metre kumaş üretilmiştir.

1990'da iplik eşirme sanayii yoğun bir şekilde çalışmıştır. Çalışan fabrikalarda iş kullanımı oranı % 90 olarak başarılmıştır. Bütün elyafların tüketimi ve dolayısıyla da eğrilmiş iplik üretimi 1990'da % 9-10 artmıştır.

Yapay elyaftan iplik üretim artışı daha fazla olmuştur (% 19). Filament iplik üretimi de % 18 artmıştır.

1990'da bütün sektörlerin kumaş üretimi % 7 artmıştır. Ancak fabrikalarda üretilen kumaş miktarında az düşüş olmuştur. Toplam üretimde pamuklu kumaş payı 1989'da % 71'den 1990'da % 69'a düşmüştür. Karışımlardan yapılan ve hiç pamuk ihtiva etmeyen kumaşların payı % 2 artmıştır(17).

Pakistan'da ise 1977-81 döneminde pamuk ipliği üretimi sürekli artış göstermiş ancak, pamuklu kumaş üretimi düşmüştür. Pamuk ipliği üretimi artışını sürdürerek 1982'de 430.2 milyon kg'a ulaşmıştır. Pamuklu kumaş üretimi ise aynı dönemde % 17 azalarak 325.8 milyon m² olmuştur (18).

İplik sektöründe faaliyet epey uzun bir zamandan beri yükseliş eğilimi göstermiştir. İplik üretimi % 17.69 artmıştır. Yani 1989'daki 842 milyon kilodan, 1990'da 991 milyon kiloya yükselmiştir. Fabrika sektöründeki kumaş üretimi de % 1.23 yükselmiştir. Yani 1989'daki 289 milyon metrekare mukabil, 1990'da 293 milyon metrekaredir (19).

(17) TTSİS, Barselona Konf. Ülk. Rapor., ITMF, 1991, S 214

(18) DPT, Dünyada Teks. ve H.Giyim, San., 1985, S 120

(19) TTSİS, Barselona Konf. Ülk. Rapor., ITMF, 1991, S 217

1991'in ikinci üç aylık durum raporuna göre iplik üretimi dünya genelinde % 2 artmış olmakla birlikte 1990 yılının aynı dönemindeki rekor seviyeye ulaşamamıştır. Bu dönemde üretim ABD'de % 7 ve Asya'da % 3 artmış ancak Avrupa'da iplik üretimi % 4 düşmüştür. Bilhassa İngiltere 'de- iplikçiler daha az iplik üretmişlerdir (-% 16) ve üretim Fransa, Almanya ve İtalya'da % 6-7 oranlarında azalmıştır.

İplik stokları bu dönem sonunda % 3 düşmüştür ki, bu oran yıl ortasında alışılmış olan düşüş miktarını ancak geçmektedir. İplik stoklarında en çok dikkat çeken azalmalar Brezilya (-% 32), Japonya (-% 10), Tayvan (-% 19) ve Türkiye (-% 15) kaydedilmiştir. İsviçre'de % 16'lık bir büyüme olmuştur. Avrupa'daki gelişmelerden önemli ölçüde etkilenen dünya dokuma üretimi 1990 yılının aynı dönemine kıyasla % 2 azalmıştır. Pakistan üretimini artıran tek ülke olmuştur. Dokuma stokları dünya genelinde düşmeye devam etmektedir. 1991 yılının sonlarına doğru 1987 ortalamasını % 1.7 oranında aşmıştır. Bir yıl öncesine göre dokuma stokları özellikle Hindistan (-% 21), İspanya (-% 70), Türkiye (-% 21) ve ABD (-% 10) oranında düşmüştür. Buna karşılık Avustralya % 19, Belçika % 10, İtalya % 14 ve Pakistan % 11 artışlar kaydedilmiştir. Avrupa dokuma sipariş indeksi bir yıl öncesine göre % 12 düşüş göstermiştir. Fakat ABD endeksi % 45 yükselmiştir (20).

2. VERİMLİLİK

Çok genel bir tanımla, kişi başına gelirden ortaya çıkan küçük bir artış, ekonomik refahta bir iyileşmeyi gösterir.

(20) Tekstil İşveren Dergisi, ITMP Ülke Raporları, 1991

Verimlilik kavramı, üretim fonksiyonuna dayanmaktadır. Verimlilik kavramını en genel biçimde üretim faktörü başına veya üretim faktör topluluğunun üretim düzeyini gösteren kısmi bir ortalama dan ibarettir. Ancak, birçok ülke için sermayeye ilişkin veriler bulunmadığından, çalışan kişi veya çalışan saat başına üretim miktarı olarak tanımlanan emek verimliliği daha yaygın bir kullanım alanı bulmuştur (21).

AT ülkelerinden F. Almanya'nın 1970'lerin ilk yedi yılında verimlilik sanayisinde % 26, tekstil sanayisinde ise % 57 artmıştır. İngiltere'de 1963-78 arasında imalat sanayiinde çalışan kişi başına üretim % 54 artarken, bu oran tekstil sanayiinde % 80 olarak gerçekleşmiştir. Bu iyileşme temelde sentetiklerde katedilen mesafe ile mümkün olmuştur.

Dünya tekstil piyasasında gelişmekte olan ülkelerin başarısı, bir ölçüde güçlü işçi sendikalarının olmaması sonucu ücret düzeylerinin düşük tutulabilmesinden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise yüksek ücret oranlarının oluşturduğu dezavantajı, çalışma yöntemlerinin rasyonelleştirilmesi ve yeni teknolojiler kullanılması sonucu meydana gelen verimlilik artışları telafi etmektedir.

Gelişmiş ülkeler arasında belirgin verimlilik farkları vardır. Dünyada en yüksek ortalama tekstil verimliliği ABD 'nde olup, Federal Almanya'da verimlilik ABD'ninkinin % 73'ü, Fransa'da 57'si, İngiltere'de ise % 50'sidir. Ayrıca Batı Avrupa tekstil firmalarının ortalama büyüklüğü ABD'dekilerin onda biri kadardır. ABD'de bazı sektörlerde (mesela halıda) fabrika maliyetleri Batı AVrupa'nınkinin % 30 al-

(21) B.Ahmet Yereli " G.O.U'de ve Türkiye'de Verimlilik, Kalkınma Sorunları ile Çöz. Önerileri" Ver.Derg,1987,S140

tındadır. Batı Avrupa'da modernleşme ve yoğunlaşmanın arkasındaki temel itici güç işçi maliyetlerinin (ABD'dekinin aksine Batı Avrupa'da işgücü hemen hemen tamamen sendikalaşmıştır) ABD'nden üçte bir daha yüksek olmasıdır. ABD'de tekstil sanayi, büyük ölçüde ücretleri otomobil sanayiindeki işçilerin ücretlerinin yarısındaki daha düşük olan sendikalaşmış işgücünden (kadın ve etnik azınlıklardan) oluşmaktadır.

Yoğun otomasyon ve rasyonel örgütlenme, gelişmiş ülkelerin tekstil sanayilerinde istihdamı büyük ölçüde azaltmıştır. 1980'lerin ilk yarısında AT ülkelerinde tekstil sanayiinde istihdamın yarıya inmesi ve bunun sonucu olarak şu anda 6.5 milyonu geçen, işsizler safına 2 milyon kişinin daha eklenmesi beklenmektedir. Japonya'da tekstil işgücü 1970'lerin ortasında altı yıllık bir dönem içinde 1.1 milyondan 0.8 milyona inmiştir.

Dünyü Bankası verileri, gelişmekte olan ülkelere ithalatın artması sonucu sanayide kaybolan işgücü sayısının gelişmiş ülkelerdeki teknolojik gelişmelerden kaynaklanan isten çıkarmalara kıyasla çok az olduğunu açıkça göstermektedir. Federal Almanya'da 1962-75 arasında artan işgücü verimliliği sebebiyle kaybedilen işler, gelişmekte olan ülkelere ithalat sonucu kaybedilenlerin 50 katı olmuştur.

Japonya'da tekstil sanayiinde verimlilik 1975-81 yılları arasında % 34 artmıştır. Ancak, bu verimlilik artışı üretimdeki duraklama eğilimi dikkate alındığında teknolojik gelişmeden çok işçi sayısındaki azalmadan ileri gelmiştir. Son yıllarda daha sermaye yoğun sanayileri teşvik eden Japonya, tekstile önem vermeyen ilk gelişmiş ülke olmaktadır (22).

(22) DPT, Dünya Tekstil ve H.Giyim San., 1985, S 30-90

3. TALEP

20. Y.Y. ikinci yarısından sonra dünyada tekstil ve hazır giyim tüketimi belirgin bir artış göstermiştir. Dünya genelinde tüketimde en önemli faktörlerden biri nüfustur. Avrupa topluluğunda 320 milyon insan, ABD'de 245 milyon, Japonya'da ise 122 milyon insan yaşamaktadır. Ancak AT ülkeleri şu anda dünyada en düşük nüfus artış hızına sahip ülkelerdir.

Kişi başına düşen gelir artışıyla, kişi başına düşen tekstil tüketimi artışı arasındaki elastikiyet faktörü 0.5-0.7 arasında değişmekte olup, zenginlik arttıkça elastikiyet faktörü küçülmektedir. ABD, AT, Japonya gibi zengin ülkelerde kişi başına düşen gelirin % 1 artması durumunda kişi başına düşen tekstil tüketimi en fazla % 0.5 kadar artmaktadır.

1981-85 yılları arasında B. Avrupa ülkelerinde gayri safi milli hasıla artışı ortalama yılda % 1.4 civarında, nüfus artışı da % 0.17 civarında olmuştur. 90'lı yıllarda bu artış hızlarında önemli sıçramalar beklenmektedir.

Bu yüzden tekstil tüketimi artışının %1'in üstüne çıkması beklenmektedir.

Kalkınmakta olan ülkelerde ise gerek hızlı nüfus artışı gerekse yukarıda belirtilen elastikiyet faktörünün 0.7 veya daha büyük olması nedeniyle yıllık tekstil tüketimi artışının %3 civarında olması beklenmektedir. sektörün hammaddelerinde genel talep durumu aşağıda verilmektedir.

a) Pamuk

Dünya pamuk tüketimi, 1980'li yılların başlarında piyasalardaki ekonomik durgunluğa bağlı olarak artış kaydetmemiştir. Tablo I.13'de başlıca pamuk tüketicisi ülkelerin 1982/83 yılları tüketim tahminleri karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Tablodan görüldüğü gibi Çin Halk Cumhuriyeti en çok pamuk tüketen ülke durumundadır.

Tablo I.13: Çeşitli Ülkelerde Pamuk Tüketimi

Bin balya

Ülkeler	1981/82	1982/83
Fransa	740	740
D.Almanya	745	760
Yunanistan	645	665
İtalya	651	985
Portekiz	596	600
Polonya	711	690
Romanya	515	515
Çin Halk Cum.	15800	16500
Hong Kong	680	630
Hindistan	5780	6000
Japonya	3415	3300
G.Kore	1514	1520
Tayvan	1090	1000
Tayland	530	505
Brezilya	2595	2640
Meksika	620	600
ABD	5264	5405
Mısır	1332	1340
Pakistan	2238	2150
Türkiye	1380	1400
SSCB	9400	9500

Kaynak: DPT, Dünya Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi, 1985

1981 yılında dünya pamuk fiyatları artan üretim nedeniyle düşmeye başlamıştır. Bu düşüş 1983 yılında da devam etmiştir.

1983-84 döneminde Türkiye, Portekiz ve İsviçre'nin

pamuk tüketimi 1.5 milyon balyanın üzerine çıkmıştır. Japonya, Meksika ve Yugoslavya'nın pamuk tüketimleri azalma göstermiştir. 1990'dan sonra on yıllık dönemde tekstil ürünlerine talep artışının hafifçe yavaşlaması beklenmektedir. Pamuk talebi için 1980'li yıllar oldukça önemlidir. 1980'lerdeki %2.8'lik büyümeye karşın 1990'lı yıllarda %2.5'lik büyüme beklenmektedir. Bu oran 1960-70'li yıllardan %50 fazladır. 1975'den beri elyaf talebini etkileyen faktörlerin devamı olarak toplam tekstil elyafı tüketimi içinde pamuğun payınının 1990'da % 49 çıktığı görülmüştür. 1990'daki 18.8 milyon tonluk nihai pamuk talebi şu şekilde paylaşılmıştır.

Doğu Avrupa ve BDT'de 2.4 milyon ton
Sanayileşmiş Ülkelerde 6.7 milyon ton
Gelişmekte Olan Ülkelerde 9.7 milyon ton

1990'da pamuğun fabrika tüketimi ise şöyle olmuştur.

Doğu Avrupa ve BDT'de 2.4 milyon ton
Sanayileşmiş Ülkelerde 4.0 milyon ton
Gelişmekte Olan Ülkelerde 12.4 milyon ton

Son 15 yılda oluşan değişiklikler gözönüne alınırsa 2000 yılında pamuk tüketimi Doğu Avrupa ve BDT'de nihai mamul ve fabrika kullanımı 3.0 milyon ton, Sanayileşmiş Ülkelerde nihai mamul 8.7 ,fabrika kullanımı 4.4 milyon ton, Gelişmekte Olan Ülkelerde ise nihai mamul 12.4, fabrika kullanımı 16.7 milyon ton olabilecektir.

Bu gibi bir paylaşım Doğu Avrupa ve BDT'nin on yıllık dönemin sonunda ekonomilerinin ve tekstil sanayilerinin anlamlı bir şekilde düzeleceğini ima etmektedir. Dünya Pamuk tüketim tablosu aşağıda verilmektedir.

Tablo I.14. Dünya Pamuk Tüketimi
Milyon Metrik Ton

ÜLKELER	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Dünya Toplamı	18.18	18.58	18.90	18.83	19.32	19.82
Çin	4.37	4.74	4.28	4.44	4.68	4.90
D.Avrupa ve BDT	2.67	2.70	2.63	2.33	2.19	2.04
Doğu Asya	2.27	2.37	2.32	2.24	2.30	2.38
Hindistan	1.70	1.70	1.87	1.97	2.06	2.12
ABD	1.65	1.70	1.90	1.87	1.92	1.98
AT	1.35	1.26	1.27	1.27	1.29	1.31
Pakistan	0.77	0.86	1.10	1.25	1.37	1.44

Kaynak: Azmi Özer, Tekstil Sektör Raporu, 1992, S 4

Tablo I.14'e göre Çin pamuk tüketiminde ilk sırayı almaktadır. 1992 yılı itibariyle 4.90 milyon tona ulaşmıştır. Çinin en yakın takipçileri D.Avrupa, BDT Ülkeleri olmuştur. Ancak 1988'den bu yana tüketimlerinde azalma gözlenmektedir. D.Asya Ülkelerinde 1988'de kaydedilen tüketim artışı 1991 yılına kadar azalmıştır. Hindistan'da ise tüketim 1987'den bu yana sürekli olarak artmıştır. Pakistan'da tüketim, 1987'den itibaren artma eğilimindedir. Beşinci sıradaki ABD tüketimi ise 1989 yılına kadar artmış 1990'dan sonra azalma eğilimine girmiştir. AT'nda ise 1990 yılından itibaren artma eğilimine girmiştir.

Sonuçta dünyada pamuk tüketiminin artışı talebini canlandırmaktadır.(23)

(23) Lawrence H. Shaw, Pamuk Pazarı Durumu, Barselona Konf. ve Ülk. Rapor., ITMF, S 115-120

b) Yapay Elyaf

Genel olarak sentetik elyafta talep 1980'den sonra 1983'e kadar düşme eğiliminde olmuş, ancak 1984'te, 1983'e nispetle küçük bir miktar artış göstermiş ve 1984'ten sonrada dereceli olarak azalmaya devam etmiştir.

Selülozik Elyafta talep 1982 yılından sonra artmaya devam etmiştir.

1990'lı yılların başında dünya genelinde canlanan hazır giyim ve buna bağlı olarak tekstil ihtiyacı, yapay elyafa olan talebi giderek artırmıştır. Bunun nedeni, pamuk elyafı yerine tercih edilmesi ve genelde ürün çeşitliğinin ve modanın akışına ayak uydurabilmesinde aranmaktadır.

1990'lı yıllarda B.Almanya'da yapay elyaf talebi artmaktadır. Polyester, akrilik, poliamid iplikler önemli bir yer tutmaktadır.(24)

İngiltere'de modayı yakalayabilmek için yapay elyaf çok talep edilmektedir. Polyester, akrilik, daha özel olarak Courtulds Vincel Viskoza, Dupont Likrası başlıcalarıdır(25)

ABD'nde yapay sentetik elyaf tüketiminde 1986 yılından sonra belirgin bir artış gözlenmiştir (26).

c) Hazır Giyim

1986 yılında tüketici harcamalarındaki gelişme talebi arttırmıştır. ABD'nde giyim eşyası talebi, diğer ürünlerdeki talebe göre iki kat olmuştur.

(24) E.Aydın, F.Almanya, Teks.ve H.Giyim Paz, 1990, S 38

(25) B.Gülal, E.Aydın, İngiltere Teks. ve H.Giyim, Paz, İTKİB, 1990, S 15

(26) B.Gülal, E.Aydın, ABD Teksç ve H.Giyim Paz, İTKİB, 1990, S 9

AT'nda ise 1980-84 yılları arasındaki talep azalmasından sonra başlayan artış devam etmektedir. 1986 yılında AT'ndaki talep artışı 1980'den bu yana en güçlü artış olmuştur. 1986 yılında fiyat artış oranı AT'nda ABD'ne göre daha fazla olmuştur. Bu oran AT'nda %9 iken ABD'nde %3 tür (27).

Ancak AT'da talep artışının devam etmesi beklenmektedir.

Tablo I.15'e göre şu sonuçlara varabiliriz öncelikle her iki gelir grubunda da kadın dış giyiminin payı daha yüksektir. Üst gelir grubuna ait ailelerde aylık harcamaların, orta gelir grubuna göre daha fazla oluşu onları daha kaliteli mallara yönlendirmektedir. Yinede iki grup arasında büyük fark yoktur(28).

Tablo I.15 F.Almanya Hazırgiyim Tüketim Harcamaları

A-ORTA GELİR GRUBU	Birim: Alman Markı			TOPLAM
	1987	1988	1989	HARC. PAYI (%)
Hazırgiyim	214.70	216.79	211.50	6.4
Evtektilleri	31.91	30.88	34.34	1.0
B-ÜST GELİR GRUBU				
Hazırgiyim	357.93	350.13	338.58	6.8
Evtektilleri	49.73	58.71	58.12	1.2

Kaynak: Emine Aydın, F.Almanya Teks. ve H.Giyim, Pazarı İTKİB, 1990 S 37

(27) GATT Teks. Komitesi, "Textile And Clothing Statics" Kasım 1987, S 50-51

(28) Emine Aydın, F.Almanya Teks. ve H.Giyim Paz., 1991, S 36-39

Fransa'da 1980 - 1988 arasında tüketim harcamaları artışı 1.9 oranında olmuştur. 1987 den beri tekstil ve hazır giyim piyasasında fiyatlarda % 3 oranında bir düşme görülmüştür. Alım gücündeki yavaş artış bu durumu etkilemektedir. Fransa halkı bütçelerinin % 6 sını tekstil tüketimine ayırmaktadırlar. Aynı eğilim hazır giyim tüketim paylarında Fransa gibi diğer gelişmiş ülkeler içinde söz konusudur. Insee (Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques)'e göre 1990 yılında aile bütçelerinden ayıracakları pay % 6, 2000 yılında ise % 5 olacaktır.

Ancak fiyatlardaki artış devam edecektir. Fiyatın tüketimde önemli olması hiper marketlerin, süper marketlerin fabrika mağazalarının önemini artırmıştır. Moda ve kalite de tüketicinin kararında etkili olmaktadır.

Tablo I.16'da Fransa hazır giyim tüketim harcamaları verilmektedir.

Tablo I.16 Fransa Hazır giyim Harcamaları

(birim milyon frank)

	1984	1985	1986	1987	1988
Erkek Dış Giyim	30.641	21.811	35.720	36.987	37.629
Kadın Dış Giyim	34.361	37.155	39.752	40.929	42.200
Çocuk Giyimi (4 yaş altı)	1.223	1.363	1.473	1.523	1.580
Dikilmiş Elbise.	2.538	2.732	2.945	3.033	3.086
Gömlek/iç Çamaşır	16.651	18.121	19.908	20.481	21.111
Diğer Giyim Eşy.	14.738	15.903	17.546	17.539	19.242
Toplam	100.152	108.085	117.334	121.492	124.848

Kaynak: Emine Aydın, Fransa Tekstil ve H.Giyim Paz.

ITKİB, 1990, S 12

İngiltere'de hazır giyim harcamalarında özellikle bir artış görülmektedir. Artış oranları 1976-86 da %4.6, 1986-92 de % 2.8 olmakta, 1991-2000 ise % 2.9 olması tahmin edilmektedir. Bu artışın yavaşlayarak da olsa devam etmesi sanayi için bir dinamizm oluşturmaktadır. Pazardaki hareketlilik tüketici taleplerini etkilemektedir. Yüksek faiz ve enflasyon talepleri azalatacağından bu konuda titiz davranmaktadırlar. 15 -24 yaş arası genç nüfusun alım gücü yaşlılara oranla yüksektir.

Eğer piyasa akışı normal seyrinde devam ederse önümüzdeki yıllarda, kadın giyim piyasasında yapılan harcamalar sabit kalırken erkek giyimine yapılan harcamalarda az da olsa bir düşüş, çocuk giysilerinde ise bir artış beklenmektedir. Ancak yine de erkek giyim için harcamalar artmaktadır.

ABD de ise tüketici taleplerindeki artış hazır giyim sanayinde meydana gelen canlanmanın motoru olmuştur. 1984'ten beri %14 oranında artmıştır. Tablo I.17'de görüldüğü gibi kadın giyiminde artış söz konusudur. Ancak erkek giyimi de artmaktadır.

Tablo I.17. ABD' nde Tekstil ve Hazırgiyim Harc.

	Birim : Milyar \$				
	1984	1986	1987	1988	1989
Hazırgiyim					
-Kadın ve	81.2	91.2	91.7	93.0	91.5
Çocuk giyimi					
-Erkek giyimi	39.7	42.8	44.1	45.5	46.0
Toplam	121.0	133.9	135.7	138.5	141.5
Genel Teks. Top.	184.0	203.1	207.3	212.0	217.5
Milli Gelir iç. Pay	7.45	7.69	7.72	7.78	7.84

Kaynak: B.Gülal, ABD Teks. ve H.Giyim Sanayi ve Paz., 1990

1990'lı yıllara ABD' ndeki firmalar oldukça iyimser bakmaktadırlar. En umutlu alanlar hazır giyim, halı ve çorap ürünlerindedir. 1989' da artan erkek giyim talebinin 1990'lı yıllarda da artması beklenmektedir. Pazarı, düşük fiyatlarda canlı tutabilmek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Süverterler, gömlekler ve iç çamaşırlar gibi giyim kategorileri revaçtadır. Kadın giyiminde ise örme giyim önemli bir yer tutmaktadır. Renk olarak parlak, fosforlu renklere talep artmaktadır.

İplik ve elyaftaki durgunluğun hazır giyimdeki hareketlilik ile bertaraf edileceği tahmin edilmektedir. Tekstil sektöründe en büyük şikayet konusu, kumaş sektörü firmalarının uzun dönemli üretime yönelmiş olmalarıdır. Bu da talebe karşılık vermeyi azaltmaktadır. Bunun farkında olan firmalar farklı alanlara yönelme uğraşı içindedir. Bundan dolayı ev tekstillerine yöneliş hızlı olmaktadır.

Faizlerin ve fiyatların durumu önemli sonuçlar doğurmaktadır. Faizlerin yüksek olması talebi olumsuz yönde etkilemektedir. Yüksek fiyatlardaki durum da böyledir. Bu nedenle ithalat firmaları talebi karşılama açısından olumsuz yönde etkilenmektedir (29).

Uzak doğu ülkelerinden Japonya'da halk kaliteye çok önem vermektedir. Modelin orjinal olması ve stili önemlidir. Hazır giyim aksesuarları talebi canlıdır. Kumaş üzerinde yapılacak teknik değişiklikler talebi etkilemektedir. Yaş gruplarına göre de durum değişmektedir. Genç kızlara ve kadınlara yönelik satışlar fazladır. Ancak rekabet

açısından orta yaş grubu da önemlidir. Japonların sosyal yönlerinin fazla olması hazır giyim talebini arttıran başka bir öğedir. Ancak pazar son yıllarda bir hareketsizlik içinde bulunmaktadır. Elbiseler, takım elbiseler, ceketler talep düzeyini korurken etek bluz gibi günlük giyimden sayılan ürünlerin talebinde bir düşüş söz konusudur. Bu düşünün Japon halkının özelliklerine binaen gelecekte artışa dönüşeceği düşünülmektedir. Çünkü toplam tüketimden hazır giyime ayırdıkları pay bir hayli fazladır. (30)

İsviçre pazarında da satın alma potansiyeli güçlü ve zengindir. Kalite önemli bir öğedir. Pazarın diğer önemli bir özelliği yeni ürünler için bir tür test pazarı oluşudur. Demografik ve kültürel yapının çeşitliliği ve gelen turist sayısının çokluğu göz önüne alındığında bu pazarda talep edilen bir ürünün diğer pazarlarda da başarılı olacağı söylenmektedir (31).

Kuzey Afrika ülkelerinden Cezayir'de iplik ve kumaş talebi hazır giyim ile başbaşa gitmektedir. Tunus'da ise iplik ve kumaş talebi ithal edilerek karşılanmaktadır. Genelde AT'den yaptığı ithalatın içinde hazır giyim ürünleri de mevcuttur. Libya'da ise halkın artan talebine karşı ithalat yapılmakta olup İtalyan stiline önem verilmektedir. Mısırdaki talep elyaf, iplik, kumaş üzerinde büyük kısmı ithal yolu ile elde edilmekte olup fiyat ve marka unsuru önemlidir. BAE'de hazır giyim ürünleri talebi artmaktadır.

İpekli ve pamuklu giyim eşyası talebinin yanında ipek ve makina halısı talebi de canlıdır. Kadın, çocuk ve genç talepleri ve hazır giyim aksesuar talepleri önem kazanmaktadır. (32)

(30) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, Japonya, Teks. Piy.1990, S 9-20

(31) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, İsviçre, Teks.Piy.1990, S 5-20

(32) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, K.Afr.Ülk.Teks.Piy.1990, S 23

4. REKABET

Uluslararası rekabetin ölçüsü birkaç gösterege ile sınırlı değildir. Bilakis onu anlamak için birçok kritere ihtiyaç vardır. Yatırım, rekabette önemli bir öğedir, görevi üretimi önemli ölçüde arttırma ve ekonomi için mal ve hizmet tedarik etmektir. Örneğin, Japonya verimli yatırımları ile uluslararası alanda rekabetini arttırmıştır (33).

Dünyada tekstil ve konfeksiyon firmaları iç ve dış piyasalarda rekabet etmektedirler.

a) Bazı Piyasalarda Genel Durum

Yoğun rekabetin olduğu iç piyasalarda sürekli gelişen talebe ve hızlı teknolojik gelişmeye uyum sağlamak için tekstil üreticilerin üç seçenekleri olduğu belirlenmiştir.

1. Gelişmiş makinalara büyük ölçüde yatırım yapmak
2. Teknolojik gelişmelerden daha iyi yararlanabilenlerin lehine piyasayı terketmek veya başka firmalar tarafından devralınmayı kabul etmek.
3. Büyük tekstil firmaları ile birleşmek ve dikey entegrasyona gitmektir. Böyle bir birleşme olmadan imalatçıların pazarlama tarzları onların pazarlık güçlerini azaltmaktadır.

Kapasite fazlası olgusu da entegrasyon eğilimini güçlendirmiştir. Genel olarak ayrıcalıklı finansman imkanları ve özel olarak çok uluslu bankacılık yapısı sayesinde, daha büyük birimler uzun dönemli yatırım planlarını hazırlamada ve yetişmiş işgücü çekme ve tutmada daha başarılıdırlar.

Büyük tekstil birimleri ürün araştırması ve modern pazarlama tekniklerinin kullanımı reklamcılık ve markanın tanıtılmasında daha iyi bir durumdadırlar.

(33) Thomas M.Rauschenbach, World Competitiveness, International Report, Eylül 1991, S 110

Aynı zamanda yoğunlaşma, belirli ürünlerde uzmanlaşma ve mal farklılaştırması yoluyla pazarlama risklerinin dağıtılması gibi iki zıt eğilimin uzlaşmasını da sağlamaktadır (34).

AT'nda tekstil pazarının her bir diliminindeki eğilimler incelendiğinde, teknik bilgi birikiminin ve üretim maliyeti değişikliklerinin getirdiği avantajlara bağlı olan uzmanlaşmanın pazarda rekabeti artırdığı söylenebilir. Ancak, uzmanlaşma yeter şart değildir.

Yunanistan'ın pamuk ipliği alanında ve Portekiz'in tekstilden mamul diğer esyalar alanında uzmanlaşması ise rekabetin getirdiği avantajlara bağlıdır. Yani pazarda rekabet üstünlüğü de uzmanlaşmaya katkıda bulunmaktadır.

Avrupa Topluluğu'nda

- Bir ülkenin, topluluğun ihracatına katkısı, toplam ihracatının % 20 veya daha fazlası ise,
 - Bir ülkenin, ticaret fazlasına katkısı % 20'den fazla ise veya
 - Bir ülke, ihracatının toplam topluluk pazarındaki payı % 20'yi geçiyorsa,
- ülke pazarın bu diliminde uzmanlaşmış kabul edilir.

Uzmanlaşma ikiye ayrılabilir:

Teknik bilgi birikimine dayalı birinci kategori, doğrudan tekstil endüstrisinde gelişmiştir. Örneğin, Belçika, Danimarka'nın yer kaplamaları, Fransa'nın da tül ve dantel, İtalya'nın yünlü mamul uzmanlıkları bu kategoride sınıflandırılmalıdır.

İkinci kategori, ekonomisi, tekstile bağılı başka bir sektörde bilgi birikimine sahip ülkeleri içermektedir. F.Almanya, Hollanda ve bir dereceye kadar İtalya'nın kimya dalındaki uzmanlıkları, kimya ürünlerini tekstil sektöründe maksimum yararlılıkta kullanmalarıyla onlara pazarın bu diliminde da uzmanlık getirmektedir. Bu da bahsedilen ülkeleri teknik kumaş, non-woven kumaş ve devamlı filament ip-liği üretiminde uzmanlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, moda içeriğiyle alıcıya hitap eden ya da üstün teknoloji ile üretilmiş tekstil ürünleri, değer olarak en yüksek artış hızına sahiptir ve bu alanda üçüncü dünya ülkelerinin baskısı önemsiz gözükmektedir.

AT'nda tekstil ve hazır giyim sektörüne bakılacak olursa, genel olarak tüm dokuma ve dış giyim pazarı ele alındığında, Portekiz, Danimarka ve Yunanistan en yüksek pazar payı artışına sahipken, AT ülkeleri arasındaki ihracatın % 2.5'ini gerçekleştiren Fransa göze çarpan bir yer doldurmaktadır.

Avrupa'da dokuma erkek giysilerinde Fransa, Hollanda, İngiltere'nin rekabetleri azalma eğilimindedir. Tahmin edilebileceği gibi yapısal olarak yoğunlaşmış ülkeler topluluğun gününde yer almaktadır.

İlk sırada topluluk ihracatının % 30'unu gerçekleştiren İtalya bulunmaktadır.

AT ülkeleri içinde İngiltere ticaret fazlası en çok olan ülke olmasına rağmen ticari fazlalığın % 15.5'i hazır giyimden kaynaklanmaktadır. Portekiz'in ise ihracat pazar payı 1980'de % 3.3'den 1987'de % 9.7'ye yükselmiştir.

Bayan giysilerinin, dokuma hazır giyimi içindeki payı artmaktadır. Dokuma bayan giysileri pazarda değer olarak

3.9 milyar ECU'luk bir payla ikinci sırada yer almaktadır. F.Almanya'da dokuma bayan giysileri topluluğun yaptığı ihracatın % 40'ını oluşturmaktadır. Bu onun diğer ülkeler ile gerçekten rekabet edebildiğini gösterir. Portekiz'de rekabette iyi durumdadır. Yunanistan'da topluluğun ihraç pazarının % 5'inden fazlasını kontrolünde tutmaktadır.

Dokuma iç giysiler pazarında Portekiz hakim olmakla birlikte, F.Almanya ve İtalya'da söz sahibi ülkelerdir. Ancak Portekiz'in bu konuda uzmanlaştığı söylenemez. Örme dış giyim, Avrupa topluluğu'nda örme endüstrisinin en önemli sektörüdür. 1987 yılında ticaret akışının % 69.4'ünü oluşturan örme dış giysilerin üçüncü ülkelerden yapılan baskılar sonucu Topluluk ticaretinde rolü azalmıştır. Örme dış giysiler topluluk içinde satılan tüm giysilerin % 13'ünü oluşturmaktadır. Böylelikle söz konusu giysiler bir çok ülkenin ticaret dengesinde önemli bir rol oynamaktadır. F.Almanya'nın bu sektörde ticaret açıkları mevcuttur. Bu sektörde rekabeti elinde bulunduran başlıca ülkeler İtalya, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'dır. İtalya'nın ihracatı 1980 yılından itibaren topluluk pazarının % 50'den fazlasını etkilemiştir. 1987 yılı ticaret fazlasının % 52'lik bölümünü örme dış giysiler oluşturmaktadır. Örme dış giysiler, Yunanistan ihracatının % 38.2'sini oluşturmakta olup ticaret fazlasının % 40'ını sağladığı pazar dilimidir. Portekiz ihracatının % 37'si pazarın örme dış giysiler alanına yönelmiştir. İspanya ise 1980'deki ticaret açığını 1987'de kapatmış ve pozitif bir artış sağlamıştır. Örme dış giysi konusunda İtalya'nın uzmanlığı ortada olan bir gerçektir. Ancak, Portekiz ve Yunanistan'ı da bu alanda küçümsememek gerekir.

1987 yılında örme iç giysiler AT'un hazır giyim ithalatının % 11.5'ini oluşturmuştur. Bu sektörde rekabeti en iyi olan ülke Yunanistan'dır. Ülkenin pazar payı 1980 yılından bu yana düzenli olarak artmaktadır ki, bu da Yunanistan'ın bu sektörde uzmanlaştığının göstergesidir. Bu ülkeyi Porte-

kız izlemektedir. İrlanda'nın da ticaret fazlası verdiği tek ürün örme iç giysiler olmuştur.

Hazırgiyim aksesuarlarında ise Avrupa Topluluğu'nda İtalya rakiplerine göre üstün bir seviyededir. Pazar payı % 50 civarındadır. İtalya pazarın bu diliminde uzman olmakla birlikte önderdir. 1985'den beri İtalya'nın bu pazardaki yeri Portekiz lehine zayıflamaktadır.

Topluluk ülkelerinde en fazla ithalat yapan ülkeler İrlanda, Portekiz ve İspanya olmuştur. topluluktan en az ithalat yapan ülkeler başta İtalya, F.Almanya ve İngiltere'dir. Oysa, İtalya topluluğa en çok tekstil ve hazırgiyim ihracatı yapan ülkedir. AT tekstil ve hazırgiyim ürünleri -nin en önemli pazarı olan F.Almanya'da tekstil ürünlerinde en fazla ihracatı gerçekleştiren ülkedir. 1987-88 yıllarında, toplulukta ticaret fazlaları olmasına rağmen Portekiz, İtalya, Yunanistan, Belçika'nın ticaret açığı kapama oranlarında düşme kaydedilmektedir. F.Almanya ve Belçika hazırgiyim alanında uzmanlaşmış iki ülkedir. pazar dilimleri zında incelendiğinde de küçük farklılıklar dışında aynı sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

F.Almanya ve İtalya gibi ülkeler katma değeri yüksek ürünlere yönelmişlerdir. Bu nedenle bu ülkelerin örme iç giysi ihracat gelirleri düşüktür. Buna karşılık düşük işçi ücretleriyle üçüncü ülkelerle rekabet edebilen Yunanistan ve Portekiz, ihracat gelirlerinin 1/4'ünü pazarın bu diliminden elde etmektedirler.

F.Almanya pazara, moda uygun ve fiyatlarıyla alıcıyı cezbedecek giysiler sunarak rekabetini artırmaktadır.

İtalya pazara tasarlama, esneklik ve çok çeşit sunmakla her zaman fiyat farkını telafi edebilmiştir. Bu durum İtalya'nın rekabetinin üstünlüğünü açıklamaktadır.

İspanya dokuma hazır giysi üretirken, örme giysisine dönüş yapan tek ülkedir. İtalya'da örme giysi üretiminde uzmanlaşmış büyük hazır giyim grupları mevcuttur. Son yıllarda Portekiz, Yunanistan, İspanya gibi ülkelerde ticaret gelirlerinin düşmesinin nedeni artan işçi ücretleridir. Eğer bu ülkelerdeki gelişmeler MFA'nın ortadan kalktığı bir serbest ticaret ortamında sözkonusu olursa olumsuz olacağını belirtmek gerekir. Bu endüstrileri için ve halen var olan 3 milyon işyeri için tehlike haline dönüşebilecektir. Ayrıca bu karışık durum, tek pazarın ve geniş dağıtım ticaretinin getireceği zorluklara eklenecektir.

Bu rekabet ortamındaki değişikliklerin doğuracağı olası sonuçlardan biri, uzman firmaların, işçi ücretlerinin yüksekliğini telafi edecek teknolojik işbirliğini arttırarak uzmanlık alanlarında daha da özelleşmeleri olacaktır (35).

1985'de dünyanın en büyük tekstil firmasının 22'si ABD'ye ait ve burada kuruludur. Amerika'da son yıllarda gittikçe hızlanan yeniden yapılanma ve firmaların el değiştirmesi olayı, tekstil sanayii açısından da önemli sonuçlar meydana getirmektedir. 1981'den beri en büyük 15 tekstil firmasından 11'i el değiştirmiştir. 11 firmanın altısı diğer firmalar tarafından satın alınmış, üçü aile ortaklığına dönüşmüş ve ikisininde yönetimce bütün hisseleri satın alınmıştır. Yalnız bu el değiştirmeler normal yolla değil serbest rekabetin acımasız kurallarına göre yapılmaktadır.

(35) Zuhâl Bilek, AT İç Ticaretinde Tekstil ve Hazır giyim Ürünleri, Haz. 1990, S 2-12

Bu da iyi durumdaki işletmelerin bazı birimlerinin kötü duruma düşmesine neden olmakta, hem teçhizat alanında hem personel alanında kaynaklar israf edilmekte, yanlış kullanılmaktadır.

ABD'de dağıtım kanalları olarak; departman mağazalar, zincirleme mağazalar, indirimli mağazalar, düşük fiyatlı mağazalar, uzman mağazalar bulunmaktadır.

Departman mağazalar son yıllarda rekabetlerini arttırarak genişlemişler, ev tekstillerinin % 15'ini yapmakta ve satışlarınının % 75'ini hazır giyimde yapmaktadırlar. 1988'de toplam satışları 36 milyar dolardır.

Zincirleme mağazalar taşradan gelen talebi karşılamak için uğraşmaktadırlar. Bu firmalar kendilerine uzman mağaza imajı vermek istemektedirler. Bunlar her türlü mal pazarlama için rekabet halindedirler.

İndirimli mağazalar ise dar gelirli bir kesime indirimli mal satabilmek için diğerleriyle rekabet halindedir.

Düşük fiyatlı mağazalar son yıllarda itibarlarını en fazla artıran firmalardır. Normal perakende fiyatının altında satış yapma eğilimindedirler. Gelişmekte olan ülkelerin düşük maliyetli rekabetinin sonucu olarak ki, ABD'de de saat başına işçi ücretleri çok yüksek değil ve gelişmiş ülkelerin içinde en düşük ücrete sahip olanlardandır. ABD'nde tekstil firmaları yeniden yapılanma, modernizasyonu arttırmaya ve maliyetin hassas olduğu türleri terketmeye başlamışlardır. Daha önceden, özellikle hazır giyim imalatçıları düşük maliyetli rekabet baskısından kurtulmak için fason üretime kaymışlardı. Bu fason üretim ise Hong Kong ve Tayvan gibi ülkelerde gerçekleşiyordu. Fakat buralarda karşılaşılan kalite kontrol problemleri, eğitilmiş personel yetersizliği ve politik risk gibi önemli güçlükler çıkınca,

ABD imalatçıları tekrar kendi kaynaklarına yöneldiler. ABD tekstil ve konfeksiyon pazarının % 40'ını fason üretim ele geçirmişken bu şimdilerde düşme eğilimindedir.

Ayrıca, ABD ipekliler için de potansiyel bir pazardır. ABD, "non-woven" üretimi konusunda dünya ile rekabet edebilen ve aynı zamanda en büyük tüketim pazarıdır. "Non-woven" sanayii son yirmi yıl içinde gelişen çok az sayıdaki sektörlerin arasında yer almış yıllık % 10-16 büyüme sağlamıştır. Non-woven'lerin en çok kullanıldığı alanlar roofing jeotekstiller, tarımsal kumaşlar, liners, floppy diskets, özel temizleyiciler, tıp ve kadınların kullandıkları özel ürünlerdir (36).

Japonya'nın ise ağırlıklı olarak kumaşda (dokumada) rekabeti yüksektir. Bu ürün grubunun 1987 yılı toplam tekstil ihracatı içindeki payı % 54.1'dir. Nihai tekstil ürünleri ihracatının payı % 19.5 ve ham tekstil materyali payı ise % 10.2'dir Dokuma (kumaş) rekabetinin büyük kısmını devamlı polyester elyaftan dokunmuş kumaşlar ve pamuklu dokuma oluşturmaktadır. İplikte ise bu rekabet sentetik elyaftan olan ipliklere aittir.

Nihai tekstil ürünlerinde ise en önemli grup özel dokuma ürünleri ve hazır giyimden oluşmaktadır. Ancak genelde Japonya'nın ihracatında bir düşme ithalatında da artma gözlenmektedir. Japon pazarı heterojen bir yapıya sahiptir. Çok büyük bir kaç firma dışında, bir çok da küçük firma vardır. Büyük işletmeler ise Japonya tekstil sektörü açısından çok önemlidirler. Bu işletmeler, ürün haline getirir, pazarlar. Ayrıca perakendecilere de onların mali güçleri oranında dağıtır. Bunun yanında dünya tekstil pazarı ve moda konusunda bilgiler toplar. Böylece aralarında formal sahiplik durumu olmamasına karşın aşağıdan yukarıya dikey bir bütünleşmeyle, etkin bir koordinasyon sağlan

(36) B.Gülal, E.Aydın, ABD Tekstil ve H.Giyim Sanayi ve Pazarı, 1990, S 4-20

mıştır. Bilgisayar yardımıyla dizaynlar ve kaliteli ürünlerin üretimi artırılarak rekabette üstünlük sağlanmaya çalışılmaktadır (37).

İsviçre'de ise işçi ücretlerinin yüksek olması emek maliyetlerini artırmaktadır. Emek maliyetlerindeki artış, toplam maliyeti yükseltmektedir. Bu nedenle, toplam maliyeti düşük diğer ülkelerin yanında İsviçre'nin rekabet şansı azalmaktadır. İsviçre'de hazır giyim üretimi 1977'den beri sürekli gerilemektedir. Hazır giyim dışındaki tekstil üretimi ise 1977'den 1982'ye % 5, 1982'den 1986'ya % 10 artış göstermiştir. Ancak tekstil makinaları imalatçısı ve ihracatçısıdır. İsviçre tekstil ve hazır giyim sektöründe uyguladığı yüksek teknoloji ve makineleşme sayesinde maksimum verim sağlamaktadır. Bunun sayesinde rekabet seviyesi artmaktadır (38).

İskandinav ülkeleri olan İsveç, Norveç, Fillandiya diğer ülkeler için çok cazip bir pazardır. Ülkeler değişik paylarla bu pazarda yer almaktadırlar

b) Bazı Ülkelerin Uluslararası Rekabette Durumu:

Dünya tekstil ve hazır giyim endüstrisi devamlı bir yeniden yapılanma ve rasyonalizasyon hareketi içerisindedir. Bu endüstride de diğer endüstrilerde olduğu gibi bazı ülkeler, karşı ülkelerde imalat veya dağıtım kanalları yerleştirmekte veya onlarla ortak girişimde bulunmaktadırlar (Joint Ventures). Bu durum bir dışa açılma işlevidir ve açılımcı ülkelerin rekabetini artırıcı yönde etkili olmaktadır (39).

(37) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin Japonya Teks. Piyasası, 1990
S 23-24

(38) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin İsviçre Teks. Piyasası, 1990,
S 3-4

(39) N.Lazonby, European Textile Market, Impact 1992, S 407

İki anahtar değişken olan emek ve taşıma maliyeti bu sektörde özellikle incelenmesi gereken konulardır. Emek maliyeti hazır giyim sektöründe, tüm diğer tekstil sektörlerinde olduğundan daha belirleyicidir. Akdeniz ve Güneydoğu Asya (özellikle Tayland, Malezya, Endonezya, Çin Halk Cum.) ülkelerinde fason üretim ve yabancı ülkelerde yatırım gibi çözümlerin hızla gelişmesi, emek maliyeti unsurunun belirleyiciliğinin göstergesidir. Düşük emek maliyetleri ile rekabet edemeyen endüstrileşmiş ülkeler otomasyon, verimlilik ve alıcı servislerinin iyileştirilmesi konularında gösterdikleri çabayla tekstil sektöründe gelişmeyi kontrol edebilmektedir.

i. Firmaların Tutumu

Temel prensip olarak bir firma büyümelidir. Büyüme hareketi üretimde ve yabancı pazarlarda büyük paylar edinebilmesi için çok önemlidir.

Tekstil ve hazır giyim firma grubu, talebin geldiği yerde olmalıdır. Bu da ticarete uluslararası aktivitenin artış nedenini ve pazar kavramını bölgesel yada ülke sınırları dışında dünyaya yayılma nedenini açıklamaktadır. Bu yüzden sonuçta iki seçenek vardır. Firma grubu ve hızlı büyüyen ülkelere ihracat yapmaya yönelmek zorunda kalacak yada bir "iç strateji" uygulayacaktır. "İç strateji" seçeneğinde, grup hedef ülkede bir üretim ünitesi kuracak yada çeşitli fabrikaları ihtiyaçlarına göre kontrolü altına alacaktır.

Başlıca büyük pazarlarda var olmak yeterli değildir. Firma kendi pazarında da güçlü bir pozisyonda olmalıdır ve rakiplerinden ayrılabilmelidir. Yani alıcıların nitelik ve incelik yönünden artan taleplerine yanıt vermelidir. Gün geçtikçe daha da doygunlaşan pazarlarda ürünlerini artırmak için firma;

1- Dışa yönelik büyüme ancak daha büyük gruplarca gerçekleştirildiğinden, rakiplerinin pazarlarına girmelidir.

2- Taleplerdeki küçük değişiklikleri, stokları etkilemeyecek şekilde karşılayabilmek için esnek olmalıdır. Bu esneklik, üretimde "Quick Response", "Fast Track Delivery" ve "Just in Time" sistemleri ile birlikte "Quality Assurance", "Zero Defect" gibi kalitede kusursuzluğu getirecek sistemlerin uygulanması ile sağlanabilir.

3- Maliyet farklarının getirdiği; (örneğin, endüstrileşmiş ülkelerle Asya ülkeleri arasındaki) baskıyı azaltmak için düzenli bir üretim artışı olmalıdır. Werner International'a göre sözkonusu farklılık tekstil endüstrisinde % 15 ile % 30 arasında olmalıdır.

4- Elyaftan bitmiş ürünün satışına hatta dağıtımına kadar tekstilde tüm işlemleri tamamen kontrol etmeye karar verebilir. Böyle bir entegrasyon, grubun çok çabuk büyümesini ve alıcı taleplerine daha yakın olmasını sağlamaktadır. Avrupa'nın büyük grupları dikey entegrasyonu yeşlediklerini vurgulamak gerekir.

ii. Dünyanın Başlıca Tekstil Firmaları Sıralaması

Genel olarak yüz büyük firma içinde 1988 yılında en kazançlı çıkanların Japon, Kanada ve Güney Kore firmaları olduğu söylenebilir. AT firmaları, Tayvan ve Hong Kong firmaları gibi üst sıralardaki yerlerini kaybetmişlerdir. Tablo I.18'de ülke sıralaması verilmektedir.

Tablo I.18 İlk On Sırada Yeralan Firmalar (1988)

1988 Yılı Sıralaması	Firma Adı	Ülke	1987 Yılı Sıralaması
1	Kanebo	Japonya	3
2	Coats Viyella	İngiltere	2
3	Armstrong World Inc.	ABD	4
4	Chargeurs	Fransa	-
5	Deering Milliken	ABD	-
6	Toyobo	Japonya	6
7	West Point Peperell	ABD	5
8	Burlington Holdingers	ABD	1
9	Unitika	Japonya	-
10	Spring Industries	ABD	7

Kaynak: Zuhâl Bilek, AT İç Ticaretinde Teks. ve H.Giyim Ürünleri, İTKİB 1990, S 23

1987 yılında Federal Almanya firmaları da diğer büyük ülkelerde olduğu gibi birleşme ve gruplaşma yoluna gitmişlerdir. 1988 yılında gruplaşmalarda AT'ında F.Almanya firmalarının hakimiyeti görülmektedir. Avrupa sıralamasında ilk 75 içinde sadece 32 Alman firması yer almaktadır ve en büyüğü 9. sıradadır. Hatta 8. büyük Alman firmasının cirosu Coats Viyella'nın cirosundan daha düşüktür. Ne varki, F.Almanya hala Fransız ve Amerikan endüstri gruplarınca cazip gruplar oluşturabilecek zengin bir potansiyele sahiptir. İtalya'da Benetton hala Marzotto'nun önünde lider durumdadır. 1989 yılında Nordica ile birleşerek Marzotto'nun tehdit ettiği liderliğini pekiştirmiştir. Belçika'da Sofinal ve Concor - dia gibi gruplar güçlenirken UCO'nun yeniden yapılanmaya gittiği ve M. Verbeke'nin yeni Jemafil grubunun, 1989 yılında yaklaşık 300 milyon DM'lik bir ciro yaptığı izlenmiştir. Belçikalı uzman halıçılar da 1988-89 döneminde Avrupa

pazarına girmişlerdir. Bunun dışında Bekaert Matress Ticking (cirosu 171 milyon DM) gibi firmalar giderek güçlenerek uzman alanlarda yerlerini almışlardır.

Textil-Wirtschaft'ın ABD'da incelediği 34 tekstil firmasının ortalama cirosu, firma başına 1-2 milyar DM olmak üzere dünyanın en yüksek cirosudur. En büyük 15 firma 1988 yılında ABD tekstil pazarında yaşanan durgunluğa rağmen, cirolarında % 13.3 oranında bir büyüme hızına ulaşmıştır. Burlington Industries'in düşüşü ve West Point Pepperell ile J.P.Stevens'in birleşmesinden de açık olarak anlaşabileceği gibi bu ülkede de önemli yapısal değişiklikler olmaktadır. Ülkedeki değişikliklerin diğer bir örneği de, renkli dokuma alanında uzmanlaşmış Dan River'ı kontrolü altına almak isteyen Avustralyalı bir grup ve bazı Amerikan yatırımcıları konsorsiyomu arasındaki çekişmedir.

Japon firmalarının inceleme sonucu, son derece olumlu olmuştur. Dünya tekstil endüstrisinin 1 numarası Kanebo'nun cirosunda % 26 ve Japonya sıralamasında ikinci olan Toyobo'nun cirosunda % 5.7 oranında artış görülmüştür.

1988 yılında dünyanın 100 büyük tekstil firması arasında 28 Japon firması bulunmaktadır. 1987'de ise bu sayı 16 idi. Bu artış topluluk ülkeleri rekabetinin aleyhine olmaktadır (40).

iii. Dünyanın Bazı Ülkelerinde Dış Ticaret Payları

AT'da ülkeler ihracatta çeşitli paylar almaktadırlar.

(40) Zuhâl Bilek, AT İç Ticaretinde Teks. ve H.Giyim Ürünleri, Dünyanın Başlıca Teks. Firmaları, İTKİB, 1990, S19-24

İtalya hazır giyimde erkek dış giysi kategorisinde ihracatta %28.4 ile en büyük pazar payına sahiptir. İtalya'yı Benelux devletleri takip etmektedir. F.Almanya ise 1985 yılından itibaren Benelux devletlerini geçerek ikinci sıraya oturmuştur.

Bayan dış giyside ise F.Almanya %23.7 ile birinci sırada en yakın takipçileri İtalya ve Fransa takip etmektedir. Bayan iç giyside F.Almanya %20.3 ile en yüksek paya sahip ülkedir. Bunu Portekiz, İtalya ve Hollanda takip etmektedir.

Örme dış giyside İtalya pazarın % 50'sinden fazla bir payına sahiptir. Ardından F.Almanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa gelmektedir.

Örme iç giyside İtalya %25 pay ile önde gelmekte bunu F.Almanya, Fransa, Yunanistan ve Portekiz takip etmektedir. Hazır giyim aksesuarlarında İtalya % 50'lik bir pazar payına sahip ve F.Almanya ve Fransa tarafından izlenmektedir. Erkek dokumada F.Almanya, İtalya'nın ardında ikinci Benelux devletleri üçüncü Portekiz dördüncü gelmektedir.

Kadın dokumada F.Almanya birinci, İtalya ikinci ve İngiltere üçüncü sıradadır. Giyim aksesuarlarında İtalya liderdir.

ABD'nde, gelişmekte olan ülkelerin düşük maliyetli rekabeti sonucu yüksek maliyetli ürün alanları terk edilmeye başlanmıştır.

Japonya tekstil ürünleri içinde ağırlıklı olarak kumaş ihracatçısı bir ülkedir. Japonya Hong Kong pazarında % 15.6 ,ABD Pazarında %15.3, Güney Kore %9.3 Çin %6.9 ve Tayvan % 5.9 luk paylara sahiptir. Yapay elyaf da diğer ülkelerle rekabet edebilmektedir.

Nihai tekstil ürünlerinde pazarlar Güney Kore, Hong Kong, F.Almanya ve Kanada'dır. Hazırgiyim ürünleri içinde erkek dış giyim eşyasından rekabet üstünlüğü olup en büyük pazarı ABD'dir.

İsviçre'de 1988'de 3.8 milyar SFr'lik hazırgiyim ithal edilmiş, bunun % 30.2'sini F.Almanya'dan, % 19.9'unu İtalya'dan, % 10.7'sini Fransa'dan ve % 10.0'unu Hong Kong'dandır. Bu pazarda rekabetin birincisi F.Almanya'dır (41).

Doğu Avrupa ülkelerinin dünya tekstil ticaretinde payları oldukça düşüktür. Toplam pamuk ve yün ipliği ticaretinde D.Avrupa ülkelerinin payı % 5.5, dokumalarda % 4.6 hazırgiyim ticaretinde ise % 7.2'dir. Diğer taraftan B.Avrupa tekstil piyasalarında ithalatta payı % 2, ihracatta %4'tür. Hazırgiyimde ise ithalatta % 3, ihracatta % 2 dolayındadır. Bu ülkelerin dokuma ve iplik ticaretinde payları azalırken hazır giyim ticaretinde payları artmıştır.

D.Avrupa ülkelerinin hazırgiyim mamüllerinde verdiği önem son yıllarda artmaya başlamıştır. Örneğin Macaristan da ülkenin toplam endüstriyel üretiminde tekstil ürünlerinin payı % 8 dolayındadır.Yıllık büyüme oranı ise diğer sektör- lere geride kalmaktadır. Her ne kadar Macaristan'ın yünlü ve pamuklu dokuma ihracatı sayısı elliye varan çok geniş yelpazedeki ülkelere gerçekleşiyorsa da her Doğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi tekstil ticaretinde de BDT nin payı büyüktür. Pamuklu dokumalar ve trikoaj dış giyim,ülkenin en önemli ihraç kalemleri arasında yer alırken, özellikle iç çamaşırı, kadife, su geçirmeyen kumaşlarda ülke ithalata bağımlıdır.Ancak Doğu Avrupa pazarı AT'na ileride daha büyük bir pazar payı için baskı yapacaktır (42).

(41) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, İsviçre Teks. Piy. 1991,
S 10-15

(42) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, D.Avrupa Teks. Piy. 1991,
S 5-10

AT ülkeleri İsveç piyasasına % 57 lük pay ile hakim durumdadırlar. Bunu % 24 ile Asya ülkeleri, % 13 ile EFTA ülkeleri izlemektedir.

Norveç'te ise AT % 65 ile pazara hakim durumdadır. Ardından Efta ülkeleri % 19 payla ikinci, % 12 ile Asya ülkeleri üçüncüdür. Finlandiya'da da hemen hemen aynı paylarla sıralama aynıdır (43).

Fas pamuk ipliği, sun'i-sentetik iplikler, hazır giyim ürünleriyle Fransa, Belçika, F.Almanya, Luksemburg, Hollanda, ABD, italya ve İsviçre pazarlarından pay almaktadır. Fas pazarından pay alan ülkeler ise Fransa, F.Almanya, Belçika-Luxemburg, İspanya, İtalya, Japonya, İngiltere, Hollanda ve ABD'dir. Cezayir'de ise ihracat yok denecek kadar azdır, ancak 1987'den itibaren artmaktadır.

Tunus'da ise tekstil ve hazır giyim esyası ihracatının % 90'ı hazır giyim ürünleri ile yapılmaktadır. Tunus, Türkiye'den sonra AT'na tekstil ve hazır giyim esyası ihraç eden ikinci büyük ortadoğu ülkesidir.

Tunus'da başka F.Almanya, Fransa, Belçika, Luxemburg, İtalya pazar payına sahip ülkelerdir. Ayrıca AT dışında (Kuzey Amerika, Doğu Avrupa, Batı Afrika, Arap Yarımadası ve Ortadoğu ülkeleri pazarlarına girmek istemektedir.

Libya'nın ise hazır giyim ithalatın İtalya, G.Kore, Çin, COMECON ülkeleri ve Türkiye pay almaktadır. Mısır ise ihraç ettiği pamuk elyafı ile AT ülkeleri yanında ABD'den de pay almaktadır.

Mısır'da ise Bazı ülkelerin Mısır tekstil ve hazır giyim pazarından aldıkları paylar şöyledir:

Elyaf: B.Almanya (% 18), Bangladeş (% 16), Avustralya (% 14), Japonya (% 13) ve İtalya (% 11).

(43) A.H.Risvanoğlu, F.Sahin, İsveç, Norveç, Finlandiya
Teks. Piyasası, 1991, S 9-10

İplik ve Kumaşlar : ABD (% 13), G. Kore (% 12), İtalya (% 10), B.Almanya (% 9) ve Türkiye (% 5).

Hazırgiyim : B.Almanya (% 28), İtalya (% 11), İngiltere (% 10), Fransa (% 10) ve Japonya (% 9)'dur (44).

II. BÖLÜM

II. DUNYADA TEKSTİL SANAYİNİN BAĞLI OLDUĞU NORMLAR

A) KORUMACI EGİLİMLER

Ülkeler tekstil sanayilerini çeşitli nedenlerle korumak istemişlerdir. Bu nedenler kısaca şöyle sıralanabilir:

1) Dış ticaret hadlerinin iyileştirilmesi arzusu:

Dış ticaret hadlerinin iyileştirilmesi ve bu yolla ülke refahının arttırılması, korumacı politaların savunulmasının en önemli nedenlerinden birisidir.

2) Yurt içindeki emeği, daha ucuz olan yabancı emeğin rekabetine karşı koruma arzusu

Özellikle gelişmiş sanayi ülkelerinin, yurt içindeki emeği yabancı emeğin rekabetine karşı koruma gibi mazeretlerle tekstil sanayilerini koruma yoluna gittiklerini görmekteyiz. "Yeni korumacılık" denilen bu korumacılık türü, bu çalışmanın esas temasını oluşturmaktadır.

3) Bilimsel Tarife Görüşü

Ulusal üreticileri yurtdışı rekabete karşı korumak için, ithal edilen malların fiyatını, yurt içindeki benzer malların fiyatına eşitleyecek oranda bir tarife (bilimsel tarife) uygulanmalıdır.

4) İstihdamın arttırılması ve ödemeler bilançosu açıklarının kapatılması arzusu

Tartışmaya açık olan ve birbirleriyle paralellik gösteren iki görüşü de kısaca şöyle özetlemek mümkündür. Evvelce ithal edilen ürünlerin ithalatının engellenmesi ve bu ürünlerin yurt içinde üretilmesine başlanması bir yandan yurt içinde istihdamın artmasına yol açarken, diğer yandan da ödemeler bilançosu açıklarının azaltılmasına yardımcı olacaktır. Uluslararası düzeyde ise, bu politikalar "komşuyu fakirleştiren" türde politikalardır. Bu tür politikalardan sağlanan yarar ancak başka ülkelerin istihdamlarının azalması ve ödemeler dengesinin bozulması ve dolayısıyla da refah kayıpları pahasına gerçekleştirilebilmektedir. Burada işaret edilmesinde yarar olan bir noktada, koruma politikasız etkilenen ülkede meydana gelecek olan zararın boyutunun korumacı politikayı uygulayan ülkenin sağlayacağı yararın boyutundan daha büyük olacak olmasıdır. Burada uygulanan politikadan olumsuz etkilenen ülkelerin misillemede bulunma olasılığının bulunduğu da işaret etmek gerekir. Böyle bir durumda ise toplam ticaretin düşeceği ve her iki tarafın da bundan zarar göreceği açıktır.

5) Yavru sanayi tezi:

Korumacılık lehinde ileri sürülen ve belli sınırlamalarla da olsa savunulabilecek olan bir görüş de "yavru sanayi tezi" diye adlandırılan görüştür. Bu görüşe göre, bir ülke belli bir malın (know-how) yetersizliği ve başlangıçta üretim kapasitesinin düşük olması gibi nedenlerle bu malın üretimini başlatamıyor veya başlatmış olsa bile daha deneyimli yabancı rakipleri ile rekabet edemiyor olabilir. Bu koşullarda, sözü edilen malı üreten sanayi kurmak ve "yavru" döneminde yabancı rekabetin olumsuz etkilerine karşı korumak amacıyla korumacı politikalara başvurabilir.

6) Ulusal güvenlik açısından önemli olan ulusal sanayilerin korunması: İthalatın sınırlandırılması,

ulusal güvenlik açısından önemli olan ulusal sanayilerin korunması amacıyla da savunulabilir.

7) Başla ülkeleri, koruma oranlarını düşürmeye zorlama arzusu: Koruma politikaları, bazı durumlarda başka ülkeleri, koruma oranlarını düşürmeye zorlamak amacıyla da uygulamaya konulabilir.

8) Ulusal üreticileri dampinge karşı koruma arzusu: Korumacı politikaların uygulamaya konulmasının bir diğer nedeni ulusal üreticileri dampinge karşı koruma arzusudur. Damping, bir malın dış piyasalarda "adil" denilebilecek bir fiyatın veya yurtiçinde satıldığı fiyatın altında satılması anlamına gelmektedir ve uluslararası ticaretin en çok tartışılan konularından birisidir. Hangi tür korumacılık olursa olsun şunu söylemek mümkündür. Korumacı politikalar, çoğu durumlarda iktisadi refahı olumsuz yönde etkiler. Yurt içindeki çarpıklıkları düzeltmek için dış ticarete müdahale edilmesi, sorunları çözmekten çok, toplumsal maliyetleri artırıcı yönde etkilere sahiptirler. Henry George korumacı politikalarından alınması gereken dersi çok güzel bir şekilde ifade etmektedir: "Korumacılıktan alınan ders şudur: Korumacılık, savaşta düşmanlarımızın bize yapmak istediklerini barışta kendi kendimize yapmaktır" (45).

1. ABD'NİN KORUMACI EGİLİMİ

ABD'nin son yıllarda dünyada tekstil ve hazır giyim ürünleri ithalatında birinci sıraya çıkması, korumacı tedbirleri uygulamasına neden olmuş ve üçüncü ülkeler karşı (gelişmekte olan ülkeler ve diğerleri) miktar kısıtlamaları ithalat vergileri, iradi sınırlama anlaşmaları, anti dampeding tedbirleri ve menşe kuralları gibi kurallar getirmiştir

(45) Prf.Dr.Nazım Engin, Sanayilerde Korumacı Politikalar, İTO, 1991, S 10-15

ABD, MFA (Çok Elyaflılar Anlaşması) çerçevesinde Türkiye de dahil olmak üzere, içlerinde gelişmekte olan ülkelerin bulunduğu diğer ülkelere kotalar uygulamaktadır. 1960 yılından itibaren ABD sanayisinin güçlenmesi ve istikrarlı para politikalarıyla enflasyonun düşürülmesi sonucunda ABD dolarının değerinin artması ABD'nin tekstil ihracatını azaltmış, ithalatını ise artırmıştır. Böylelikle ABD koruma tedbirlerini artırmıştır.

ABD tekstil ve konfeksiyon ithalatında yüksek vergiler uygulamaktadır. Ancak ABD, GSP (genelleştirilmiş tercihler sistemi) çerçevesinde bazı az gelişmiş ülke mallarında gümrüksüz giriş sağlamıştır. Fakat tekstil ve konfeksiyon sektöründe uygulanan GSP kapsamı çok dar ve sınırlıdır. ABD tekstil ve konfeksiyon ticareti için yalnız İsrail ve Mısır'a gümrük vergisi uygulamamaktadır. GATT kuralları çerçevesinde ABD'nin her GATT ülkesine tanımak zorunda olduğu, En Çok Kayrılan Ülke (MFN) statüsü ise aslında pek de büyük bir önem taşımamaktadır.

ABD, MFA bünyesinde, gelişmekte olan ülkeler ve Asya'dan gelen ticari baskıyı (Asya ülkelerinin ihracatlarının belirgin artışı) da G.Kore, Hindistan, Hong Kong, Çin, Tayvan v.s. gibi ülkelere kotalar uygulayarak sınırlamıştır. Bunun yanında çeşitli gümrük vergileri de uygulamaktadır. ABD, AT'na ise ortalama % 19 en çok % 36 gümrük vergisi uygulanmaktadır. ABD'nin AT'na kota engeli ise yoktur.

Asya'da ise, 1980'lerin ilk yarısında ABD'ye yapılan hazır giyim ve tekstil ihracatındaki hızlı artış korumacılık eğilimini de hızla artırmıştır. 1980 yılında ABD'nin hazır giyim tüketiminde % 18 olan ithalat payı, 1986'da % 31'e yükselmiş ve ABD üreticilerinin tepkisi sonucu, Reagan yönetimi Güney doğu Asya ülkelerini gümrüksüz ithalat programından çıkarmıştır. Böylece Tekstil ve Hazır giyim ithalatı %1'lik bir büyüme hızı ile sınırlanacaktır(46).

(46) Dış Ticarete Durum , Türkiye Dış Ticaret Derneği,
Tem-Ağu 1988, Sayı 11, S 34

2. AT'NUN KORUMACI EĞİLİMİ

AT'nun korumacılık eğilimleri: Gümrük vergileri, fark giderici değişken ithalat vergileri, kotalar, GATT'ın XIX. maddesine koruma tedbiri, iradi sınırlama anlaşmaları ve benzer düzenlemeler, lisans yoluyla ithalat, anti dumping anti sübvansiyon tedbirleri, menşe kuralları olarak sayılabilir.

Sözleşmeli gümrük vergisi oranları GATT çerçevesindeki "En ayrıcalıklı" statusüne haiz ülkelerden yapılan bütün bütün ithalata uygulanır. Genelde AT'nun gümrük vergileri nispeten düşüktür. "En ayrıcalıklı ülke" statusünü kazanmış ülkelerden 1988 yılında yapılan ithalatta gümrük vergileri ortalaması % 7.3 veya % 5.1 idi.

Ancak Avrupa Topluluğu tercihli ticaret yaptığı ülkeler ki, bunların başında EFTA ve (GSP) Genel tercihler sisteminden yararlanan ülkeler, Akdeniz Ülkeleri ve Lome Ülkeleri Sanayi ürünlerinde vergiden muaf tutmakta ancak, tekstil ve giyim ürünlerinde ise bu ülkelere bazı özel hükümler uygulamaktadır. Genel Tercihler sistemi tavizlerinden yararlanan ülkelerden yapılan tekstil giyim ürünleri ithalatı, çok elyaflılar anlaşması (MFA) uyarınca sınırlanabilmektedir. Menşe kuralları da tavizli muamele boyutunu sınırlandırmaktadır. Nihayet topluluğun Genel Tercihler Sistemi (GSP) ile tanıdığı tavizler ve diğer tercihli düzenlemeler gümrük vergilerinin yeniden konulmasını mümkün kılan koruma mekanizmalarını kapsamaktadır.

Fark giderici (değişken) ithalat vergileri tekstil ve giyim ithalatına uygulanmamaktadır.

AT, çok elyaflılar (MFA) anlaşması gereğince diğer ülkelerden yaptığı tekstil ve konfeksiyon ithalatına miktar sınırlamaları getirmektedir.

Yıllık bazda tesbit edilen kotalar tüm topluluk ithal-

atı için geçerli olduğu gibi bazı durumlarda yalnızca bazı ülkeler için geçerli olabilir.

Topluluk düzeyinde bir ürün için tesbit edilen kota miktarı, önceki yıllarda ticarete kaydedilen gelişmeler ve "ithalat yükünün eşit ve dengeli bir şekilde paylaşılması" esasına göre üye ülkeler arasında paylaştırılmaktadır. Burada üye ülkelerden Hollanda, Belçika ve Luxemburg için tek bir benelux kotası tesbit olunmaktadır. Kotalar topluluğa ihracat yapan tüm ihracatçı ülkeler veya tüm ürünler için tesbit edilmeyip ithalat trendindeki değişimlere göre sözkonusu olmaktadır. Topluluğa büyük miktarda tekstil giyim ürünleri ihraç eden bazı ülkeler için 41 ayrı kategoride kotalar getirilmiştir (Örneğin G. Kore). Bazı ülkelere ise 2. 3. kategoride kota konmuştur (Örneğin Arjantin ve Peru gibi).

Kotalar, ürünün hassasiyetine, ihracatçı ülkenin topluluk piyasasındaki payına ve sözkonusu ürünün topluluğa ithalat trendindeki gelişmelere bağlı olarak yıldan yıla arttırılmaktadır. Yıllık artış oranları topluluk ile ihracatçı ülkeler arasındaki müzakereler sonucunda belirlenir.

AT'dan GATT'ın XIX. maddesi uyarınca koruma tedbirleri tekstil ve giyim sanayileri ithalatında uygulanmamaktadır.

Iradi sınırlamalardaki kısıtlamalar az sayıdaki ürünler üzerinde yoğunlaşmıştır. Tekstil ve giyim ürünleri bunlardan biridir. AT, MFA anlaşması dışındaki iradi sınırlama düzenlemeleri Bulgaristan, Sovyetler Birliği (Eski), Japonya, Kıbrıs, Mısır, Fas, Tunus, Türkiye ve Yugoslavya (eski) ülkeleriyle yapmaktadır.

Topluluk Komisyonu yetkililerinin de ifade ettikleri gibi anti Damping ve anti subvansiyon mevzuatı topluluğun ortak dış ticaret politikasının en önemli araçlarından biri ve toplulukta son yıllarda giderek artan korumacılık akımı

çerçevesinde en çok kullanılan tedbirlerden biridir. Temmuz 1980-Aralık 1989 arasındaki 9.5 yıllık dönemde ihracatçının, anti-damping vergileri konulması şeklinde sonuçlanan anti-damping vakalarından 7+15:22 tanesi tekstil hazır-giyim sanayinde meydana gelmiştir. Topluluğun anti-damping soruşturmalarına en çok maruz kalan üçüncü ülkeler Japonya, Yugoslavya (eski), ABD, Kanada, Hong-Kong, Singapur, G.Kore ve Tayvan'dır.

Diğer taraftan 1989-90 döneminde Topluluğun açtığı soruşturmalar için de Türkiye 11 soruşturma ile birinci gelmektedir. Bu soruşturmalarda en büyük payı tekstil giyim ürünleri almaktadır (47).

3. ASYA ÜLKELERİNİN VE DİĞERLERİNİN KORUMACI EĞİLİMİ

Asya ülkeleri MFA çerçevesinde kotalar, gümrük vergileri uygulayarak AT'na ve ABD'ne karşı kendilerini korumaktadırlar.

Japonya'nın uyguladığı gümrük vergisi düşüktür. AT'na en çok % 14 vergi uygulamaktadır. Kota engeli uygulamamaktadır. G.Kore ise AT'na % 20 gümrük vergisi uygulamakta ve kota koymaktadır.

Hindistan'da tekstillerde AT'na en çok gümrük vergisi % 150, giyim eşyasında ise % 100'dür. Yine G.Kore gibi kota engeli koymuştur.

Pakistan'da ise AT'na gümrük vergisi en çok % 125, konfeksiyon ürünleri içinde aynıdır. Aynı zamanda kota engeli mevcuttur. Çin ise AT'na tekstillerde en çok % 25 giyim eşyasında ise en çok % 30 gümrük vergisi uygulamaktadır.

(47) Dr. Ömer Bolat, Avrupa Topluluğunun Ticaret Politikasının Değerlendirilmesi, İKV, 1992, S 34-59

Türkiye'den AT'na ise tekstillerde en çok % 20, giyim eşyasında ise en çok % 25 gümrük vergisi uygulanmakta ve kotalar bulunmaktadır. Kanada, ise en çok % 25 gümrük vergisi uygulamakta, kota uygulamamaktadır. Avustralya tekstillerde en çok % 37.5 gümrük vergisi, giyim eşyasında % 62 vergi uygulamaktadır ve kotalarla miktar sınırlamasına gitmektedir.

Brezilya, tekstil ve giyim eşyasında en çok %85 gümrük vergisi uygulamakta ve kota uygulaması da bulunmaktadır

EFTA ülkeleri tekstil ve konfeksiyon ürünlerini ticareti kotalar ve gümrük vergileri ile sınırlamışlardır. Aynı zamanda ithalatın AT'dan yapılması halinde hiç gümrük vergisi uygulamamaktadır. Asya ülkeleri, Hindistan, Pakistan, G.Kore, Japonya, Tayvan v.b. ülkelere kota uygulamaktadır. Aynı zamanda anti-damping vergisi uygulamaları belirgindir. Ancak EFTA ülkeleri GSP statüsü doğrultusunda bazı gelişmekte olan ülkelere gümrük vergisi oranlarını giderek azaltmaktadır. Bunun en bariz örneği Türkiye'dir (48).

BAE (Birleşik Arap Emirlikleri)'nde uygulanan gümrük vergileri ise düşüktür.

Kuzey Afrika ülkeleri Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır'da tekstil ve konfeksiyon ürünlerine gümrük vergileri uygulamaktadır. Fas'ta % 45'e kadar varan, Cezayir'de % 3-100 arasında değişen, Tunus'da % 17-43 arasında Libya'da % 10-15, Mısır'da % 3.5'dan % 65'e varan gümrük vergileri mevcuttur (49)

(48) İngiltere Tekstil ve H.Giyim Eşyası Birliği (AKT), Tekstil ve H.Giyim Eşyasında Dürüst Ticaret, TTSİD, 1991, S26

(49) Figen Şahin, K.Afrika Ülkeleri Araştırması, İTKİB, 1990 S 2,5,9,12

B. ULUSLARARASI ANLAŞMALAR

1. ABD'İNİN YAPTIĞI ANLAŞMALAR

Dünya ticaret yaşamı hızla ticari bir bloklaşmaya gitmektedir.

ABD bu bloklaşmada tek başına bir blok sayılabilir. Ancak bunu yeterli görmeyip çeşitli uluslararası anlaşmalarla büyük bir blok oluşturmak istemektedir. Bunun bir örneği halen ABD, Meksika ve Kanada arasında, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması (NAFTA) 'dır.

ABD ile Kanada arasında imzalanmış olan serbest ticaret anlaşması malların gümrük vergilerinde beş yıl ile on yılda gerçekleşmesi beklenen indirimler öngörmektedir. Eğer bu anlaşma Meksika'ya doğru genişletilirse, gümrük vergilerinin ortadan kalkma süresinin daha da kısaltılması düşünülmektedir.

ABD, Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA) çerçevesinde bazı ülkelerle ikili anlaşmalar yapmaktadır.

ABD, 25 kadar tekstil giyim üreticisi olan gelişmekte olan ülkeler ile ikili miktar sınırlaması anlaşmaları imzalamıştır. Bunlar Asean ülkeleri: Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland. Güney Asya Ülkeleri: Pakistan, Hindistan, Srilanka. Doğu Avrupa Ülkeleri: Romanya, Çekoslovakya, Macaristan, Polonya; Uzak Doğu Ülkeleri: Hong Kong, G.Kore, Makao, Çin ve diğerleri SSCB (eski), Bulgaristan, Yugoslavya (eski), Tayvan, Türkiye, Mısır, Fas, Tunus ve Malta'dır (50).

(50) Ömer Bolat, Avrupa Topluluğunun Ticaret Politikasının Değerlendirilmesi, İKV, 1992, S 41-43

2. AT'NUN YAPTIĞI ANLAŞMALAR

AT'ndaki ülkeler ortak ticaret politikası yürütmüş ve kendileri arasında ticari kısıtlamaları ve engelleri kaldırmışlardır.

AT ülkeleri aynı ABD gibi son yıllarda ikili kısıtlama anlaşmaları yapmaktadır. Bu anlaşmalar ABD'nde olduğu gibi MFA çevresinde olmaktadır.

AT'nun bir blok olarak imzaladığı MFA, 214/74 sayılı Konsey Kararı ile ilk defa Topluluk mevzuatına dahil edilmişken daha sonra MFA'nın uzatılması ile ilgili protokoller de Topluluk mevzuatına dahil edilmiştir.

1988 yılından itibaren yürürlüğe giren armonize sisteme göre oluşturulmuş gümrük nomenkla türünde tekstil-giyim ürünleri 161 kategoriye ayrılmış olup Topluluk ilk 123 kategoride miktar sınırlamaları uygulamaktadır.

AT 1990 yılı sonu itibariyle MFA çerçevesinde 19 ülke ile ikili miktar sınırlaması anlaşmaları yapmıştır. Bunun yanında, Topluluk Bulgaristan (1978 yılında) ve SSCB (1979 yılından 1992'ye kadar geçerli) ile de MFA tipi ikili düzeyde miktar sınırlama anlaşmaları, Yugoslavya (eski) ile MFA tipi bir protokol ve Akdeniz ülkelerinden Türkiye, Mısır, Fas, Tunus ve Malta ile de ikili iradi ihracatı sınırlama anlaşmaları imzalamıştır. AT, MFA çerçevesinde Endonezya ile 6, Malezya ile 7, Filipinler ile 12, Singapur ile 7, Tayland ile 14 adet kategoride sınırlama anlaşması imzalamıştır. Pakistan ile 8, Hindistan ile 13, Sri Lanka ile 4 adet kategoride, Güney Amerika ülkelerinden Arjantin ile 3, Peru ile 3, Brezilya ile 8 adet Romanya ile 28, Çekoslovakya ile , Macaristan ile 26, Polonya ile 25 adet kategoride, Uzak Doğu ülkelerinden Hong Kong ile 28, G.Kore ile 41, Makoo ile 41, Çin ile 23, Eski SSCB ile 34, Bulgaristan ile 11, eski Yugoslavya ile 11, Tayvan ile 36 adet kategoride ve Türkiye, Mısır, Fas, Tunus, Malta ile de çeşitli katego

rilerde ihracatı sınırlama anlaşmaları imzalamıştır.

Diğer taraftan, Topluluğun MFA'yı imzalamış ülkelerden Kolombiya, Guatemala, Haiti ve Meksika ile ikili düzeyde akdettiği "mektup teatileri", herhangi bir kota tedbirini öngörmediği gibi, sonradan kota konulması imkanını da öngörmemektedir. Ayrıca Topluluk MFA'yı imzalamış olan Bangla - des ve Uruguay'dan yaptığı ithalatta kotalar uygulamamakta ama, Topluluk piyasası için ciddi risk oluşturlarsa kota uygulama hakkını saklı tutmaktadır. Ayrıca , MFA anlaşmasını imzalamış ülkelerden yapılan tekstil-giyim ürünleri ithalatının 2/3'ünün kotalara tabi olduğu bir gerçektir (51).

3. MULTİFİBER ANLAŞMASI (MFA)

a) Kapsamı

MFA imzalanmadan önce, gerek "Kısa Vadeli Anlaşma" gerekse "Uzun Vadeli Anlaşma" sadece pamuklu tekstilleri kapsıyordu. Pamuk dışı elyaflardan üretilen tekstillerden sözkonusu anlaşmalar döneminde bir tehlike olmadığı gibi, ilerisi için de bir tehlikenin olabileceği de görülmüyordu.

Ancak 1973 yılına gelindiğinde kısmen sadece pamuğa uygulanmakta olan sınırlamalardan kaçmak için üreticilerin yapay elyaf üretimine kayması sonucu pamuk dışı elyaflardan yapılan düşük maliyetli tekstillerin ve hazır giyim esyası - nın üretiminin arttığı görülmüştür. Bu sürece gelindiğinde, batıdaki ithalat durumu, batı sanayilerinin yeniden yapılan masına zaman tanımadan sanayiyi hızla kötüleşmeye sevk etmiştir. Bu durum batı tekstil sanayilerine ilave bir ferahlık getirilmesine gerek duyurdu. Bu durumun bir sonucu olarak bugün sanayileşmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere yaptıkları tekstil ithalatına sınırlama getirme hakkı sağ-sağlayan uluslararası anlaşmaya MFA (Çok Elyaflılar Anlaşması) denmektedir. MFA'nın gelişmesi aşağıda incelenmektedir

(51) Dr.Ömer Bolat, AT'nun Tic. Pol. Değ. İKV, 1992 S 41-42

i. MFA I (1974-78)

1973 yılına gelindiğinde, tekstil ithalatçısı ülkeler yeni bir tekstil anlaşması yapılması gerektiğini ileri sürdüler. Gerekçe olarak da, herşeyden önce, ilk anlaşma metninde yapay iplikten dokunan tekstil ürünlerine yer verilmiş olması gösteriliyordu. Oysa 1970'li yılların başından itibaren sentetik iplikten dokuma ürünleri üretim ve ticareti giderek artıyordu. İkincisi; tekstil sektörüne getirilen yeni teknolojiler bu sektörde emek/sermaye yapısını önemli ölçüde etkilemiş ve birçok işçi işsiz kalmıştı. Üçüncüsü; ilk tekstil anlaşması daha çok Japon ihracatına kotalar koymak doğrultusunda çalıştırılmıştı. Oysa, özellikle Asya'nın yeni sanayileşen ülkeleri, ABD ve diğer sanayileşmiş ülke pazarlarına girerek daha fazla pay alıyorlardı. İşte bu gelişmeler sonucu ABD'nin çabalarıyla ilk MFA Anlaşması imzalandı. Anlaşmaya göre, sanayileşmiş ülkelerin ithalatının her yıl % 6 oranında artmasına ve farklı tekstil ürünleri arasında aktarma yaparak başlangıçta belirlenen kotaların doldurulmasına izin veriliyordu.

ii. MFA II (1978-81)

1973'ten 1978'e tekstil ürünleri ithalatı % 21 oranında artan Fransa ve İngiltere, daha sıkı korumacı önlemler alınmasını talep ettiler. Avrupa Topluluğu'nun ithalatı sınırlamak için acil karar alamaması, tekstil sektöründeki ithalat ve verimlilik artışı nedeniyle AT ülkelerinde bir çok kişinin işsiz kalması ve tezgahların kapanmaya başlaması II. MFA'nın imzalanmasına neden oldu. Yeni anlaşmada kota sınırlamalarını daha titizlikle izleyecek sistemler geliştirildi.

iii. MFA III (1982-86)

1982 yılında imzalanan anlaşmaya göre ABD "call" sistemini devreye soktu. Buna göre, daha önce anlaşmada belirtilmeyen yeni bir ürün için de koruma başka bir deyişle kota talep edilebilecekti.

iv. MFA IV (1986-91)

Yapılan üç anlaşmaya rağmen sanayileşmiş ülkelere yapılan tekstil ihracatının artması, MFA IV'un gündeme gelmesine neden olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler, tartışmaların başlangıcında MFA'nın yenilenmemesini, tekstil ticaretinin GATT kurallarına göre yürütülmesini savunmuş ancak, gelişmiş ülkelerin baskıları sonucu bundan kısa sürede vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Gelişmekte olan ülkelerin anlaşma süresinin 3 yıllı sınırlı kalması ve kapsamının genişletilmesi istekleri de sonuç vermemiş, IV. MFA 1991 sonuna kadar geçerli olmak üzere kabul edilmiştir. Anlaşma kapsamına bazı yeni ürünler de alınmıştır. Bu yeni ürünler; karışımına bakılmaksızın keten, yün ve ipek mamülleriyle, Çin tarafından üretilen ve romy adıyla bilinen bir sentetik elyafı içermektedir. Yeni anlaşma göre tekstil ithalatçısı ülkeler, adı geçen tekstil ürünlerine de daha önceki yıllarda anlaşma kapsamına göre mallara uyguladıkları kısıtlamaları uygulayabileceklerdir (52).

b) Ülkeler Bazında Değerlendirmesi

1991 yılında imzalanan MFA'ya 54 ülke katılmıştır, AT, ABD, Japonya, Kanada, EFTA, Ortadoğu, Asya ve diğer uzakdoğu ülkeleridir. Türkiye de MFA'ya üyedir.

4. MFA başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin doğrultusunda hazırlanmıştır. Görüşmeler sırasında ABD kongresine getirilen Jenkins tasarısı, gelişmekte olan ülkeler üzerinde bir baskı unsuru olmuştur. Jenkins tasarısı büyük çoğunluğu Asyada bulunan 13 ülkeden yapılan tekstil ithalatının

(52) S.Onar, M.Tuna, Tekstilde Korumacılık MFA, Dış Ticarete Durum, May-Haz 1988, S 19-21

kısıtlanmasını öngörmekteydi. Daha önce kongreden geçen ancak başkanın vetosuna uğrayan tasarının bu kez gerekli 2/3 çoğunluğun sağlayamaması ancak buna çok yaklaşması gelişmekte olan ülkelerin görüşmelerdeki pazarlık gücünü zayıflatmıştır.

Dünya tekstil ve hazır giyim ticaretinin % 80'nini düzenleyen bu anlaşma dünya ticaretinde önemli paylar almış Honk Hong, Tayvan, G. Kore gibi ülkelerin paylarını korurken küçük ihracatçıların durumunu zorlaştırmaktadır. AT ülkeleri yeni sistemde sekiz hassas ürün için Honk Kong, G.Kore Tayvan'a %1 büyüme hakkı tanımıştır. Türkiye MFA anlaşmasının 5 yıl süre ile uzatılmasına ve kapsamının genişletilmesine karşı çıkmış ve tekstil ticaretinin serbestleştirilmesini savunmuştur.

Gelişmekte olan ülkelerin karşılaştırılmalı üstünlüğe sahip olduğu tekstil ve hazır giyim alanında ihracat imkanları gereğince değerlendirilemezken sanayileşmiş ülkelerin son yıllarda sermaye-yoğun yeni teknolojileri uygulamaya koymaları önümüzdeki dönemde GOU'in ihracat sorunlarının daha da artacağına işaretini sayılmaktadır (53).

Tekstil ve giyim ürünlerine uygulanan kotalar üreticileri ve tüketicileri olumsuz yönde etkilemektedir. Batılı tüketiciler her yıl bu korumacılık nedeniyle daha pahalı ürünleri satın alarak milyonlarca dolarlık kayıplara uğramaktadırlar. Öte yandan sanayinin gelişmekte olduğu fakir ülkelerde ise kotalar gelişmelerini engellemektedir. Bir süreden beri MFA'nın devamının GATT'ın prensipleri ile bağdaşmadığı öne sürülmüştür. Bu nedenle MFA'dan vazgeçilmesi, tekstil ve hazır giyim eşyasının tekrar GATT kuralları ile yapılması istenmektedir.

(53) S.Onar, M.Tuna, Tekstilde Korumacılık, MFA, Dış Ticarette Durum, May-Haz, 1988, S 22

Gelişmiş ülkeler bu isteğe ancak GATT kaidelerinin ve disiplinlerinin güçlendirilme bazında kabul etmişlerdir. Uruguay Round'unun sonucu MFA müzakerelerinin esasını oluşturacaktır. Bu sonuç ilerideki yıllarda ve gelecek yüzyılın işlerine doğru uluslararası kaidelerin ne olacağını saptamaktadır. Ancak GATT kaidelerinin gerçekten etkili olarak güçlendirilmesi başarılmadan MFA'nın ortadan kaldırılması gelişmiş ülkeler tekstil ve giyim sanayileri için de olumsuz olacaktır. Eğer, GATT kaideleri ve disiplinlerin istenilen derece güçlendirilmesinde mutabık kalınırsa MFA bir süre içinde ortadan kaldırılabilir. Bu ise gelişmiş ülkeler için zor bir adaptasyon dönemine neden olacaktır. MFA ancak haksız ticaretten ülkeleri koruyacak duruma getirilmelidir. Örneğin bir ülke, ticareti çarpıtan sübvansiyonları vermeye devam ediyorsa veya pazarını açmamışsa MFA'nın yaptırımları o ülkeye yönelik olarak derhal başlatılmalıdır. Bunda GATT kurallarının da müdahalesi olmalıdır. Bu aynı zamanda dürüst ticaret ile serbest ticaret arasındaki yaşamsal bağın başarılı olması için kaçınılmaz şartlardan biridir. Böyle dengeli bir adaptasyon için belirli bir döneme ihtiyaç vardır.

GATT kaideleri ve disiplinlerini güçlendirme girişimlerinde başarısızlık ihtimali göz ardı edilmemelidir. Başarısızlık MFA'nın ortadan kaldırılmasını da imkansız yapacaktır. Ve böyle bir durumda Uruguay Round'un GATT normal kaidelerine entegre etmek için kabul olunan bağlantı prensibi kabul edilemeyecektir.

AT'nin elinde çok güçlü bir pazarlık fırsatı vardır. Çünkü Avrupa pazarına girme hakkını kontrol etmektedir. Bunun uluslararası bir ticarete gerginliğe sebep olması kaçınılmazdır. ABD ile AT'nun ortak bir yaklaşımda olması önemli bir husustur(54).

(54) İngiltere Teks. ve H.Giyim Eşyası Birliği (AKT), Teks. ve Giyim Eşyasında Dürüst Tic. TTSİD, Mart 1991, S 26-29

Uruguay Round için hazırlanan tekstil uzlaşma taslağındaki yaklaşıma göre MFA'daki bir çok sınırlamanın 2003 yılına kadar kaldırılması hedeflenmektedir. Bu yeni taslak MFA sınırlarının kaldırılmasını ve ticaretin normal GATT kaide-lerine uygun olarak yapılmasını ön görmektedir. Tekstil uzlaşmasının Ocak 1993'te uygulanmaya başlanmasından önce tekstil ürünleri ithal eden ülkelerin kotalarından %4'ünü kaldırmaları hedeflenmektedir. Bunu Ocak 1993'te %12 lik, Ocak 1996'da %17'lik Ocak 2000 %18 lik bir kota indirimleri takip etmesi, geri kalanların ise 2003 yılında kaldırılması öngörülmektedir.

Öte yandan ithalatçı ülkelerin hangi tekstil ürünleri- nin GATT sistemine entegre edilebileceğine dair kararları da kendilerinin verecekleri ifade edilmektedir.

Uluslararası Tekstil ve Giyim bürosunun (ITCB) açıklamasına göre bu uygulama 2000 yılına kadar şu anda var olan kotaların kaldırılması anlamına gelmektedir. ITCB, tekstil ürünleri ithal eden ülkelerin şu anda MFA tarafın- tarafından engellenmeyen ürünleri liberallesstireceklerini ileri sürmektedir. Bunun sonucunda ise kotaların azalması yada kalkması yerine yükseleceği belirtilmektedir. Bu değişim döneminde yıllık kota artış oranlarının belli bir mik- tar artacağı belirtilmektedir. Özellikle yüksek kota oran- larına sahip orta ve küçük ihracatçı olan ülkeler açısından bu durumun bazı ürünler için büyük kota artışı anlamına ge- leceğini belirten ITCB ortalama olarak 10 yıl içinde kota- ların %55 artacağını iddia etmektedir.

MFA 1991'de 18 aylık bir süre için uzatıldı. Bu süre 1992 yılının sonunda sona erecektir. Eğer Uruguay Round'da sonuç alıcı bir adım atılmasa daha kısıtlayıcı bir MFA'nın veya daha korumacı bir dönemin ilk basamağına gelinecektir. Bu durumda kaybedenler yine gelişmekte olan ülkeler aleyhi- ne olacaktır (55).

 (55) Dünya, Dış Haberler Servisi, Tekstilde Korumacılık ve Kotalar Tartışılıyor, 10-3-1992

4.GATT

a) Kapsamı

Tarifler ve Ticaret Genel Anlaşmasının (GATT), ülkelerin diğer sanayilerinde olduğu gibi Tekstil sanayinde de çok önemli bir yeri vardır. Aslında GATT'ın uluslararası ticareti kolaylaştırıcı kuralları olmasına karşılık, daha çok gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkeler üzerine yanlış uygulamaları (tekstil ve konfeksiyon ticaretine getirdikleri kısıtlamalar gibi) nedeniyle istismar edilmiştir.

Ancak GATT'ın temel amacı uluslararası ticarete engellerin kaldırılmasıdır.

GATT'ın en çok kayrılan ülke kuralına göre, bir ülke GATT üyesi diğer bir ihracatçı ülkeye bazı gümrük kolaylıkları sağlarsa , aynı kolaylık diğer üyelere de istifade edeceklerdir. Bu kural anlaşmanın 1. maddesinde yer almaktadır

GATT'ın öncelikli görevi , uluslararası ticarete uygulanan gümrük vergilerinin oldukları oranda dondurulması ve daha sonraki aşamada bu vergilerin indirilmesi ve ticarete uygulanan bütün sınırlamaların gümrük vergisine çevrilmesi şeklinde özetlenebilir.

GATT'ın 11. maddesinde ise hüküm şöyledir:

Hiç bir akit taraf gümrük resimleri ve diğer mükelleyetler haricinde, bir diğer akit taraf ülke menşeyli bir malın ithali, diğer akit taraf ülkesine gönderilen bir malın ihracı veya ihrac maksadıyla satışı üzerinden kontenjan ithalat ve ihracat lisansları veya diğer herhangi bir usulle uygulanan memnuiyet veya tahdit tesis edemez, mevcutları idame ettiremez.

Bu prensibe anlaşmanın aynı maddesinin devamında ve 19. maddesinde bazı istisnalar getirilmiştir. Gelişmekte Olan Ülkelerin kelerin tekstil ve hazır giyim ihracatına

konan kısıtlamalar GATT'ın bu maddelerine dayanmaktadır. MFA'nın bu istisnalardan yararlandığı söylenebilir (56).

b) Ülkeler Bazında Değerlendirilmesi

1960'lı yılların başlarında gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin rekabetine karşı, tekstil ticaretlerini koruyabilmek için bu ülkelerin ticaretlerini kontrol altına alma hareketine girişmişler ve bunun kendileri ve GÖÜ için bir soluk alma olanağı olduğunu savunmuşlardır. Böylelikle ABD, Japonya'nın pamuklu dokuma ihracatına engel olabilmek için kısa dönemli pamuklu dokuma anlaşmasının imzalanmasında öncülük etmiştir. Daha sonra bunu uzun dönemli pamuklu dokuma anlaşması ve MFA takip etmiştir.

Ancak her evresinde kısıtlayıcı ve ayırım gözetici olan bu düzenlemelerin GATT' taki çok yanlı ticaretin temel felsefesi ile ve bu felsefedeki karşılıştırmalı üstünlükler ilkesi ile bağdaştığını söylemek mümkün değildir. Tekstil ve hazır giyim sektörünün durumunun düzeltilebilmesi GATT çerçevesinde yürütülen hımaye konusu ile ilgili görüşmelerin başarı ile sürdürülmesine bağlıdır. Ancak GATT kurallarının güçlendirilmemesi durumunda MFA anlaşmasının iptal edilmesi de bir ifade etmeyecektir. Gelişmekte olan ülkelere karşı uygulanan kota sınırlamalarını kaldırmaksızın çok yanlı görüşmeler yolu ile tarife indirimlerine gidilmesi gelişmiş ülkelere çok avantajlar sağlayacaktır (57).

Tabi ki gelişmiş ülkelerin tekstil ve hazır giyim ticaretinde yaygın olarak sınırlama uygulamaları, GATT'ın 19. maddesi yetersiz olarak kabul edildiğinden gerçekleştirilmektedir. 19. madde hemen hemen uygulanamaz durumdadır.

(56) DPT, Dünyada ve Türkiye'de Tekst. ve H.Giyim Sanayi
1985 S 1-3

(57) Prf.Dr.Nazım Aydın, Sanayilerde Korumacı Politikalar
,ITO, 1991, S 70-72

Çünkü zarar verici ithalat şekline karşı sorumlu ülke yerine bütün dünyaya yönelik tazminat hükmü getirmektedir. Ayrıca koruma hareketinden zarar gören ülkelere mukabele etme veya tazminat alma hakkını tanımaktadır.

Böylelikle bu ticareti sınırlayıcı engellerin kaldırılması ve GATT'ın gerçek fonksiyonun yerine getirebilmesi için kaide ve disiplinlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir (58).

(58) İngiltere Teks. ve H.Giyim Eşyası Birliği (AKT) ,Teks. ve H.Giyim Eşyasında Dürüst Ticaret, TTİD, Mart 1991
S 28

III. B Ö L Ü M

III . TÜRKİYE'DE TEKSTİL SANAYİNİN DURUMU

A. GELİŞİMİ

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de tekstil ve hazır giyim sanayiinin önemi hızla artmaktadır. Tekstil ürünlerinin günlük yaşantıya giren ürünler olmaları, tekstil üretiminin yaygın bir iş olarak gelişmesinin neden olmuştur. Bu da beraberinde makinalaşmayı ve fabrikalaşmayı getirmiştir.

Türkiye'de tekstil sanayi, diğer gelişmekte olan ülkeler gibi, sanayileşme sürecinde temel basamaklardan biri olmuştur.

Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sanayi, bir anlamda tohumun toprağa düşüşünden hasatın gerçekleşip iplik imalatına, ham bez oluşuna, boyanmasına, muhtelif safhalarda terbiyesinden hazır giyim ürünü olarak paketlenip vitrine konulmasına kadar el emeği göz nuru isteyen bir sanayi dalıdır (59).

1. SEKTÖRÜN TARİHÇESİ

Türkiye'de tekstil sektörü tarih boyunca gelişimini sürdürmüş bir sektördür. Tarihsel gelişme sürecinde, öncelikle ev ekonomisi şeklinde oluşan üretim birimleri, daha sonra büyük ölçekli ünitelerin de katılmasıyla yaygınlaşmıştır.

Türkiye'deki tarihçe, Cumhuriyet dönemi ve IV. Plan dönemine kadar planlı dönemler şeklinde ele alınıp V. Plan dönemi hedeflerine kısaca değinilecektir.

(59) Suat Balaban, Türk Teks. Sanayinin Gelişimi ve Dünya Ticaretindeki Yeri, TTSİD, Ağus 1991 S 22

a). Cumhuriyet Dönemi

Türkiye 1920-1930 arasında tekstil sanayiinde yeterli üretim kapasitesinin olmaması nedeniyle ham pamuk ihraç etmekte ve işlenmiş tekstil ürünleri ithal etmekteydi. 1923 İzmir iktisat kongresinde alınan kararlar tekstil sektörünün gelişmesine yardımcı oldu. 3 Haziran 1933 tarihinde Sümerbank kurularak, Sanayi ve Maden Bankasıyla işletilen fabrikaların yönetimi devredildi. Sümerbank Nazilli, Kayseri, Malatya ve Bursa merinos fabrikalarını kurarak üretime geçirdi. Başta bu şehirler olmak üzere el dokumacılığın geliştiği yörelerde 170.000 iş'li ve 4.000 dokuma tezgahlı fabrikalar zamanın en ileri teknolojileri ile kurulmuş ve üretime geçmiştir. Sümerbank kurduğu fabrikalarda yetişmiş eleman çalıştırmak için yurt dışına uzmanlar göndererek çalışanların eğitimine önem vermiştir. 1931-34 yıl larında sanayiye geliştirmeye yönelik çabalar yoğunlaşmış ve teknolojinin yayılma süreci hızlanmıştır. 1940'lı yılların başlarında tekstil makinalarının ithalatı için döviz tahsis edilmiştir.

1945 Planı ile verimlilik kalitenin geliştirilmesi ve savaş sonrası dış pazarlara açık duruma gelmek amaçlanmıştır. 1946'ya kadar ithalatın önemli bir kısmını yurt içinde üretilebilen duruma gelen sanayi, mevcut fabrikaların geliştirilmesi ve modernizasyonunda önemli aşamalar göstermiştir.

1950'li yıllara kadar özel sektörün tekstil sanayiinde işletmeleri küçük ölçekli idi.

1950,den sonra alınan teşvik tedbirleri ile özel sektörün bu alandaki faaliyetleri gelişmeye başlamış ve özellikle Çukurova'da yeni işletmeler kurulmuştur (60).

(60) O.Pazarcık, İ.Doğan Turunç, Türkiye'de Tekstil Sanayi Teknolojisinin Mevcut Durumu ve İhracat Açısından Geleceği, MPM No:342, Ankara, 1986

1957'de toplam tekstil sanayii ürünleri ihracatı, 0.9 hammadde ihracatı 55.9 milyon dolardı. Toplam tekstil sanayi ihracatının GSMH'ya oranı ise 0.5'di. Bu dönemdeki hammadde ithalatı 5.3, tekstil sanayi ürünü ithalatı 14.2 milyon dolardı. Tekstilde ihracatın ithalatı ikamesi % 291.3 oranındaydı (61).

b. Planlı Dönemler

i. Birinci Plan Dönemi

1960 yılından sonra planlı çalışma ile tekstil sanayi başarılı dönemlere girmiştir.

DPT verilerine göre 1960'lı yıllarda pamuk ipliğinde kurulu kapasite 98.7 bin ton, pamuklu dokumada ise 66.5 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Yün ipliği 39 bin, yünlü dokuma kapasiteleri ise 61.5 bin tona ulaşmıştır.

ii. İkinci ve Üçüncü Plan Dönemleri

Yine DPT tarafından II. Gelişme planı döneminde imalat sanayiindeki yatırımların % 10'unun tekstil alanında yapıldığı saptanmıştır. Bu dönemde şekillenen ithal ikamesi politikası yürürlüğe girmiştir.

İthal ikamesi politikasınının gereği, ülkenin kendi kendine yeterek ithalatını kısması ve hatta hiç ithal etmemesi ve ülke içinde ihtiyacın karşılanması için üretim yatırımlarını teşvik ederek sanayiyi güçlendirmektir.

Bu politika sonucu çok önemli miktarda pamuk ipliği yatırımları teşvik edilmiştir. Bu politika sonucu Türkiye 'de 3 milyon iş'e yaklaşan önemli bir pamuk ipliği kapasitesi oluştu (62).

(61) ITO, (1987), Tekstil ve H.Giyim Semineri, Yayın no: 1987-9 İstanbul

(62) Eyüp İlyasoğlu, H.Giyim Sanayinin Yapısal Sorunları TTSİS, Teks.İşveren.Derg. Sub. 1988 S 2

Bu dönemde ihracata yönelik teşebbüslere öncelik verilmesi ilkesi benimsendi. Sanayide sentetik ve sun'i ipekli dokuma ve örme mamulleri gruplarının mal kapsamı gelişti, bu mamullerde üretim hedefi olarak % 5 öngörülmüştü fakat, gerçekleşen % 9.1'di.

Üçüncü plan döneminde, Sun'i sentetik ve ipek elyafının kullanılması; pamuklu, yünlü, sun'i sentetik ve ipekli dokuma ve örme maddelerinin imal niteliklerini ve kapsamalarını genişletmişti.

Bu dönemde, tekstil ürünleri ihracatı ikinci plan dönemine oranla % 62.07 artmıştı. İthalatın ihracatı ikamesi de % 19.31 oranında yükselmiştir.

1966-1980 yılları arasında yünlü ve pamuklu sanayide programlı ve hedefleri belirlenmiş gelişmeler görülmüştür. Yünlü dış pazarları özendirme için kanunlar çıkarılmıştır (63).

iii. Dördüncü ve Beşinci Plan Dönemleri

Dördüncü plan döneminde özellikle halılar, örme eşya ve hazır giyimde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu dönemde, yarı mamul ve nihai mamul ihraç eden ülkeler durumuna gelerek geçmiş pazar ekonomilerinin tekstil ürünleri ile rekabet edebilen bir yapı kazanmıştır.

Toplam tekstil sanayi ürünlerinin ihracatı % 104.6 oranında artarken; toplam hammadde ihracatı % 5.37 ithalatı da % 18.3 oranında azalmıştır. Sanayi ürünleri ithalatı dördüncü plan döneminde üçüncü plan dönemine oranla sadece % 0.71 düzeyinde artmıştı. Yine bu dönemde, ihracatın ithalattı ikamesi de % 54.59 ile daha yüksek düzeyde olmuştur.

(63) TMMOB, III. Ulusal Tekstil Sempozyumu, 4-7 Kasım 1987
Bursa, Yayın no: 123

Planlı dönemler boyunca pamuklu dokuma sektöründe yapılan yatırımlar devam etmiş ve 1970 yılında Türkiye 1.900.000 iğ kapasitesine ulaşmıştır.

1977-1981 yılları arasında ihracatta en büyük payı ortalama % 80.67 ile pamuk ve mamulleri grubu oluşturmuştur 1980 yılında kapasite kullanım oranı % 65 seviyesindeydi.

Besinci planda sektörün toplam yurtiçi talebinin yılda ortalama % 4.3, pamuk dışında dokuma ve giyim sanayii ihracatının % 13.8, üretimin % 6.9 artması ve ithalatın sıfıra indirilmesi hedeflenmiştir (64)

Yurtiçi üretimin ihracatı karşılması oranı toplam olarak % 16.1, hazır giyim sektöründe ise bu oran % 29.49 olmuştur.

B. FİRMALARIN DURUMU VE BOYUTLARI

DİE verilerine göre tekstil ve hazır giyim sektöründe yaklaşık 1500 firma bulunmaktadır. Bunların çoğu anonim şirketlerdir ve % 92'si özel sektöre ait firmalardır.

Pamuk ipliği (kısa elyaf) alt sektöründe Sümerbank'ın 17 tesisi hariç 106 firma vardır. Sümerbank ve 84 firmanın makina parkları araştırılmıştır. Buna göre 84 firmanın 72 'sinde ring (bilezik) makinaları, 44'ünde open-end (açık - uç) makinaları vardır.

Mevcut open-end iplik eğirme makinaları ringlere göre çok daha moderndir. Mevcut rotorların % 23.8'i 1990-91 model, % 40.3'ü 1985-89 modeldir. Ring iğlerinin % 40.4'ü, ve open-end rotorlarının % 44.6'sı dokuma ile entegre tesisler de bulunmaktadır.

(64) TMMOB, Ulusal Tekstil Sempozyumu 26-30 Kasım, 1984

Ortalama iplik neveleri dikkate alındığında Simerbank hariç, en büyük 15 firmanın kapasiteleri toplamının Türkiye kapasitesi içindeki payı % 34.4'dür. En büyük beş firmanın payı % 15.9, ikinci büyük beş firmanın payı % 10.4, üçüncü büyük beş firmanın payı % 8.1'dir.

Tablo III.1'de firmaların kapasiteleri ve toplam içindeki paylarını verilmektedir.

Tablo III.1 Dokuma ile Entegre Firmaların
Kapasiteleri ve Toplam İçindeki Payları

	Adet	(%)	Ton	(%)	Ton*nevi	(%)
Ring	1.623.388	40.4	221.552	41.9	4.712.508	37.9
Open-end	59.952	44.6	110.682	55.7	1.370.334	46.8
TOPLAM	1.683.340	---	332.234	45.7	6.082.840	39.6

Kaynak: Azmi Özer, Tekstil Sektörü Raporu, TSKE, May 1992

S 10

Yukarıdaki tabloya göre ortalama iplik neveleri dikkate alındığında, mevcut ring ipliği kapasitesinin % 37.9'u, open-end iplik kapasitesinin % 46.8'i, toplam % 39.6'sı dokuma ile entegre tesislerde bulunmaktadır.

Türkiye'de pamuklu dokumada büyüklü küçüklü işletmeler bulunmaktadır. Pamuklu sektöründe faaliyet gösteren ve Türkiye kapasitesinin % 55'ine sahip 31 firmanın dokuma kapasiteleri, fabrika niteliğindeki işletmelerin teknolojik yapısını ortaya koymak amacı ile aşağıda derlenmiştir.

Tablo III.2. 1986-92 Döneminde 32 Firmanın Dokuma Kapasitesi Gelişimi

	Kapasite (1000)			
	Tezgah S.	Metre	Metrekare	Atkı-km
Çalışan	7.883	613.766	978.897	2.250.881
Yatırım	304	26.306	44.720	109.958
Çıkan	2.979	98.096	143.237	334.515
TOPLAM	11.166	738.168	1.166.854	2.695.284

Kaynak: Azmi Özer, Tekstil Sektörü Raporu, TSKB, May 1992
S 14

1986 yılından sonra, çalışma kapsamındaki firmalar 98 milyon metre, 143 milyon m² ve 335 milyon km atkı kapasitesindeki 2979 tezgahı üretim dışı bırakmışlardır.

Mevcut tezgahlarda kapasite 77.859 m/yıl, 285.527 km atkıdır.

Mevcut tezgahların % 77'si mekiksiz, % 23'ü mekikli-dir. Atkı-km cinsinden kapasitesinin % 58.8'i projektıl (mekikçikli) % 20'si rapier (kancalı), % 11.7'si hava-jet (havalı), % 9.5'i mekikli tezgahlara aittir.

Mevcut tezgahların % 7.9'u 1990-91 model, % 26.7'si 1985-89 modeldir.

Tablo III.3'de atkı sistemine göre dokuma kapasiteleri verilmektedir.

Tablo III.3. Türkiye'de 31 Firmanın Atkı Sistemine
Göre Dokuma Kapasitesi

	KAPASİTE (000)			
	Tezgah S	Metre	Metrekare	Atkı-km
Projektil	3.374	371.047	598.243	1.323.816
Rapier	2.203	106.527	179.205	449.578
Hava-jet	492	73.719	116.447	264.424
Mekikli	1.814	62.472	85.002	212.992
TOPLAM	7.883	613.766	178.897	2.250.811

Kaynak: Azmi Özer, Tekstil Sektörü Raporu, TSKB, Mayıs 1992
S 15

Dünya firmaları ile karşılaştırılığında, Türk tekstil firmaları içinde dünya sıralamasında ilk yeri olan firma Bossa'dır. Bossa 1990 yılında 151 milyon ECU* 'yu bulan cirosuyla dünyanın en büyük 145. tekstil firmasıdır. Bunun hemen altında 149 milyon ECU'luk cirosu ile Mensucat Sant - ral gelmektedir. Mensucat Santrali de 134 milyon ECU'luk cirosu ile Kordsa izlemektedir. Türkiye'den 11 işletme dünyanın en büyük 300 tekstil işletmesi arasına girmeyi başarmıştır. Dikkat çeken bir gözlem dünyanın en büyük 300 tekstil firması arasında bulunan Türk tekstil firmalarının hepsinin 1990 yılı cirosunun 1989 yılından daha yüksek olduğudur. Bu, 11 firmanın cirosunda % 46.5'lik artışı ifade eder. Avrupa'nın en büyük 10 tekstil işletmesinin aynı dönemdeki ciro artış oranı ise ancak % 7.4 olmuştur. Bu, Türk tekstil işletmelerinin iş hacminin büyümesindeki başarının somut göstergesidir. İşçi başına düşen ciro olarak hesapla-

nan verimlilikte ise durum, dünyadaki firmalara göre düşüktür. Ancak, Kordsa bu ciro oranını tutturabilmiştir. (129.219 ECU).

Görüldüğü gibi Türk tekstil firmalarının cirolarının hızla artmasına karşılık, henüz işçi başına düşen verimliliği azdır. Tablo III.4'te Türkiye'nin en büyük 20 ciroları işçi sayıları verilmektedir

Tablo III.4. Türkiye'nin En büyük 20 Firmasının Ciroları ve İşçi Sayıları

Sıra No	İşletmenin Adı	1990 10 ⁶ ciro	1989 10 ⁶ ciro	1990 işçi
1	Bossa	151	93	4173
2	Mensucat Santral	149	79	2111
3	Kordsa	134	119	1037
4	Sanko Tekstil	129	103	3315
5	Güney Sanayi	124	81	4112
6	AK-A Tekstil	109	72	2264
7	Bisas	108	68	2700
8	Aksu	84	54	2729
9	Bozkurt Mensucat	81	46	1550
10	Mensa	74	53	2096
11	Sönmez ASF			
12	Altınyıldız	64	40	1850
13	Yünsa	61	0	1185
14	Çukurova	59	46	1459
15	Sönmez Pamuklu	58	38	1417
16	Birlik Mensucat	56	0	1905
17	Birko	56	34	1548
18	Berdan	51	0	1003
19	Santral Dikiş	51	0	1003
20	Gümüşsuyu Halı	49	-	1600

Kaynak: Ertuğ Yaşar, Dünyada ve Türkiye'de En büyük Teks. ve H.Giyim Firmaları S 40

C. İSTİHDAM

İmalat sanayi sektörleri arasında en büyük istihdamın sağlandığı sektörlerden biri tekstil ve hazır giyim sektörüdür.

Türkiye'deki en büyük sorunlardan biri, istihdam konusunda sağlıklı bilgilerin bulunmamasıdır. Sektörün değişkenliği ve bazı işler için deneyim ve bilginin aranan bir özellik olamaması bunda etkilidir. Bununla beraber türk konfeksiyon üretim birimlerinin orta ve küçük ölçekli olmaları buralarda sendikal örgütlenmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun sonucu olarak da sigortasız işçi çalıştırma ve işçileri isten uzaklaştırma, son derece kolaylaşmaktadır (65).

Yukarıda da belirtildiği gibi rakamlar daima değiştiği için istihdam edilen işgücü sayısını belirtmek güç olmaktadır.

Ancak, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin yaptığı hesaplamalara göre 1991 yılında tekstil sektörü kapsamında-
daki değişken olmayan istihdam yaklaşık 500.000 kişi'dir.

1990 Yılında yapılmış istatistiklere göre 112 büyük tekstil firmasında Aralık ayı itibariyle toplam 62.970 kişi çalışmaktadır.

Tüm personelin % 91.1'ini toplu iş sözleşmesi kapsamına dahil işgöreneer oluşturmaktadır.

(65) Ertuğ Yaşar, Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe 1991 yılı, Eyl. 1992 S 39-40

Araştırma kapsamındaki 62.970 çalışan içinde, kadınların ağırlığı % 34.7, erkeklerin ise % 65.3'tür. İşçilerin sendikalaşma oranı bir hayli fazla olup % 83.3'tür. Sendikalı işçilerin % 94.7'si TÜRK-İŞ'e bağlı TEKSİF işçi sendikasının üyesi, % 53'ü HAK-İŞ'e bağlı ÖZ-İPLİK-İŞ sendikasının üyesi bulunmaktadır.

1990 yılı itibariyle işe alınma oranı % 15.5, işten ayrılma oranı % 21.5'tir.

İşçilerin % 66.7'si ilkokul, % 15.7'si lise mezunudur. Sadece okur-yazar olanların oranı % 2.5, okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise % 0.4'tür.

112 Tekstil firmasında istihdamın gruplara ve cinsiyete göre dağılımı Tablo III.5'te gösterilmektedir.

Tablo III.5. İstihdamın Gruplara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Çalışanların Başlıca Grupları	Erkek	Kadın	Top.	%
Üst Kademe Yöneticiler	916	72	988	1.6
Mühendisler	678	145	823	1.3
Büro Personeli	2439	1499	3938	6.2
Usta, Ustabaşı ve Teknis.	5514	258	5772	9.2
Büyük İşçiler	31521	19559	51050	81
Küçük İşçiler (16 ve daha küçük yaşta)	50	270	320	0.5
Çıraklar	28	51	79	0.1
TOPLAM	41146	21824	62970	100
%	65.3	34.7	100	

Kaynak: TTSİS, Araştırma Serv. Tek. San. 1990 Çalışma İstatistikleri, S 29

Kıdem yılları dağılımında bir yıldan az süre çalışanlar tüm personelin % 10'unu, altı ve daha az kıdeme sahip olanlar ise tüm personelin % 55.3'ünü oluşturmaktadır. Oysa 10 yıldır çalışanlar tüm personelin % 4.7'sini oluşturmaktadır.

Bu kapsamdaki işyerlerinde kıdem yılı ortalaması 6.49'dur.

İşe yeni alınan ve işten ayrılan işçilerin oranları da Tablo III.6'da verilmektedir.

Tablo III.6 İşçi Giriş-Çıkışları

Ortalama İşçi Say.	Yıl içinde İşe alınan. (B)	Yıl içinde işten ayrıl. (C)	İşe Alınma Oranı (%)	
			(B) —x100 (A)	(C) —x100 (A)
65.151	10.134	13.987	15.5	21.5

Kaynak: TTSİS, Araştırma Serv., Tekstil Sanayi, 1990 Çalışma İstatistikleri, S 30

Tablodan da görüldüğü gibi işten ayrılma oranı, işe alınma oranından daha fazladır.

Personelin öğrenim durumu Tablo III.7'de verilmektedir

Tablo III.7. Personelin Öğrenim Durumu

	İşçi Sayısı	%
Okuma yazma bilmeyen	201	0.4
Sadece okur-yazar	1447	2.5
İlkokul Mezunu	38268	66.7
Ortaokul Mezunu	7585	13.2
Lise Mezunu	5397	9.4
Meslek Okulu Orta Seviyeli Mezunu Lise Seviyeli	522 3623	0.9 6.3
Yüksek Okul Mezunu	323	0.6
TOPLAM	57416	100.0

Kaynak: TTSİS, Araştırma Serv., Tekstil Sanayi 1990 Çalışma İstatistikleri, S 30

Tablo'dan sanayinin eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir.

Fonlara yapılan ödemeler Tablo III.8'de verilmektedir. Fon ödemeleri içinde en yüksek payı % 48.82 ile konut edinme yardımı fonu almıştır.

Tablo III.8. Fonlara Yapılan Ödemeler

FONLAR	Yıllık Ödemeler, Tl	%
Konut Edindirme Fonu	35.702.813.921	48.82
Zorunlu Tasarruf Fonu	31.795.285.899	43.48
Çıraklık ve Meslek Eğitimi Fonu	756.961.570	1.03
Spor Tes.Yapma Yüküml.İlg.Fon	337.217.880	0.46
Savunma San. Destekleme Fonu	3.784.807.851	5.17
Sosyal Yardım. ve Dayanışmayı Tevsik Fonu	756.961.570	1.04
TOPLAM	73.134.048.691	100.0

Kaynak: TTSİS, Araştırma Serv., Tekstil Sanayi 1990 Çalışma İstatistikleri, S 31

112 Tekstil formasında yapılan bu istatistik araştırmasına göre, bir takım istihdam sorunları olduğu bir gerçektir.

D. 1980 SONRASI GELİŞMELER VE SANAYİNİN DİŞA AÇILMA DURUMU

1. ÜRETİM

a) Pamuk İpliği

Türkiye'de dışa yönelik sanayileşme stratejisinin kabul edilmesi ile 1980'li yıllarda ihracata yönelik olarak üretim daima büyüme göstermiştir.

Ancak 1989 yılından itibaren Türk Lirasının ihraç yapılan ülke paralarına karşı reel olarak değer kazanması Türk pamuk ipliği sanayiinin rekabet gücünü azaltmıştır. Ayrıca, dünyada kapasitenin hızla artması, talebin artan kapasiteye ayak uyduramaması sonucu kar marjının düşmesi, teknolojiye büyük gelişmelerin eski makinaların rekabet imkanını ortadan kaldırması, yurt içinde pamuk fiyatlarının yükselmesi, yurt içinde işçilik ücretlerindeki hızlı artışlar, Türkiye'nin ihracatını azaltıcı, ithalatını artırıcı dolayısı ile üretimi engelleyici etkenler olmuştur. Yeni teknoloji içeren makinalara yapılan yatırımlarla beraber üretimdeki azalma, pamuklu iplik sektöründe kapasite kullanım oranının büyük ölçüde düşmesine neden olmuştur. Tablo III.9'da pamuk ipliği üretimi ve kapasite kullanım oranını (KKO) verilmektedir (66).

Tablo III.9. Pamuk Ipliği Üretimi ve KKO

	Üretim (Ton)	K.K.O. (%)
1985	408.000	90.7
1986	434.000	86.3
1987	500.000	91.4
1988	515.000	90.8
1989	535.000	86.7
1990	530.000	79.7
1991	484.000	67.9

Kaynak: Azmi Özer, Tekstil Sektörü Raporu, May. 1992

S 16

b) Pamuklu Dokuma

1980'li yılların ikinci yarısında, makina parkını yenileyen ve kapasitesini arttıran pamuklu dokuma alt sektörü özellikle batı pazarlarına yönelik konfeksiyon ihracatının artmasıyla mevcut kapasitesinden yüksek oranda faydalanma başarısını göstermiştir. 1989 yılında yaşanan sorunlar pamuklu dokuma sektörünün mali açıdan performansını düşürürken AT konfeksiyon kotalarında sağlanan artışları doldurma çabaları miktar açısından iyi bir performans göstermesini sağlamıştır. 1990 yılında ihracattaki azalma ve ithalattaki hızlı artış kapasite kullanım oranının düşmesine yol açmıştır. 1990 yılında yurtiçi tüketimdeki büyük artış kapasite kullanım oranının daha fazla düşmesini engellemiştir. Dokuma alt sektörünün örmenin aksine, dünyada değişen talep yapısına ayak uyduramaması sonucu dokumadan giyim esyası ihracatının artmaması, iç talepteki durgunluk ve stoklardan satışlar 1991 yılında üretimin ve kapasite kullanım oranının (KKO) düşmesine yol açmıştır. Tablo III.10'da dokuma üretimi ve KKO yıllar itibariyle görülmektedir. (67).

Tablo III.10 Dokuma Üretimi ve KKO

	Üretim (Ton)	K.K.O. (%)
1985	254.000	93.4
1986	259.000	89.6
1987	282.000	94.3
1988	290.000	93.2
1989	307.000	93.6
1990	314.000	89.0
1991	302.000	83.2

Kaynak: Azmi Özer, Tekstil Sektörü Raporu, May. 1992

S 17

c) Hazır giyim

Hazır giyimde üretimin fasona dağıtılmasının ve aynı atölyelerde farklı mal imalatının yapılmasının kapasite kullanım oranlarının düşmesine önemli birer etken olduğunun vurgulanmasında fayda vardır (68).

Tablo III.11'de örme, dokuma, konfeksiyon sanayii üretim miktarları verilmektedir.

Tablo III.11 Örme, Dokuma, Konfeksiyon Üretim Miktarı

	1989		1990		1991	
	Miktar		Miktar		Miktar	
	1000 (Ton)	Milyon \$	1000 (Ton)	Milyon \$	1000 (Ton)	Milyon \$
Örme	103.0	0.970	107.3	1.011	112.8	1.063
Dokuma	175.5	2.179	189.0	2.347	203.6	2.528
TOPLAM	278.5	3.149	296.3	3.358	316.4	3.591

Kaynak: Tekstil ve Tekstilden Mamul Konfeksiyon Çalışma Grubu, Konfeksiyon ve H.Giyim Sektör Raporu, Haz. 1992 S 12

1984'te örme miktarı 22.5 bin ton, dokuma ise 99.5 bin ton civarında idi.

2. SEKTÖRÜN GELİŞİMİ

1980'li yıllar tekstil sanayimiz ve ticaretimiz için bir atılım dönemi olmuştur. Türkiye 1970'li yıllara girerken hem tekstil hem konfeksiyon ürünlerinde net ihracatçı konumuna ulaşmışsa da, gerçek atağını 1980'li

(68) Tekstil ve Tekstilden Mamul Konfeksiyon Çalışma Grubu
Konf. ve H.Giyim Sektör Raporu, Haz. 1992 S 11

yıllarda yapmıştır. Son on yılda dünya tekstil ve hazır giyim ticaretinin artış hızı % 6 dolaylarında seyrederken, tekstil ihracatımız 1980-1988 döneminde yılda ortalama %24 büyümüştür. Hazır giyim sektöründe gelişme daha göze çarpıcı olmuştur. Hazır giyimde ihracatımızın artışı % 47'yi bulmuştur. Bu dünya tekstil ticaret hacminin genişlemesine kıyasla sekiz kattır. 1980'de dünya hazır giyim ticaretinden % 0.3 pay alırken, 1988'de payını % 27'ye çıkarmıştır. Ülkemiz Tekstil ve H.Giyim'de 1989 'da dünyada İtalya, Güney Kore, Tayvan, Çin ve Hong Kong'u takiben 6., Avrupa'da ise İtalya'yı takiben 2. konumdadır. Bu başarıda ağırlık hazır giyim sektöründedir. 1980'den 88'e iplik üretimi % 120 artarak 345.000 tondan 760.000 tona ulaşmıştır. Bu artışta hazır giyim payı büyük olmuştur.

Bu yıllar boyunca tekstil önemli sanayimizde bazı yatırımlar gözlenmişse de üretim artışı büyük ölçüde kapasite kullanımındaki artışlarla sağlanmış, yenilenmeyi hedefleyen tekstil yatırımları doyurucu düzeye ulaşmaktan uzak kalmıştır.

Bugün pamuk ipliği sanayimiz 4 milyon iş esdeğerini aşan kapasitesi ile Avrupa'nın Rusya'dan sonra en büyük iplik sanayi ise de, teknoloji düzeyi itibariyle Avrupalı rakiplerinden bir hayli geridedir.

Türkiye'de 10 yıldan genç makina oranı % 3'dür. Bu oran İtalya'da % 70 kadardır. Avrupa dışındaki rakiplerimiz daha genç teknolojiye sahiptir. Güney Kore iplik üretimimizin % 50'sini Tayvan, % 47'sini, Pakistan, İspanya, Brezilya, Mısır, Endonezya % 38'ini on yıldan daha genç makinelerde üretmektedirler. Dokumada ise Türkiye'de bu oran % 25'e ulaşmamaktadır. Ancak Avrupa'da bu oran yine fazladır. Örneğin İtalya'da % 63'dür.

1980'li yıllarda gözlenen iplik yatırımları bir önceki

on yıllık döneme kıyasla % 50 artmıştır. Bu arada oluşan kapasitenin % 43'ünün open-end (açık uç) teknolojisinde olduğuda bir gerçektir.

Türkiye bu pay ile Tayland (% 29), Portekiz (% 26), Tayvan (% 23) ve Pakistan (% 17) paylarının önüne geçmeyi başarmıştır.

Dokuma tezgahı yatırımları da bir evvelki on yıla kıyasla % 40 kadar bir artış göstermiştir.

Türkiye'de mevcut olduğu sanılan 50.000 civarında mekikli dokuma tezgahı Avrupa'da kurulu kapasitenin % 8'ine denktir. Ancak mekiksiz tezgahlarda Avrupa'ya oranla geri durumdadır.

1980 yılında dünyadaki toplam 1.444.935 adet tezgahın % 9.8'i mekiksiz iken bu oran 1987 yılında % 24.1'e yükselmiştir. 1987 yılında 1980'e oranla mekikli tezgahların % 33'ü devre dışı bırakılmıştır. Buna mukabil mekiksiz tezgahlarda % 64.5'lik artış görülmüştür (69).

Gelecek on yıl için yapılan tahminler dünya tekstil dış ticaretinin hafifçe gerileyeceği istikametindedir. Bizim tekstil ihracatımız ise son on yılda ortalama % 24, son üç yılda % 12 artmıştır. Yapılan tahminlere göre 1990'lı yıllarda tekstil ve hazır giyim ihracatımız dünya tekstil ticaretinin artış hızına yaklaşacak ve pazar payını arttırmayıp sadece muhafaza edebilecektir. Hazır giyimdeki ihracat bir miktar daha artacak, iplikte ise azalacaktır.

Dünya tekstil ticaretinden aldığımız payı bir puan (% 1) arttırabileceğimiz ve ihraç ürünlerimiz içinde katma değeri yüksek ürünler payını geliştirebileceğimiz, birim fiyatlarımızı on yılda % 10 arttırabileceğimiz kabul edilirse 2000 yılında bekleyeceğimiz toplam tekstil ihracatı 11.3 milyar dolar, hazır giyim ürünlerinin de bu toplamda payı 9.2 milyar dolar mertebesinde tahmin edilmektedir.

(69) Suat Balaban, Türk Tekstil Sanayinin Gelişimi ve Dünya Ticaretindeki Yeri, TTSİS, Teks.ve İşveren Derg. Ağustos 1991, S 23

Dış pazarın bu potansiyeli yanısıra, yurt içi talebinin yılda asgari % 2.4 (nüfus artışına paralel) bir artış göstereceği varsayılırsa, bu talebi iplik ve bez ithalatına dayanmaksızın karşılayabilmemiz için on yılda;

- iplik üretimimizi % 80

- Kumaş üretimimiz % 100

- Konfeksiyon kapasitemizi ise % 150 oranında arttırmamız gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Bu üretimi karşılayabilmemiz için kapasitemizin modernizasyonu kaçınılmaz bir gerçektir (70).

3. TEŞVİKLER

Türkiye'de tekstile verilen önemin artmasıyla beraber, bu alandaki teşvikler de artmıştır.

1982-86 yılları arasında verilen teşvik belgesi sayısı % 1190 oranında artarak 84'ten 351'e yatırım miktarı da 40 milyar TL'dan 520 milyar TL'sına yükselmiştir (71).

1985-88 yıllarında tekstil sektörüne verilen yatırım teşvik belgelerinin sayısı ve yatırım tutarları Tablo III.12 de yer almaktadır.

Tablo III.12 Tekstil Sektörüne Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri

Yıllar	Belge Sayısı (adet)	Toplam Yatırım Tutarı (milyon TL)
1985	303	500.414
1986	351	520.000
1987	370	965.060
1988	283	2.408.225

Kaynak: Ekonomik Bülten, 5-11 Aralık 1988, S 2

(70) Atilla Alptekin, Türk Teks. ve Konf. San Son On Yılda Sergilediği Eğil. Işığında Gelecek On Yılın Vaad ve Sorunları, May.1990, Teks. İşveren Derg. S 7

(71) H.Kozanoğlu, H.Giyim İracatının Teşvikinde Yeni Uygu. H.Giyim Sektöründe Tekno. ve Yapısal Değ. Ar 1988 S 58

Tekstil sektörünün yatırımları, gelişmiş bölgelerde % 30, normal bölgelerde % 40, II. dereceden kalkınma öncelikli bölgelerde % 60 ve I. derecede kalkınma da öncelikli bölgelerde % 100 dolayında yatırım indirimi teşvikinden yararlanılmaktadır. Uygulanan başlıca teşviklerden diğerleri:

Kaynak kullanımını destekleme primi
Gümrük muafiyeti
Teşvik Primi
Vergi resim ve harç istisnası
Döviz tahsisi
Yatırım teşvik kredileri
Katma değer vergisi erteleme
Bina inşaat harcı
Rıhtım resmi muafiyetidir.

Ayrıca, tekstil sektörünün ihracatına uygulanan teşviklerde bulunmaktadır. Altı grupta toplanan bu teşvikler:

Vergi, resim ve harç istisnası; ihracat sırasında değer vergi, resim ve harçlar ile damga vergisi istisnasıdır.

Gümrük muafiyetli döviz tahsisi; ihracatı yapılan mamülün bünyesine giren ham ve yardımcı maddeler ile belli oranlardaki işletme malzemeleri ve yedek parçalar için gümrük muafiyeti uygulanmaktadır.

Destekleme fiyat uygulaması; bazı mamüllere ihraç gücü kazandırmak amacıyla adet ve/veya birim ağırlık başına dolar karşılığı TL ödeme yapılmaktadır.

Kurumlar vergisi muafiyet; Yılda 1.000.000 dolarlık ihracatı gerçekleştiren imalatçıların karlarının, ihraç tutarının % 20'sine tekabül eden kısmı muaftır.

İhracat reoskont kredisi; yıllık ihracatı 100 milyon doları aşan firmalara Türk Eximbank'ca özel ihracat reoskont kredileri verilmektedir. Bu kredinin yanısıra, TC Merkez Bankası ve Eximbank'ca değişik ihracat kredileri verilmektedir.

İhracat sayılan satışlar; gümrük hattı dışı esya satış mağazalarına yapılan tekstil ürünü satışları, yılda 10.000 doları geçen satışlar, ihracat sayılan satış ve teslimler olarak gerekli teşviklerden yararlandırılmaktadır. Günümüzde, özellikle subvansiyonların düşürülmesi ile finansal teşvikler, Eximbank ile sınırlanmıştır. Fakat bu kuruluş daha çok sermaye şirketlerine finansal destek sağladığından, küçük ölçekli şirketler bu olanaktan yararlanamamaktadır. Son yıllarda tekstil ve konfeksiyon sanayine verilen teşvikler-de bir azalma meydana gelmektedir (72).

(72) Umit Berkay, *Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye'de Tekstil Sek. Yeri*, İTÜ M.İnan Kitaplı., 1991, S 66-68

IV. BÖLÜM

IV. TÜRK TEKSTİL SANAYİNİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

A. SANAYİNİN KENDİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

1. STANDARDLAR

Tekstil ve hazır giyim sektöründe standartlar önemli bir yer tutmaktadır.

Özellikle kalite standartlarında bir takım sorunlar meydana gelmektedir. Bunlar eksik kalite kontrol ve kalite güvencesi olarak sıralanabilir. Kalite kontrol genel olarak kalite isteklerini sağlamak için kullanılan uygulama teknikleri ve faaliyetleridir. Kalite güvencesi ise ürün veya hizmetin kalite için belirlenen istekleri karşılamak amacıyla yeterli güveni sağlaması için gereken planlı ve sistematik faaliyetlerin bütünüdür.

Kalite standartları zincirindeki kopukluk sisteme büyük sekte vurmaktadır.

Kalite güvencesi fonksiyonu iyi bir yönetim ve aynı zamanda planlama gerektirmektedir.

Standartları sağlamakta meydana gelen organizasyon hatalarından dolayı bir çok mal ihraç edilememektedir. Bu mallar iç piyasada eritilmektedir. Örneğin dokuma makinelerindeki platin iğnelerin standart ömürlerini doldurduğu halde, hala değiştirilmemeleri dokumanın hatalı olmasını sağlamaktadır.

Sektör kuruluşları içerisinde kalite hedefleri temelde üçe ayrılmaktadır. Birincisi; ürün veya hizmet kalitesinin alıcının beklentilerini sürekli karşılayacak şekilde gerçekleştirmek, ikincisi; amaçlanan kalitenin gerçekleştirildiği hususunda kendi yönetimine güven sağlamak, üçüncüsü; amaçlanan ürün veya hizmet kalitesinin gerçekleştirildiği

hususunda alıcıya güven vermektir.

ISO (International Standarda Organization)'nun 9000'li kalite standartlarının, 1993'ten itibaren yeni şekliyle tekstil ve hazır giyim ihracatını negatif yönde etkilemesi beklenmektedir. Bu standartlara uymanın çok zor olacağı düşünülmektedir. Bu durumda yedi tip belgelendirme modelinden bahsedilmektedir. Sanayi için bu belgelendirmenin, negatif olacağı ileri sürülmektedir. Belgeler TSE'den temin edilmektedir. Sadece AT değil diğer ülkelerinde ülkemizden ithal ettikleri tekstil ve hazır giyim ürünlerine bu belgelendirmeyi isteyecekleri ileri sürülmektedir. Eğer firmalar standart kontrollerini yerine getiriyorsalar bu belgeleri almaya hak kazanmaktadırlar. Örneğin ürün standart belgesi olmayan bir firmaya bu belgenin maliyeti şöyledir; 9001 standardının TSE'de belirlenen resmi maliyeti 30 milyon + KDV + Diğer Giderler. 9002 standardı için 25 milyon + KDV ve 9003 için toplam 20 milyon olup firmanın büyüklüğü önemli değildir.

Firmalar bu standartların tekstil ve hazır giyim ihracatımızı olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmektedirler. Bu durum rekabeti de olumsuz yönde etkileyecek, belgeleri temin eden zengin firmalar diğerlerinin aleyhine ihracat avantajına sahip olacaklardır (73).

2. DİĞER SORUNLAR

a) Ambalaj

En önemli sorunlardan biri kullanılan ambalajın çevreyi kirletecek malzemeden yapılmasıdır. Bu malzemelerin kullanılmamalarına itina gösterilmesi sektörün ödevleri arasındadır.

Sanayi toplumlarının en büyük sorunlarından biri çöp yığınları ve bunlar sebep olduğu çevre kirliliğidir. Tekstil Endüstrisi atıklarının yeniden değerlendirilmesi ve çevre kirliliğinin önlenmesinde Almanya ilk önlemleri alan ülkedir.

Türkiye'deki ambalaj sorunlarını giderebilmek için Alman sanayiiinden uyarlanarak şu tedbirleri almak gerekmektedir:

- 1- Uygulama kapsamı iyi belirlenmelidir. Bu kapsama giren plastik ticari amaçlı ambalajlar, açık ve kapalı muhafazalı poşetler, kutular, çuvallar vs. yi içermektedir.
- 2- İlgili plastik hammaddesi ambalajın üzerine işaretlerle belirlenmelidir. Ambalajda birden fazla plastik hammadde kullanılmışsa bir (O) harfi (other yani diğer anlamında) eklenmelidir.
- 3- Plastik türleri ambalajlanan malın korunması için gerekli boy ve ölçüyle sınırlandırılmalıdır. Kullanım sonrasında toplanabilmeli ve istiflenebilmeli; biyolojik çözünebilirliği nedeniyle doğaya zarar vermeden yokedilebilen plastikler geliştirilebilmektedir.
- 4- Maddesel olarak yeniden değerlendirilemeyen plastik ambalajların termik yolla yeniden değerlendirilmesini sağlamak gerekmektedir.
- 5- Geri alma sisteminin kurulması gerekmektedir. Bu konuda şirketlerin görevleri şunlar olmalıdır:

- a) Nakliye esnasında fazla plastik ambalajlar kullanılmamalıdır.
- b) Son tüketiciye ulaşan ambalajlarda yeşil nokta işareti bulunmalıdır. Ambalajlar yeniden değerlendirilebilir plastik malzemelerden yapılmalıdır.
- c) Plastik ambalajların üzerinde yeniden değerlendirme işareti olmalıdır. Üçgen şeklindeki bu işaretin içinde hammaddesinin kodu, altında hammaddenin sembolü belirtilmelidir. Bütün yeniden değerlendirilebilir mamül ambalajlarda son tüketiciye ulaşsın veya ulaşmasın bu işaret kullanılmalıdır (74).

Yeşil nokta ambalajlamada istenen bir işarettir. Almanya yeşil nokta uygulaması için DSD (ikili sistem Almanya) adlı bir şirket kurulmasına karar vermiştir. Yeşil nokta satış ambalajlarına konur. Ambalaj malzemesinin minimum olması daima karlıdır. Kağıt ambalajlar indirgenmeli ve PVC ambalajları imkan oranın-da devreden çıkarılmalıdır.

Yeşil noktayı alabilmek için DSD'ye üye olmak ve Almanya'daki ilgili şube ve temsilciliğe başvurmak gerekmektedir. Ambalajlarda plastik kullanılacak olursa (örneğin plastik poşetler gibi) DSD ve ayrıca FGK'ya (Sun'i Mahsulleri Kıymetlendirme Cemiyeti) ne lisans talebinde bulunma zorunluluğu vardır. Yeşil noktanın etiket üzerinde olması en uygundur.

Çünkü yeşil noktanın poşetin içine konması veya benzer herhangi bir durum maliyeti yükseltir.

Görüldüğü gibi ambalajların yapıldığı maddeler için yeşil noktayı alabilmek sektörde oldukça problemlili olabilmektedir (75).

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinde ambalajlamada bir diğer sorun da dayanıksız ambalajlardır. Bunlar sevkiyat sırasında deforme olmakta ve taşınan malın zayi olması veya kullanılmaz hale gelmesine neden olmaktadır. Bu da müşteri açısından satıcı firmayı güç duruma düşürmektedir (76).

b) Sevkiyat

Bazı ülkelere karayolundan nakliye konusunda araç bulunamaması ihracatçılar açısından güçlük meydana getirmektedir. Türk tırlarının Avrupa ülkelerinden geçişi sırasında tıkanıklıklar meydana gelmektedir. Özellikle narenciye ihraç mevsiminde narenciyeye ağırlık verilmesi diğer maddelerin taşınmasında sorunlar meydana getirmektedir. Demir yolunda taşıma maliyetlerinin daha düşük olmasına karşın yeterince yararlanılamamaktadır.

Deniz yolunda ise konteyner taşımacılığı gerek ithalat ve gerekse ihracatta büyük önem taşımaktadır. Limanlarımız konteyner taşımacılığı için yeterli olmadığı gibi genişletilmeleri gerekmektedir. İthalatçı ve ihracatçılarımız da bu konuda yeterli bilgiye sahip değildir. Havayolu taşımacılığında ise sektör yeterli deneyime sahip değildir (77).

Avrupa'ya yapılan ihracatın çok büyük bir kısmı karayolundan tırlar aracılığıyla yapılmaktadır.

(75) Udo Wietrychowski, Yeşil Nokta, İTKİB, Ocak 1992 S 2-3

(76) Bahri Taşkoparan, Görüşme, Nilsen Teks. AS. Aral. 1992

(77) Tekstil Sanayi Şurası, 1991, S 22-25

Bu nedenle Avrupa pazarlarına karayolu ile yapılan ihracatta taşımacılık büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Ne yazıkki, ABD'ye yapılan ihracat için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Oraya ihracatın çoğunluğu deniz yoluyla yapılmaktadır. Coğrafi uzaklıktan doğan taşıma maliyetleri Avrupa'ya nazaran çok yüksektir. Türkiye'nin rekabet ettiği diğer tekstil ve hazır giyim tedarikçisi ülkelerin (örneğin: Çin, Tayvan, G.Kore) göreceli olarak ABD'ne daha yakın olmaları onların taşıma maliyetlerinin daha düşük gerçekleşmelerine neden olmaktadır.

Türk üreticilerinin çoğunun ABD'ne yaptıkları satışları FOB İstanbul olarak gerçekleştirilmektedir. Böyle bir durumda taşıma maliyeti ithalatçı firma tarafından karşılanmaktadır.

Bu durumda ana sorun, Türk üreticisinin FOB fiyatını bile rekabet edecek düzeyde oluşturamamasıdır. ABD ithalatçıları, FOB fiyatı olarak bile ucuz olmayan Türk malları yerine diğer ülkelerden bulduğu ucuz malları tercih etmektedirler. Bunun üzerine bir de taşıma maliyetleri eklenince Türk ürünlerinin rekabet gücü iyice azalmaktadır (78).

c) Sipariş Kabul ve Karşılama

Tekstil ve konfeksiyon sektöründe siparişlerin zamanında yerine ulaşamaması çeşitli sorunlar doğurmaktadır. Tedarikçi firmanın zamanında ulaşmayan ürünler yüzünden zor duruma düşmesi firmanın pazarda rekabet şansını azaltmaktadır.

(78) E.Yasar, A.Soydas, ABD'ne Yapılan Tekstil ve Konfeksiyon ihracatının Azalma Nedenleri, İTKİB,1991, S 41-42

Büyük siparişlerin karşılanabilmesi üretimde standardizasyonun sağlanması ve kitle üretimine geçilmesi ile mümkündür. Bu alanda bundan sonra kurulacak kapasitelerin, yapılacak yatırımların ihracat kalite, miktar ve standardını karşılayacak teknolojiye sahip entegre yatırımlar olması gerekmektedir.

Teslimatta karşılaşılan sorunlar oldukça önemlidir. Özellikle dünya çapında tedarikçilere sipariş veren bütün alıcılar AT, ABD ve diğer ülkeler, ürün teslimatı konusunda en ufak bir hatayı bile hoş karşılamamaktadırlar. Türk ihracatçıları ise dış pazarlarda daha çok yeni olduklarından ve deneyim eksikleri olduğu için bazı aksaklıklara engel olamamaktadırlar.

Bu ufak aksaklıklardan dolayı (örneğin ABD ithalatçılarının gözünde) Türk üreticileri "güvenilmez tedarikçi" sınıfına girmektedir. Bu durum ticari ilişkilerin gelişmesine engel olmaktadır (79).

d) Pazarlama Sorunu

1980'li yıllarda tekstil sektörü kalkınması, istihdamı ve ihracattaki artışı ile pazarlama sorunlarının artışı paralel olmuştur.

Üretimde 1979'lerden sonra meydana gelen artışa oranla pazarlama alanında geçmişe dayalı deneyimlerin olmaması çok sıkıntılı günlerin yaşanmasına yol açmıştır. 1980 yılına kadar özel sektörün dış pazarlama organizasyonu yetersizdi. Ancak 24 Ocak kararlarıyla devlet ciddi bir şekilde pazarlamaya teşvikte bulundu. Dış ticaret sermaye şirketleri özel korunmaya alındı.

(79) Ertuğ Yaşar, Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Sorunları, İTKİB, 1992, S 41

Firmaların tek tek pazarlama faaliyetinde bulunması yerine toplu pazarlama hem ekonomik, hem de daha geniş pazarlama ağı kurulumu etkili çalışmalara yol açabilecekti. Ancak maalesef uygulama bu yönde olmamış, bu firmalar birkaç ciddi kuruluş dışında tekstil sektörü için ek vergi iadelerini paylaştıkları aracı kurumlar olmaktan öteye gidememişlerdir.

AT'na katılım öncesinde Türk tekstil sanayinin önünde çok ciddi sorunlar bulunmaktadır. Pazarlama yanında finans ve diğer yönetim sorunlarının birlikte çözülmesi gerekmektedir.

Pazarlama sorunlarının başında, dış pazarlarda ve kendi pazarımızda karşılayacağımız yoğun rekabet gelmektedir. Etkin bir pazarlama organizasyonu kurmak ve yeni kuşakları profesyonel kadrolarla kaynaştıracak yöntemler bulmak zorunlu görünmektedir. Etkin bir maliyet muhasebesi sistemi etkin bir pazarlama faaliyetinin ön şartıdır.

Ayrıca pazarlama faaliyetleri sonucu çok çeşitli para birimi ile satış yapılacağından uluslararası para piyasalarının ve gelecekteki kur beklentilerinin yakın takibi de pazarlama teşkilatlarının görevleri arasındadır.

Üretimde ihtisaslaşmayı bozmadan genişleme, çok çeşitli pazarlara girmeyi gerektirmektedir. Sektörün canlılığını koruyabilmesi yeni ürünleri pazara sürmesiyle mümkündür. Eğer ihtisaslaşma bozulursa, ürünlerdeki aşırı çeşitlenme, maliyetlerin artmasına ve ürünün rekabet dışı kalmasına neden olacaktır.

Dış ticaret şirketlerine yönelmek zorunludur. Çok büyük üretim potansiyeline sahip bu kuruluşların HDT (Hazine Dış Ticaret) Müsteşarlığınca izlenmesi gerekmektedir. Amacı sadece ihracat teşvik primlerinden yararlanmak olmayan bu

şirketler yepyeni bir modelin öncüsüdür. Büyük üretim ve istihdam potansiyeli olan bu şirketlerin toplu olarak pazarlamaya yönlendirilmeleri, aslında detaylı olarak ele alınması gereken pazarlama sorunlarını azaltıcı yönde etkili olacaktır (80).

Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ürünleri pazarlamasında AT ülkeleri birinci sıradadır. Ancak bu pazarların büyüme hızı artan Türk ihracatçısı sayısına ve diğer ülkelerden gelen rakiplerle paylaşımaya yeterli olmadığı için, sorunlar doğurmuş ve Türk ihracatçıları diğer pazarlara yönelme eğilimine girmişlerdir. AT'nda bizim en önemli rakiplerimiz Çin, Hong Kong, USA, G.Kore, Tayvan, Hindistan, Pakistan ve Japonya'dır. Türkiye'nin yönelmeye çalıştığı diğer pazarlara örnek olarak Birleşik Arap Emirlikleri ve Yeni oluşan Türki Cumhuriyetler verilebilir.

ABD'nin artan talebi nedeniyle uygun fiyatlı olan Türk firmalarına yönelmesi, pazarlama sorunlarının artmasına neden olmuştur. Ancak 1990 yılında ABD ekonomisi durğunluğa girince bir yıl önce var olan canlı talep durmuş ve klasik tedarikçilerden satın alınan mallar, Amerikan talebini karşılayabilmıştır.

ABD'nin kotalarını artırması pazarlama imkanımızı bütün azaltmaktadır. ABD'de tekstil ve konfeksiyon ürünleri dağıtıcıları da oldukça büyük ölçekli kuruluşlardır. Bunların bir tanesinin siparişini yitirmek, AT ülkelerinin tersine bütün ABD pazarından silinmek anlamına gelebilir.

Türk ihracatçıları ABD pazarında henüz kalıcı bir yere sahip değildirler. Böylelikle ABD pazarındaki çok yönlülükten negatif etkilenmektedir. Japon pazarında durumumuz iyi değildir. İhracatımız diğer ülkelere nazaran yok gibidir.

(80) Eyüp İlyasoğlu, Türk Tekstil ve Konf. Sektörünün Pazarlama Sorunları, TTSİSD, 1987, S 24-28

Türkiye Japon pazarının kısıtlamasızlığına rağmen pazara girememiştir. Bunda Japon pazarını iyi tanımamız ve ürünlerimizin Japon pazarlarında iyi tanınmaması etkilidir. Japonlar kaliteye çok önem vermektedirler (81).

e) Mamul Madde Oluncaya Kadarki Diğer Sorunlar

Bir hazır giyim ürünü, mağazaya gelinceye kadar belirli aşamalara tabidir. Bu aşamaların ilki elyafla başlar, dokuma, ham kumaş ve elbisenin yapımı ile son bulur. İlk madde elyaftır. Tabii olarak pamuk, yün ve ipek halinde doğada bulunan maddelerin az bulunması, kısıtlı üretilmesi, yapay ve sentetik elyafların üretimini gerekli kılmıştır.

Bilindiği gibi, yapay lifler odun selülozundan, sentetik lifler ise petrolün ilk hammaddesinden elde edilir. Gerçi ülkemizde arazi ve iklim şartları pamuk gibi değerli bir maddede bizi şanslı kılmıştır. Ancak belirli tekstil ürünlerinin üretimi için rapon polyester vs. gibi yapma elyaflar gerekmektedir. Bu elyafların üretimi için gerekli olan ilk hammaddeler zaten pahalıdır. Ayrıca yapımı için gerekli olan makineler eski, bu makineleri kullanan uzman sayısı azdır. Tekstil ürünlerinin çeşitlerinin fazla olması yapım tekniklerinin birbirlerine benzemesine, sadece teknisyene değil, yöneticiye de ihtiyaç doğurmaktadır. Kumaş dokumada, dokuma makinelerinin eskiliği dokumayı kalitesiz ve eksikli yapmaktadır. Bu durum ihracat yapan bir sanayi için çok önemlidir. Kumaş boyamasında ise boya ve yardımcı maddelerin ülkede yeterince üretilmemesi ve dış ülkelere sağlanması da finansman açısından güçlükler doğurmaktadır (82).

f) Türetici Zevklerinden Kaynaklanan Sorunlar

Türk tekstil ve hazır giyim sektöründe ürünlere olan talebin ani değişikliği çeşitli sorunlar meydana getirmektedir.

(81) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, Japonya Tekstil Pazarı, İTKİB
1990 S 26-27

(82) Bahri Taşkoparan, Görüşme, Nilsen Teks. AŞ. Aral. 1992

Tüketici zevkleri sürekli bir değişim içindedir. Sektör buna ayak uydurabilmek için güçlük çekmektedir. Bunda birinci etken modadır. Kuşkusuz moda tüketici zevklerini etkileyen en büyük unsurlardan biridir. Sezonlar itibariyle moda değişiklikleri ani olarak tüketici taleplerini etkilemektedir. Modanın talepte belirleyici bir rol oynaması sektörü düşündürmektedir.

İkinci etken ise, tüketicilerin gelir seviyelerindeki değişimlerdir. Çeşitli nedenlerden dolayı gelir seviyesi artmasının tüketicinin, talebinde meydana getirdiği değişiklik, onu daha kaliteli, pahalı, lüks ve modaya uygun ürünlere yöneltmektedir. Sektör bu tür değişikliklere cevap verecek durumda olmalıdır. Gelir seviyesi düşmesi de talebi düşürmektedir.

Üçüncü etken ise, tüketiciyi etkleyen reklamlardır. Gelir durumu müsait olan halk reklamların etkisiyle bazı ürünlere karşı yönelmektedir. Bu durum, o üründe meydana gelen talep artışına, diğer ürünlerin talebinde durgunluğa veya azalmaya neden olmaktadır. Bu ise üreticiler için yine bir problem olmaktadır(83).

g) Modernizasyon Sorunları

Türkiye'de tekstil ve konfeksiyon sanayiinin rekabetini artırması modernizasyonu ile yakından ilgilidir. Sektörün modernizasyonu içinde teknolojik yenileme bir hayli önemlidir. Pamuk ipliği alt sektöründe kurulu kapasitenin beşte biri rotorlardan oluşmaktadır. Bu alanda iplik numaralarında inceleme olmakta birlikte makina parkının ancak dörtte birine yakın kısmı 10 yaşın altında makinalardan oluşmaktadır.

(83) Bahri Taşkoparan, Görüşme, Nilsen Tekstil AŞ., Merter Aralık 1992

Gelişmiş ülkelerin iş teknolojisinden hızla rotor teknolojisine yönelmesinin Türk tekstil sanayiini de bu eğilime katılma ihtiyacı içine soktuğu açıktır. Ancak mekikli tezgahlarımızın uluslararası rekabete gücümüzü artırmak için yeterli gençliğe sahip olmadığı da açıktır.

Dünyada sentetik elyaf üretimi teknolojisinde büyük gelişmeler olmaktadır. Türkiye'nin ise bu alanda ileri ülkeler düzeyine bir ölçüde yaklaşabilmesi sevindirici bir gelişmedir. Tekstil sanayiinde uluslararası rekabet gücünü artıracak yüksek teknolojileri transfer etmenin büyük bir maliyete neden olduğu bilinmektedir. Sektörün bir teknolojik yenilenmeye gidebilmesi için 6 milyar dolara yakın bir kaynak gerekmektedir. Sektör modernizasyona gidememesinin bir sonucu olarak bir yandan daralan iç ve dış pazar koşulları diğer yandan yükselen üretim girdilerinin etkisi altındadır (84).

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinde yapılanma üç basamakta kendini göstermektedir:

- a) Klasik makina parkı olan ve ucuz çalıştırılan tesisler,
- b) Modern makina parkı olan ve orta düzeyde işçilik maliyetine sahip tesisler,
- c) Ultra-modern makina parkı olan tesisler:(Her konfeksiyon çeşidine uygulanamaz ve makinalardaki yüksek verimin eşitliğinde imalat miktarının olması gereklidir.

(84) Tekstil İşveren Dergisi Araştırma Grubu, Modernizasyon Sorunları, Kasım 1991, S 2-11

Bu tür tesislerin makina maliyeti pahalı ancak, az değişken giysi modellerde işçilik maliyeti ucuz, malın kalitesi çok iyi olur ve dolayısıyla rekabet imkanları bu tür tesislerde fazladır).

Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörü halen -a- şık-
kında belirtilen klasik tarzda bir yapı arz etmektedir(85).

h) Maliyet Sorunu

Bu sorunların ilki hızla artan işgücü maliyetleridir. 1988'den sonra serbest pazarlık olanağına kavuşulunca işgücü maliyetleri hızla artmıştır. Tekstil sektörü, sendikali işçilerin çalıştığı sanayi dalları arasında en ucuz işgücü olan ikinci iş koludur. Ancak sektörde işgücü öneminin yüksek ve deneyiminin, diğer sektörlerle oranla fazla önemli olmadığı bir gerçektir. Zaten uluslararası veriler bunu doğrulamaktadır. İplik eğirme ve dokumada işgücü maliyeti araştırmaları sonucuna göre Türkiye, çalışmaya konu olan 50 ülke arasında son iki yılda maliyeti en çok artan ülkedir.

İplik eğirme ve dokuma alanında , 1985 yılında saat başına işçilik maliyeti 1.085 \$ olan ülkemiz, 1990 yılına kadar 1.82 \$ işgücü maliyetine ilerlemiştir. Ancak 1991 yılında artan maliyet saat başına ödenen rakamın 3.12 \$/saate çıkmasını sağlamış ve artış oranı da % 71 olmuştur.

İkinci sorun enerji maliyetidir. Kullanılan enerji dünyadaki örnekleriyle karşılaştırıldığında bir hayli yüksek fiyatlıdır. Tekstil sanayi kullandığı elektrik enerjisi için, ihraç edilene oranla iki kat fazla ödemektedir. Yani elektrik dış ülkelere 1 liraya satılıyorsa sanayiciye 2 liraya mal olmaktadır. Oysa AT ülkelerinde elektrik birim fiyatı, kullanım arttıkça azalmaktadır.

(85) Tekstil, Tekstilden Mamul Konfeksiyon Çalışma Grubu,
Konfeksiyon ve Teks. Sek. Raporu, Ege Univ., 1992 S 9-10

Sektörde hammadde maliyeti de önemli bir sorun teşkil etmektedir. Pamuk fiyatları pamuk ipliği maliyetinin %50-60'ını oluşturmaktadır. Pamuk fiyatları Liverpool Borsasında cootlook endeksi ile karşılaştırıldığında fiyatlarımız endeksin üzerinde seyretmektedir. Örneğin izmir pamuk kotasyonları ile bu kotasyonların içinde bulunduğu Liverpool A endeksi arasındaki fark %25' dir. Türkiye rakiplerine göre %15 -20 civarında dez avantajlıdır.

B. ULKEDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

1980'li yıllardan itibaren kamunun ekonomik hayata müdahaleci rolü çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu durum tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet gücünün azalmasına ve alt sektörler arasındaki ilişkilerin bozulmasına yol açmıştır. Enflasyon, faiz hadleri ve döviz kurları üçlüsü sanayiye bezdirir hale gelmiştir. Devletin bu müdahaleci politikası üreticinin yatırım şevkini kırmıştır. Bunun sonucu olarak pamuk fiyatları dünya fiyatlarının bir hayli üzerinde üreticiye sunulmaktadır. Türk pamuk fiyatlarının bu derece yüksek olmasının nedeni, belkide pamuk çiftçisinin gelirini yükseltmeyi amaçlayan destekleme fiyatı politikasıdır. Bu dünyanın bir çok yerinde uygulanmakta ancak Türkiye'de yanlış uygulanmaktadır. Yapılması gereken ABD'nde uygulanan tarımsal ürünler destekleme düzenlemelerine Türkiye'de de işlerlik kazandırmaktır. Türk düzeninde, devlet çiftçiden ürününü belirlediği en az fiyattan aşağı olmamak üzere satın almaktadır. ABD'nde ise , devlet alımlara karışmamakta ancak pazarda oluşan fiyatlar , belirlediği en az fiyatın altına düşerse aradaki farkı çiftçiye ödemektedir. Bu düzenleme ile hem devlet maddi bir yükten kurtulmakta hem de pamuğun fiyatı pazar koşullarında oluşmaktadır. Bu politika üreticiyi ithalata yönlendirmektedir

Kooperatif birlikleri kuruluş amaçlarından uzaklaşmışlardır. Pamuk üreticisinin müşterek menfaatlerini biraraya getirmek üzere kurulan birlikler, bir yandan spekülatif

davranırken, diğer yandan da aldığı kararlar ile tüccarın spekülatif hareket edebilmesine yol açmaktadırlar. İşlerliği olmayan bir borsanın varlığı üreticiyi tüccar/finansman kışkacına düşürmekte ve rekabet gücünün zayıflamasına neden olmaktadır.

Uygulanan tarım politikası sonucu kooperatif birliklerin zararını tekstil sanayiine yansıtmaya çalışmak haksız rekabete yol açmaktadır. Ülkenin tarım politikasına yön veren siyasi otoritenin takdirinde olan kaynak aktarımı ekonominin normal fonlarından yapılması gerekirken üreticiye fatura edilmesi iş dengesinin bozulmasına yol açmaktadır. Sektörde enerji fiyatı politikası da üreticiye yük olmaktadır. Devlet kendi sanayicisine, ABD'nin 4-5 sente kullandığı enerjiyi 9-11 sente satması; enerji maliyetinin ve toplam maliyetlerin artmasına yol açmaktadır. Enerji yatırımlarını sanayiciye finanse ettirmeye çalışmak, ihracatın sıkıntıya girmesine ve rakip ülkelerin şansını artırmaya yol açmaktadır.

Enflasyonist baskının yanında devletin para piyasasındaki en büyük talepçi müşteri olması, faizlerin ekonomik dinamiklerle belirlenememesine neden olmaktadır. Bu durum kendi maliyetlerimizin rakiplerimizden daha yüksek seviyelerde oluşmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de tekstil ve hazır giyim iş kolundaki ortaya çıkacak sorunlar, önemli sosyal boyutlara ulaşabilmektedir. Toplu sözleşmelerde, iş değerlendirilmesine ve seyyanen zama karşı yapılan önerilere ve bu konuda yapılmak istenen çalışmalara işçi sendikaları sıcak bakmaktadır. Sürekli artan maliyetler ve azalan rekabet gücü karşısında işverenlerin işçi sendikaları ile el ele çözüm araması zorunlu hale gelmiştir. Son bir buçuk yıl içinde, işyerlerinin azalan taleple birlikte işçi çıkarmaya zorlanmaları, sorunun iki tarafça da önemle üzerinde durulmasını gerektirmektedir. Sorun sektörel olmaktan çıkmış, ekonomik ve sosyal boyutlara ulaşmıştır.

İşkolunun en önemli sorunlarından biri de verimlilik konusudur. Bu konuda işçi-işveren ortak çalışması, hızla ilerleyen teknoloji karşısında iki tarafında menfaatına olacaktır (86).

C. ULUSLARARASI SORUNLAR

1. TERCİHLİ ÜLKELERİN VARLIĞI

Dünyada birçok gelişmiş ülke Tekstil ve hazır giyim sektöründe tercihli ticaret yapmakta, bu da Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için zararlı olmaktadır. AT birçok AKP (Akdeniz, Karayip, Pasifik) ülkesi ve EFTA ülkeleri ile farklı boyutlarda tercihli ticaret anlaşmaları yapmıştır.

Bu anlaşmalar sadece Avrupa'da değil Uzakdoğu ülkelerinde de, Japonya'nın etrafında birleşmeye gidilmesi şeklinde olabilecektir. Ayrıca ABD'nin Meksika ve Kanada etrafında bir anlaşmaya gitmesi gerçekleşmektedir. Bu anlaşmalar çevresinde üye ülkeler arasında mevcut olan bütün sayısal sınırlamalar ve gümrük vergileri kaldırmaktadır. Bu doğrultudaki tercihli anlaşmalar ülkemizin pazar paylaşımında olumsuz yönde etkilemektedir. Ne yazık ki GSP kapsamındaki gümrük vergisi azaltılması yetersiz kalmaktadır. Oysa Gelişmiş Ülkeler öncelikle tercih ettikleri ülkelere GSP'yi daha iyi uygulayabilmektedirler. Ancak tercihli ülke denince sadece tavizler verilen bir ülke anlaşılmalıdır. Çünkü tercih için çok değişik nedenler vardır. Örneğin bazı AT ülkelerinin uzakdoğu ve Afrika'da bulunan sömürge-lerini tercih etmeleri gibi. Ancak yine de bir miktar kısıt-ama uygulanan tercihli ülkeler de vardır (87).

(86) Azmi Özer, Tekstil Sektörü Raporu, İTKİB, 1992, S 37-40

(87) E.Yaşar, A.Soydaş, ABD'ne Yapılan Tekstil ve Konfeksiyon ihracatımızın Azalma Nedenleri, İTKİB, 1991, S 44-47

2. KORUMACI EGİLİMLERİN TÜRKİYE'YE YANSIYAN YONLERI

a) AT'dan Uygulanan Kısıtlamalar

Son yıllara kadar AT, Türkiye'ye sayısal kısıtlamalar uygulamış ve bunları daima artırmıştır. AT, Türkiye'nin ayrıcalıklarını artırmamak için yoğun bir çaba harcamaktadır. AT uzakdoğudan olan ithalatını, Türkiye'den olan ithalatına oranla daha az kısıtlamaktadır. Bu yüzden Çin 1991 yılında ihracatını % 44 oranında artırmıştır. AT ve dünyanın diğer gelişmiş ülkeleri, kendi sanayilerini korumak için her türlü önlemi alırken Türkiye, sanki tekstil sanayinden vazgeçmiş gibidir. Türkiye'de alınan anti-damping kararlarının etkisi ise, tedarikçi ülkenin fiyatlarını anti-damping vergisi kadar düşürmesi yolu ile, geçersiz kalmaktadır. Böyle bir ortamda Türk tekstil sektörünün rekabet etmesi çok zordur. Bu bakımdan, Türk sanayiinin AT, haksız rekabetine karşı ciddi anlamda korunması gerekmektedir.

Türk tekstil ürünleri, 1982 yılında kategori 1 (pamuk ipliği) ile başlamak üzere, 1985 yılında kategori 2 (pamuklu dokuma), 9 (havlu), 32 (kadife), 56 (akrilik el örgü ipliği) ve 1987'de 22-a (kesik elyafli akrilik iplik), 1988'de (örme mensucat) ve 1990'da 33 (polietilen, polipropilenden dokuma kumaş ile bunlardan dokuma kumaş ile bunlardan mamul çuval ve torbalar) kısıtlama kapsamına alınmıştır.

AT komisyonu ile sektör temsilcilerimiz arasında 22.12.1989 tarihinde yapılan görüşmeler neticesinde, iki yıl süreli olarak yenilenen anlaşma ile, kategori 1'de % 3.8, 2'de % 19.4, 9'da %23.2, 20'de % 6, 22-a'da % 5, 32'de % 4.4, 56'da % 5.5, 65'de % 8.5 oranında artış elde edilmiş, kategori 3 (sentetik elyaftan dokuma kumaşlar) ve 41'in (perakende hale getirilmemiş kesiksiz sentetik filamentten iplikler) çift kontrol sistemi ile kontrol edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu itibarla 1.1.1990 yılından itibaren söz konusu kategorilerde gözetim amaçlı bilgi belgesi ve-

rilmeye başlanmıştır.

AT ile tekstil için 1982'den, konfeksiyon için 1986'dan beri uygulamada olan kısıtlama anlaşmalarıyla kısıtlama altında bulunan kategoriler ve bunların 1990-1991 yılı itibariyle kota seviyeleri Tablo IV 1.2.3'de verilmektedir.

Tablo IV.1. Konfeksiyonda Kotalı Kategoriler ve Kota Seviyeleri

Kategori	Tanıtım	BİRİM: 1000 Adet	
		1989	1990
4	Erkek örme gömlek, T-şört Fanila, Pamuklu SSE* Balıkçı dikyaka kazak	25.542	26.408
5	Örme pamuklu, yünlü SSE, Anorak rüzgarlık, kazak, hırka, yelek	16.148	16.616
6	Dokuma, pamuklu, yünlü, SSE pantolon, erkek şortu	9.603	9.919
7	Bayan için pamuklu yünlü, SSE buluz, gömlek	7.625	7.853
8	Erkek için dokuma pamuklu yünlü SSE gömlek	9.319	9.555
12	Pamuklu, yünlü SSE ve diğer tekstil maddelerinden çeşitli çoraplar	35.000	36.663 (1000 çift)

Kategori	Tanıtım	1989	1990
13	Örme, uzun kısa elip, kilot	11.900	12.350
18	Dokuma, pamuklu bornoz, Sabahlık, lizöz, röpdüşambr	1.425	1.502 (Ton)
26	Bayan için örme dokuma, pamuklu ve yünlü tek parça elbise	11.009	11.408
83	Örme pamuklu, yünlü, sentetik dış giysiler	612	635 (Ton)
73	Örme esofmanlar	1.975	2.103
39	Dokuma masa örtüleri	2.173	2.303

*:SSE (Sun'i Sentetik Elyaf)

Kaynak: Emin Aydın, Federal Almanya Tekstil ve Konfeksiyon
Sanayi ve Pazarı, İTKİB, s.44, 1990.

Tablo IV.2. F.Almanya'da Tekstilde Kotalı Kategoriler
ve Kota Seviyeleri

Kategori	Tanıtım	BİRİM: Ton	
		1989	1990
1	Pamuk ipliği	31.559	31.994
2	Pamuklu dokuma, mensucat (ham, boyalı, boyasız)	6.543	6.666
9	Havlu ve havlu benzeri kumaş	1.328	1.379
		2.183	---
20	Yatak çarşafı		
56	Perakende satılacak hale getirilmiş akrilik ağırlıklı el örgü iplikleri	2.106	2.220
33	Sentetik dokuma poli- propilen çuvallar	1.831	1.901

Kaynak: Eine Aydın, Federal Almanya Tekstil ve Konfeksiyon
Sanayi ve Pazarı İTKİB, 1990, S 45

Asağıdaki tabloda AT ülkelerinin dış ülkelerle ve Türkiye ile olan ev tekstil ürünleri kota seviyeleri görülmektedir.

Tablo IV.3. AT için 1990-91 Dönemi için Bazı Ev
Tekstil Ürünleri Kota Seviyeleri
(Birim:Ton)

	A E T (12)		
	1989	1990	1991
A. <u>Yatak Çarşafları</u>			
Brezilya	3.299	3.431	3.568
Hindistan	9.280	9.744	10.231
Makao	97	100	104
Pakistan	12.477	13.288	14.150
Türkiye	7.775	8.242	---
B. <u>Havlular</u>			
Brezilya	5.386	5.602	5.826
G.Kore	1.036	1.062	1.088
Pakistan	2.865	3.037	3.219
Türkiye	3.125	3.850	4.343
C. <u>Masa Ortülleri</u>			
Brezilya	2.449	2.596	2.752
Hong Kong	1.374	1.402	1.430
Hindistan	2.322	2.462	2.610
Makao	157	162	16
Türkiye	2.173	2.303	---

Kaynak: Emine Aydın, Bazı ÜT ülkeleri ile Japonya'da Ev
Tekstilleri Pazarı ve Türkiye, İTKİB, s.37, 1990.

AT'da ev tekstillerinde F.Almanya en fazla kotayı koyan ülkedir. Bunu İngiltere, Fransa ve İtalya takip etmektedir.

Fransa'da tekstil ve konfeksiyonda kotalı kategoriler ve kotalı seviyeler Tablo IV.4'te verilmiştir.

Tablo IV.4. Fransa Tekstil ve Konfeksiyon Kotaları

<u>Kategori</u>	<u>Tanıtım</u>	<u>BİRİM: 1000 Adet</u>	
		<u>1989</u>	<u>1990</u>
4	Erkek örme gömlek, T-şört Fanila, Pamuklu SSE* Balıkçı dikyaka kazak	4.790	5.128
5	Örme pamuklu, yünlü SSE, Anorak rüzgarlık, kazak, hırka, yelek	1.369	1.552
6	Dokuma, pamuklu, yünlü, SSE pantolon, erkek şortu	1.021	1.136
7	Bayan için pamuklu yünlü, SSE buluz, gömlek	1.383	1.483
8	Erkek için dokuma pamuklu yünlü SSE gömlek	2.971	3.085
12	Pamuklu, yunlu SSE ve diğer tekstil maddelerinden çeşitli çoraplar	7.500	8.472
13	Örme, uzun kısa slip, kilot	2.071	2.304
18	Dokuma, pamuklu bornoz, Sabahlık, lizöz, röpdüşambr	992	1.034
26	Bayan için örme dokuma, pamuklu ve yünlü tek parça elbise	2.817	3.012
83	Örme pamuklu, yünlü, sentetik dış giysiler	121	132

Kaynak: Emine Aydın, Fransa Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi ve Pazarı, İTKİB, s. 21, 1990.

Tablo IV.5. Fransa'da Ev Tekstillerinde
Kotalı Kategoriler ve Kota Seviyeleri (BİRİM: Ton)

Kategori	Tanıtım	1989	1990
1	Pamuk ipliği	5.163	5.383
2	Pamuklu dokuma, mensucat (ham, boyalı, boyasız)	2.413	2.506
9	Havlu ve havlu benzeri kumaş	523	558
20	Yatak çarşafı	710	1.199
33	Sentetik dokuma poli- propilen çuvallar	493	541

Kaynak: Emine Aydın Fransa Tekstil ve Konfeksiyon Sanayi ve Pazarı İTKİB, 1990, S 22

Fransa yaptığımız ihracatın yarısına yakın kısmına kota uygulamaktadır.

İngiltere'de ise örme ihracatımızın sürekli büyüme eğilimi içerisinde olması daha çok örme kategorilerine kısıtlama getirilmesine neden olmuştur. Tablo IV.6 kota seviyelerini göstermektedir.

Tablo IV.6. İngiltere'de Tekstilde Kotalı Kategoriler ve Kota Seviyeleri (BİRİM: Ton)

Kategori	Tanıtım	1990	1991
1	Pamuk ipliği	7.277	7.581
2	Pamuklu dokuma, mensucat (ham, boyalı, boyasız)	5.774	5.877
22a	Perakende olmayan akrilik iplikler	5.512	5.778
32	Döşemelik kadife mensucat	600	627
56	Perakende akrilik aşır- lıklı el örgü yünleri	1.955	2.065
65	Örme mensucat	1.600	1.696
33	Sentetik dokuma poli- propilen çuvallar	502	552

Kaynak: B.Gülal, E.Aydın, İngiltere Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi ve Pazarı, 1991, S 29

Tablo IV.7. İngiltere'de Hazırgiyimde Kotalı Kategoriler ve Kota Seviyeleri (BİRİM: Adet)

<u>Kategori</u>	<u>Tanıtım</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>
4	Erkek örme gömlek, T-şört Fanila, Pamuklu SSE* Balıkçı dikyaka kazak	9.490	9.984
		1.028	1.109
5	Örme pamuklu, yünlü SSE, Anorak rüzgarlık, kazak, hırka, yelek		
6	Dokuma, pamuklu, yünlü, SSE pantolon, erkek sortu	1.267	1.356
7	Bayan için pamuklu yünlü, SSE buluz, gömlek	982	1.040
8	Erkek için dokuma pamuklu yünlü SSE gömlek	1.918	1.996
12	Pamuklu, yünlü SSE ve diğer tekstil maddelerinden çeşitli çoraplar	18.000 (çift)	19.918 (çift)
13	Örme, uzun kısa slip, kilot	2.425	2.740
18	Dokuma, pamuklu bornoz, Sabahlık, lizöz, röpdüşambr	974 (ton)	526 (ton)
26	Bayan için örme dokuma, pamuklu ve yünlü tek parça elbise	2.230	2.508
83	Örme pamuklu, yünlü, sentetik dış giysiler	142 (ton)	158 (ton)

Kaynak: Bekir Gülal, Emine Aydın, İngiltere Tekstil ve Hazırgiyim Sanayii Pazarı, 1991, s.29-30.

AT, Türkiye'nin dumping uygulamalarına karşı anti dumping vergileri koymaktadır. Ancak bazen Türkiye dumping yapmadığı halde AT haksız olarak anti dumping vergisi uygulamaktadır. AT önce geçici anti dumping vergisi uygulamakta daha sonra bu anti dumping vergisine dönüşmektedir.

Geçici anti dumping vergisi; Komisyonun, açılan soruşturma sonucunda dumping yapıldığı, topluluk sanayinin ve tüketicisinin zarara uğradığı kararına varması halinde uygulanır. Geçici anti dumping vergisinin oranı dumping marjından fazla değildir. Ancak sanayide meydana gelen zararın oranı saptanan dumping marjından düşükse, bu oran uygulanabilir. Geçici vergi uygulamasında vergi tahsilatı yapılamaz ancak, ithalatçı vergi oranına eşit bir garanti verir. Anti-dumping vergi kesin hale dönüşürse bu garanti nakte çevrilerek ödenir.

Anti Damping vergide , dumpingın neden olduğu zarar ve yapılan dumping oranına bağlı olarak her firma için ayrı bir oran saptanabileceği gibi tüm firmalar için tek bir oranda saptanabilir. Türkiye'deki firma gönderilen soru formunu yanıtlamazsa ya da soruşturmaya aktif olarak katılmazsa firmaya diğer ihracatçı firmalara uygulanan anti dumping vergiler arasındaki en yüksek oran uygulanır. AT Anti dumping uygulamaları üç şekilde olmaktadır.

1. Ad - Valorem vergi : CIF ithal değeri üzerinden saptanmış oranlardaki vergi tahsilatıdır. Bu tür vergi, gümrük vergileri ödenmeden tahsil edilir. Bir başka ifade ile vergi matrahına gümrük vergisi dahil edilmez.

2. İthal ürünün her birimi için saptanmış mutlak değerlerdeki vergi.

3. Ürünün topluluk sınırındaki giriş fiyatı ile aynı ürün için komisyonca belirlenen fiyat arasındaki farkın tahsil edilmesi.

Bu üç sistemden en çok ad - valorem kullanılır. Konseyde kesin anti dumping vergi kararının alınabilmesi için 2/3 çoğunluk sağlanması gereklidir. Kesin vergi tahsilatının başlatılması için toplam 76 oydan 54 'ünün lehte olması koşulu aranmaktadır. Ağırlıklarına göre ülkeler arası oy dağılımı şöyledir:

Fransa	: 10 oy	Almanya	: 10 oy	İtalya	: 10 oy
İngiltere	: 10 oy	İspanya	: 8 oy	Belçika	: 5 oy
Yunanistan	: 5 oy	Hollanda	: 5 oy	Portekiz	: 5 oy
Danimarka	: 3 oy	İrlanda	: 3 oy	Lüksemburg	: 2 oy

Anti dumping vergi, uygulamaya girdiği son defa, değişikliğe uğradığı ya da teyid edildiği tarihten itibaren 5 yıl sonra yürürlükten kalkmaktadır.

Fiyat taahhüdü durumu ise , komisyon veya konuyla doğrudan ilgili taraflardan birine önerilerek anti dumping vergi uygulaması yerine, (Konsey ve Danışma komitesince bir itiraz olmadıkça) getirilebilecek diğer bir uygulamadır. Konsey'de kabulü için 2/3 çoğunluk oyu gerekmektedir. Taahhüt, Topluluğa yapılacak ihracatta Türkiye ve AT tarafından onaylanarak benimsenmiş bir fiyatın altına düşmemeyi kabul etmektir. Fiyat taahhüdünün komisyonca kabul edilmesi için ya dumping marjının ortadan kaldırılmasına imkan verecek oranda ya da dumping nedeniyle Topluluk sanayiinde meydana gelen zararın giderilmesini sağlayacak oranda ihrac fiyatlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Taahhüt de anti dumping vergi gibi 5 yıl yürürlükte kalmaktadır.

Tablo IV.8'de Türkiye'de bazı tekstil mamüllerinde anti dumping soruşturmaları ve sonuçları yer almaktadır.

Tablo IV.8 Türkiye Aleyhine Açılan Anti-damping Soruşturmaları ve Sonuçları

NIMEXE/CN KODU	TANIMI	SORUŞTURMA	
		BASLANGIÇ TARİHİ (ATRG NUMARASI)	SONUÇ
55.05.21	Pamuk ipliği	03.08.1979	% 16.0 geçici anti damping vergisi konulmuştur. (ATRG, 03.12. 1981 L347) (KARAR, 02.12. 1981, 81/3453/ EEC) Daha sonra % 12.0 oranında kesin vergiye dönüştürül- miştir.
55.05.92		(79/C196)	
5402.42.00	Polyester iplik	01.07.1987 (87/C173)	% 2.7 ve % 13.2 geçici anti-damping vergisi konulmuştur. (ATRG, 17.06.1 988 L151) (KARAR, 16.06.1988, 88/1695/EEC) Daha sonra...
5402.33.10	Polyester iplik		

(devamı diğer sayfada)

SORUŞTURMA

NIMEXE/ON KODU	TANIMI	BASLANGIÇ TARİHİ (ATRG NUMARASI)	SONUÇ
5402.42.00	Polyester İplik	01.07.1987 (87/C173)	aynı oranlarda
5402.33.10	Polyester İplik		kesin vergiye dönüştürül- müştür. (ATRG, 16.12. 1988 L347) (KARAR, 12.12.1988, 88/3905/EEC)
5205.	Pamuk ipliği	23.03.1990 (90/C72)	Henüz soruşturma safhasındadır Bu kez pamuk ipliklerinin tamamı soruşturma kapsamındadır
5508.10.11	Polyester	30.03.1990	Henüz
5509.21.10	İplik		soruşturma
5509.21.90			safhasındadır
5509.22.10			
5509.22.90			

Kaynak: Zuhâl Bilek, AT Anti Damping Mevzuatı ve Uygulamaları, İTKİB, 1991, S 12-13

Tüm bu gelişmeler anti-damping önlemlerin Topluluk pazarında, ihracatçılarımız için potansiyel bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Buna ilaveten bir yandan

Topluluğun giderek hızlanan bütünleşmesinin, diğer yandan günümüze kadarki GATT-Çok taraflı Ticaret Müzakerelerindeki gelişmeler sonucu gümrük vergileri yoluyla korumacılığın azalmasının, Topluluğu, elindeki en etkin korumacı silahlardan biri olan anti-damping önlemlere daha sık başvurmaya itmektedir. Bu önlemleri Topluluk menseli mallara göre karşılaştırmalı üstünlüğü olan ürünlere karşı genişleterek uygulamak istemesi bu tehdidi daha da ağırlaştırmaktadır. Nitekim son yıllarda açılan anti-damping soruşturmalarının sayısında gözlenen artış, çeşitli çevrelerin aynı konuda günlük basına kadar yansıyan endişeleri ve gözlemler söz konusu ihtimallerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir (88).

b) ABD'nin Empoze Ettiği Uygulanan Kısıtlamalar

ABD'de GSP çerçevesinde, bazı az gelişmiş ülke mallarına, gümrüksüz giriş sağlamıştır. Ancak bu malların listesinin çok da geniş olmadığı, rahatlıkla söylenebilir. GSP'nin bu derece öne çıkmasının nedeni, ABD'nin tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı verginin yüksekliğidir. ABD'nin tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı gümrük vergi oranları % 6 ile % 30 arasında değişmektedir.

Türkiye'nin AT'ye yaptığı tekstil ve konfeksiyon ihracatının, ortak üyelik statüsü nedeni ile, gümrük vergisi ödenmeden gerçekleştirildiğini düşünürsek, ABD ile yapılan ticarete gümrük vergilerinin önemi bir kez daha ortaya çıkar. Eğer Türkiye, AT pazarına olduğu gibi ABD pazarına da tekstil ve konfeksiyon ürünlerini gümrük vergisi ödemediği ihraç etme olanağına kavuşursa, bu gelişme ihracatımız üzerinde son derece olumlu bir etki meydana getirecektir.

(88) Zuhâl Bilek, AT Anti Damping Mevzuatı ve Uygulamaları, İTKİB, S 10-15

Ancak böyle bir statünün Türkiye'ye tanınması çok zor bir olasılık olarak değerlendirilmektedir. Böyle bir ayrıcalık yalnızca İsrail ve Mısır'a tanınmıştır.

Türkiye için GSP gümrük vergisi indirimleri de söz konusu değildir.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi Türkiye'nin ABD'ye yaptığı tekstil ve hazır giyim ihracatında önemli bir sorunu, ABD'nin yüksek gümrük vergileri oluşturmaktadır.

ABD'nin bu tutumuna göre Türkiye'nin başvuracağı iki kaynak, MFN ve GSP'dir. Ancak MFN'nin hemen hemen her tedariğe uygulanıyor olması; GSP'nin ise kapsam darlığı, bu iki statüyü de Türkiye için kısa dönemde umut bağlanamaz konuma sokmaktadır.

Amerika tekstil kategorileri, AET'nun örme-dokuma ve cinsiyet ayırımına dayanan sınıflandırmasının aksine, daha çok bir malın ağırlıklı mamul maddesine göre sınıflandırır, kota ve gümrük uygulaması da hammadde türüne göre farklıdır.

Aynı tür bir giyim eşyası pamuklu ise 3 ile başlayan kategorilere, yünlü ise 4 ile başlayan kategorilere, sun'i-sentetik mamül ise 6 ile başlayan kategorilere girer. Buna bir örnek vermek gerekirse kategori 336 pamuklu, dokuma ve örme elbiseleri ihtiva ederken; aynı elbiselerin yünlüleri 436'da, sun'i-sentetik elyaftan mamul olanları ise 636 kategoride sınıflandırılırlar.

ABD'nin Türkiye'ye yönelik kota uygulamasında pamuklu kategorilerin çoğunluğu kotalı iken, yünlülerin tamamı serbesttir. Bunun yanında sun'i-sentetik olanlar kısmen kotalıdır. Tablo IV.9'da kotalı malların dökümü verilmektedir.

Tablo IV.9 Tekstilde Kısıtlamaya Tabi Kategoriler

KAT. NO	MAL TANIMI
200	Pamuklu ve Sun'i elyaftan perakende satışa hazır el örgü iplikleri
300/301	Karde ve penye pamuk iplikleri
361	Pamuklu çarşafklar
604	Devamsız, selülozik olmayan, sun'i elyaftan bükülmüş iplikler
219	Pamuklu ve Sun'i elyaf duck
313	Pamuklu çarşafklar
314	Pamuklu poplin
315	Pamuklu basma
317	Pamuklu Twill
326	Pamuklu saten
617	Sun'i elyaf Twilli saten
625	Sun'i elyaf poplin (kesikli-filament karışım)
626	Sun'i elyaf basma " " "
627	Sun'i elyaf çarşaflık " " "
628	Sun'i elyaf twill ve saten (kesikli-filament karışımı)

Kaynak: Bekir Gülal, Emine Aydın, ABD Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi ve Pazarı, 1990, s. 24.

Tablo IV.10'da ABD'nde Hazırgiyimde kısıtlamaya tabi kategoriler verilmektedir.

Tablo IV.10. ABD'nde Hazır giyimde Kısıtlamaya Tabi Kategoriler

a) Pamuklu için

Mal Cinsi	Kategori	Kota Durumu
Tek parça çocuklar için tulum, oyun elbiseleri vb.....	237	Kotalı
86 Bedene kadar bütün bebek giysileri.....	239	Kotalı
Erkek ceket ve Blazer.....	333	Kotalı
Erkek mont, kaban vb. pardesü, palto vb.....	334	Kotalı
Kadın vekeet blazer, mont, kaban, pardesü, manto vb.....	335	Kotalı
Elbiseler.....	336	Kotalı
Erkekler için örme, gömlek, bluz T-shirt, kazak vb.....	338	Kotalı
Bayanlar için örme gömlek, T-shirt kazak, sweatshirt vb.....	339	Kotalı
Erkekler için dokuma gömlekler....	340	Kotalı
Bayanlar için dokuma bluz, gömlek.	341	Kotalı
Eteklikler, pantolon, etekler.....	342	Kotalı
Erkek takım elbiseleri.....

Mal Cinsi	Kategori	Kota Durumu
Bayan takım elbiseleri.....
2 cm'de 9 veya daha az sayıda ilmik bulunan kazak, süeter, hırka yelek	345	Kotalı
Erkek sort ve pantolonları, askılı pantolon.....	347	Kotalı
Bayan sort ve pantolonları, askılı pantolon.....	348	Kotalı
Sabahlık, röpdöşambr, bornoz.....	350	Kotalı
Gecelik ve pijamalar.....	351	Serbest
Tamamen beyaz suflesiz, cepsiz atlet ve T-shirtler.....	352	Serbest
Mayo, bikini, yelek, bahçıvan pantolonları ve başka yerde sınıflandırılmayan diğer giyim esyalaları.....	359	Serbest
Yalnızca pamuklu temizlik bezleri.	369-S	Kotalı

b) Sun'i-Sentetik

Mal Cinsi	Kategori	Kota Durumu
Tek parça çocuklar için tulum, oyun elbiseleri vb.....	237	Kotalı
86 Bedene kadar bütün bebek giysileri.....	239	Serbest
Erkek ceket ve Blazer.....	633	Serbest
Erkek mont, kaban vb. pardesü, palto vb.....	634	Serbest
Kadın vekeet blazer, mont, kaban, pardesü, manto vb.....	635	Serbest
Elbiseler.....	636	Kotalı
Erkekler için örme, gömlek, bluz T-shirt, kazak vb.....	638	Serbest
Bayanlar için örme gömlek, T-shirt kazak, sweatshirt vb.....	639	Serbest
Erkekler için dokuma gömlekler....	640	Kotalı
Bayanlar için dokuma bluz, gömlek.	641	Serbest
Eteklilikler, pantolon, etekler.....	642	Kotalı
Erkek takım elbiseleri.....	643	Serbest

Kaynak: B.Gülal, E.Aydın, ABD Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi ve Pazarı, 1990, S 23

Birden fazla tekstil malzemesinden mamul giysilerde, kategori sınıflandırmasını giyside % 51 veya daha fazla oranda bulunan ham madde tayin eder. Mesela % 55 pamuk, % 45 viskondan mamul bir örme gömlek, pamuk elemanının % 51'den fazla olmasından dolayı pamuklu kategorilerinde (338-339'da) kotalı olarak sınıflandırılırken; % 55 viskon, % 45 pamuktan mamul örme gömlekler sun'i elyaf olan viskon elemanının % 51'den fazla gelmesinden dolayı, sun'i-sentetik elyaftan mamul örme gömlekler kategorisinde (638/639), kotasız olarak sınıflandırılır. Ancak, bu türdeki 45/55, 65/35 gibi karışımlar konusunda Amerikan piyasa ve gümrükleri çok hassastır. Örneğin 45/55 pamuk/viskon olarak kotasız gönderilen mal için kota isteneceğinden, karışım oranları üzerinde imalat sırasında çok dikkat edilmesi gerekmektedir.

Sınıflandırma konusunda yukarıda verilen açıklamanın bir istisnası vardır. bir giyim esyası ağırlıklı olarak sun'i-sentetik elyaftan mamul ise örme olanlarda % 23 veya daha fazla yün ihtiva edenler, dokuma olanlarda ise % 37 veya daha fazla yün ihtiva edenler, gümrük vergisi ve kota uygulaması bakımından yünlü olarak nitelendirilir. Bu tür giysiler 4 ile başlayan yünlü kategorilerinde sınıflandırılır ve yünlü her türlü giyim esyası Türkiye için kotasızdır.

2 ile başlayan kategoriler ise ağırlıklı olarak hem pamuklu hem de az miktarda sun'i-sentetik giyim eşyalarını içerirler.

Kategori 237'ye giren 2-14 yaş arası kız çocukları 2-7 yaş arası erkek çocuklarının tek parçalı oyun takımları ve tulumları bu kategoride kotalıyken; 14 yaş üzeri yetişkin bayanlar ve 7 yaş üzeri erkek ve erkek çocuk tulumları mamul maddesine göre 359, 459, 659'da yer alır ve ihracatı kota uygulamasına tabi değildir.

İç çamaşırları grubunda yer alan beyaz rekli, kolsuz

fanila ve atletler 352'den serbestken; kısa veya uzun kollu renkli fanila, atlet, T-shirt benzerleri kategori 338/339 - 'dan kotalıdır.

Kazak ve kazak benzeri giyim eşyalarında eğer 2 cm'de 9'dan fazla ilmik bulunuyorsa, pamuklu olanlar erkek veya kadın oluşuna göre kategori 338/339'dan kotalı, diğerleri kota dışıdır (89).

Tablo IV.11'de kota doldurma oranları azalan kategoriler verilmektedir. I. Dönem olarak 1 Temmuz 1989-19 Ocak 1990 arası II. Dönem olarak da 1 Ocak 1991-19 Temmuz 1991 arası değerlendirilmiştir.

Bu çalışma sonucu ortaya çıkan şudurki, incelenen iki dönemde de kotaya tabi 84 kategoriden 19'unda, I. dönem sayısal ihracatta, kota doldurma oranı II.dönmden daha büyüktür. Buna karşın 4 kategoride II.Dönem I. Dönemi hem sayısal ihracat, hem de kota doldurma oranı olarak geçmiştir.

Bundan da anlaşıldığı gibi ABD'ye yönelik Türk Tekstil ve Hazırgiyim ihracatında artan kotalar nedeniyle miktar olarak önemli kayıplar verilmektedir. Türk ihracatının karşılaştığı bu ABD dış pazar sorunu, diğer ihracatçı ülkeler tarafından pek yaşanmamaktadır. Türkiye'nin sayısal sınırlamaya tabi ihracatçı ülkeler arasında pazar payının dramatik oranlarda azalması, bunun en göze çarpan kanıtıdır

(89) B.Gülal, E.Aydın, ABD Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi ve Pazarı, 1990, S 24-28

Tablo IV. 11. Türkiye'nin ABD Kotalarını Doldurma
Yüzdeleri

KATEGORİ	I.DÖNEM (1.7.89- 19.1.90)	II.DÖNEM (1.1.91- 19.7.91)	I.DÖNEM	II.DÖNEM
AZALAN KAT.	SAYISAL İHRACAT		KOTA DOLD.YÜZDESİ	
219 (m ²)	2.703.675	70.606	12.21	0.30
300/301 (kg)	711.936	56.323	18.95	1.32
313 (m ²)	699.528	504.225	2.59	1.77
315 (m ²)	1.547.840	0	7.32	0
317/326 (m ²)	1.613.567	188.795	7.29	0.81
326 (m ²)	36.735	16.946	1.49	0.66
335 (düz)	24.318	4.158	21.93	2.84
338/339 (düz)	902.130	465.795	64.60	19.82
338/339s (düz)	399.021	334.461	40.82	26.17
340/640 (düz)	179.868	41.169	27.14	5.87
340/640-yd(düz)	14.431	1.164	5.44	0.42
341 (a) (düz)	300.393	200.521	54.35	23.54
341-yd(b)(düz)	78.290	17.168	46.47	5.76
342/642 (düz)	63.999	27.482	18.22	6.70
347/348 (düz)	824.106	499.223	54.84	22.36
347pt/348pt(düz)	281.746	141.281	37.50	15.18
350 (düz)	117.743	99.232	74.68	40.90
604 (kg)	375.306	55.703	45.32	5.05
ARTAN KAT.				
200 (kg)	30.404	120.429	3.57	13.7
314 (m ²)	0	24.707	0	0.15
361 (tane)	256.583	528.636	45.24	62.73
369-s (kg)	18.063	164.888	2.27	16.54
6/636 (düz)	33.496	37.734	12.08	10.29

- a II. Kota döneminde kategori 641 de eklenmiştir.
b II. Kota döneminde kategori 641-yd de eklenmiştir.

Kaynak: E. Yaşar, A. Soydaş, ABD'ye Yapılan Tekstil ve Hazırgiyim İhracatının Azalma Nedenleri, İTKİB, s.10.

Bundan da anlaşılacağı gibi kota doldurma oranı gittikçe azalmaktadır. ABD' ne yönelik Tekstil ve Hazırgiyim ihracatımız artan kotalar nedeniyle miktar olarak ağır kayıplar vermektedir.

Türk ihracatının karşılaştığı bu sorun, diğer ülkelerde bu boyutta olmamaktadır. Türkiye'nin sayısal sınırlamaya tabi ihracatçı ülkeler arasında pazar payının dramatik olarak azalması bunun en iyi örneğidir.

Tablo IV 12'de yine I. ve II. Dönem için Türkiye'nin ABD'ye ihracatları kota ile sınırlanan ihracatçı ülkeler içindeki pazar payı ve gümrük vergileri görülmektedir.

Tablo IV.12. Türkiye'nin ABD'den Kotalı Ülkeler İçindeki Payı ve Gümrük Vergileri

HAZIRGIYIM KATEGORİLERİ

Kategori 336/636

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	33.496	34.949	12.6-17
TOPLAM	331.341	2.084.920	
			AZALMA
Pazar Payı	% 10.10	% 1.16	% 83.41

Kategori 350

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	117.743	97.001	8.5-9.5
TOPLAM	243.493	363.635	AZALMA
Pazar Payı	% 48.35	% 26.67	%44.83

Tablo IV 12' nin devamı

Kategori 338/339

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	902.130	447.165	6-21
TOPLAM	3.121.853	9.923.370	
			AZALMA
Pazar Payı	% 28.89	% 4.50	% 84.40

Kategori 341

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	300.393	199.108	3.7-16.4
TOPLAM	2.962.987	6.782.231	
			AZALMA
Pazar Payı	% 10.13	% 2.93	% 71.04

Kategori 341-y

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	78.290	17.168	3.7-16.4
TOPLAM	332.674	513.644	
			AZALMA
Pazar Payı	% 23.53	% 3.34	% 85.79

Kategori 335

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	24.318	3.876	3-29.8
TOPLAM	448.833	966.453	
			AZALMA
Pazar Payı	% 5.41	% 0.40	% 92.59

Kategori 347/348

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	824.106	491.791	6-30.4
TOPLAM	7.689.050	20.183.306	
			AZALMA
Pazar Payı	% 10.71	% 2.43	% 77.26

Tablo IV. 12'nin devamı

Kategori 340/640

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	179.868	40.409	3-21
TOPLAM	3.074.636	7.691.967	
			AZALMA
Pazar Payı	% 5.85	% 0.52	% 91.01

Kategori 340/640y

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	14.431	1.103	3-21
TOPLAM	648.566	535.889	
			AZALMA
Pazar Payı	% 2.22	% 0.20	% 90.74

Kategori 342/642

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	63.999	26.616	6.9-18.8
TOPLAM	652.551	2.034.584	
			AZALMA
Pazar Payı	% 9.80	% 1.30	% 86.66

TEKSTİL KATEGORİLERİ

Kategori 219

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	2.703.675	70.606	17
TOPLAM	7.026.838	24.548.233	
			AZALMA
Pazar Payı	% 38.47	% 0.28	% 99.25

Tablo IV.12'nin devamı

Kategori 315

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	1.547.840	0	7.8-12.2
TOPLAM	25.656.139	1.2E+08	
			AZALMA
Pazar Payı	% 6.03	% 0.0	% 100

Kategori 369a

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	18.0.63	147.789	10.5
TOPLAM	592.001	1.270.466	
			ARTMA
Pazar Payı	% 3.05	% 11.63	% 381.251

Kategori 300/301

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	711.936	56.323	3.7-12
TOPLAM	7.558.328	6.850.285	
			AZALMA
Pazar Payı	% 9.41	% 0.82	% 91.27

Kategori 200

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	30.404	120.429	5-13
TOPLAM	27.275	1.097.418	
			AZALMA
Pazar Payı	% 38.35	% 10.97	% 71.38

Kategori 313

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	699.528	360.225	6.5-12.4
TOPLAM	20.985.847	1.4E+0.8	
			AZALMA
Pazar Payı	% 3.33	% 0.25	% 92.28

Tablo IV.12'nin devamı

Kategori 326

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	1.613.567	188.795	7.8-11.1
TOPLAM	12.355.569	51.791.463	
			AZALMA
Pazar Payı	% 13.05	% 0.36	% 97.20

Kategori 361

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	265.583	409.058	7.6-23.8
TOPLAM	329.981	4.647.222	
			AZALMA
Pazar Payı	% 77.75	% 8.80	% 88.67

Kategori 317/326

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	1.613.567	188.795	6.5-11.1
TOPLAM	12.355.569	51.791.463	
			AZALMA
Pazar Payı	% 13.05	% 0.36	% 97.20

Kategori 604

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	55.606	375.306	11-12
TOPLAM	1.814.683	568.804	
			ARTMA
Pazar Payı	% 3.06	% 65.90	% 2153.28

Kategori 314

	I	II	Gümrük Vergisi
Türkiye	0	24.707	6.5-14.8
TOPLAM	19.007.416	57.358.949	
			ARTMA
Pazar Payı	% 0.0	% 0.04	% 100

Kaynak: E.Yaşar/A.Soydaş ABD'ye Yapılan Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Azalma Nedenleri s.12-14, 1990.

Tablo IV.12'de ABD'nin ithal ettiği kotalı kategori miktarı ve pazar payı ile Türkiye'nin kotaya tabi ülkeler arasındaki pazar payını yüzde olarak göstermektedir. Pazar payımız azalmakta ve gümrük vergisi durumunda da artış olduğu görülmektedir (90).

c) Asya Ülkelerinden ve Diğer Ülkelerden Uygulanan Kısıtlamalar

ABD ve AT ülkeleri gibi sanayileşmiş ülkelerin koydukları hazır giyim ve tekstil ihracatı kısıtlamalarının ileri ki yıllarda da varlığını koruyacağı, hatta baskısının artacağı ihtimali kota uygulaması bulunmayan Japonya'ya ayrı bir özellik kazandırmaktadır.

Japonya'da Gümrük vergi oranları diğer ülkelere göre düşüktür. İhracatta satış karlılığını arttırıcı veya azaltıcı bir unsur olarak gümrük vergi oranlarının miktarı da önemli bir etkidir. Japon Hükümeti gümrük vergilerini daha da indirmeyi ve ihracatı zorlaştırıcı diğer engelleri azaltıcı önlemleri içeren 1985 yılında uygulamaya geçilen bir hareket planı yürürlüğe koymuştur. Ancak Japonya'ya Tekstil ve Hazır giyim İhracatında bir kısım kurallar mevcuttur.

Japonya'nın 104 no'lu "Ev Eşya Kalite Etiketleri Yasası"na göre ithal edilen tekstil ürünleri üzerinde mutlaka iki etiket bulunmalıdır:

(90) E.Yaşar, A.Soydaş, ABD'ne Yapılan Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Azalma Nedenleri, İTKİB, 1991, S 8-

1) Materyal Bileşim Etiketleri:

Tekstil ürünlerinin üzerinde tüketiciyi malın kalitesi hakkında aydınlatmak üzere, kullanılan elyafın adı ve kullanım oranını belirten bir etiket bulunmalıdır.

2) Bakım Etiketleri:

Pek çok giysi ve tekstil ürünü, özel bakım gerektiren elyaflar içermektedir. Tüketiciyi, tekstil ürününü nasıl temizleyeceği ve koruyacağı hakkında bilgilendiren sembol ve işaretlerin, yıkama ve ısı talimatının bulunduğu etiketlerin giysi veya nihai tekstil ürünü üzerinde mutlaka bulunması gerekmektedir. Bu da ülkemiz için bir engel oluşturmaktadır (91).

EFTA ülkelerinden İsviçre, Türkiye'ye kota uygulamamaktadır. Uyguladığı gümrük vergileri dünyanın en düşük vergileridir. Gümrük vergilerinin dışında bu verginin % 3'ü oranında istatistik vergisi ve bir tür KDV olan WUST (Warenumstaztrever) tahsil edilmektedir. WUST'un genel oranı % 9.3 olmakla birlikte toptancıların satış için ithalat yapmaları halinde % 6.2

İsviçre 1972'den beri ithalatta Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GSP) uygulamaktadır. Buna göre, ithalatın AT ve EFTA ile en az gelişmiş ülkelere yapılması halinde hiç gümrük vergisi alınmamaktadır. Ancak Türkiye'nin de aralarında bulunduğu bir kısım gelişmekte olan ülkelere yönelik GSP, uygulaması ise Tekstil ve Hazır giyim için % 50-75 arasında bir oranla uygulanmaktadır. Bu durum % 50-75 arasında vergi indirimini ifade eder.

(91) A.H.Risvanoğlu, F.Sahin, Japon Tekstil ve Hazır giyim Sanayi ve Pazarı, İTKİB, 1990, S 17,18,21

EFTA ülkelerinden İsveç Türkiye'ye kota uygulamaktadır

İsveç'in uyguladığı kotalar Tablo IV.13'te görülmektedir.

Tablo IV.13. İsveç Tekstil ve Hazırgiyimde Uygulanan Kotalar

Grup No	Madde Açıklaması	K O T A M İ K T A R L A R I		
		1989	1990	1991
5	Süeter, T-shirt Pullover, Slipover, Kardı- ganlar (örme)	4.600.000 Adet	4.657.500 Adet	4.727.363 Adet
8	Pantolonlar (Sortlar hariç, iş elbiseleri dahil)	1.630.000 Adet	1.659.000 Adet	1.675.000 Adet
9	Bayan Kostüm, Elbise ve Etek.	720.000 Adet	729.000 Adet	739.935 Adet
13	Yatak Takımları	299 kg	32.738 kg	302.279 kg

Kaynak: A.H.Risvenoğlu, Figen Sakin, İsveç, Norveç,
Finlandiya Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990, s 15.

Söz konusu gruplar arasında % 3 oranında flexibilitate imkanı sağlanmaktadır. Yani ya dönemler arasında aynı kate-
gorideki mallar için kotalar bir dönemden diğerine aktarı-
labilmekte veya aynı dönemde kategoriler arasında aktarma
imkanı tanımaktadır. Dönemler arasındaki görülen veri fark-
lılıkları ise yıldan yıla % 1.5'luk bir artış imkanı sağla-

narak elde edilmiştir.

Ayrıca İsveç'e yönelik tekstil ihracatında İsveç, "Export Information Document" adını verdiği bir bilgi formunun doldurulmasını istemektedir. Yeni bir gelişme olarak İsveç tarafından iç çamaşır ihracatımızın da kendi pazarına zarar verdiği iddia edilmekte olup bu ürün grubu ihracatına engel getirilmek istenmektedir.

Norveç'te ise genelde AT ve EFTA dışındaki ülkelerden gelen bazı tekstil ve giyim eşyasında kota uygulaması söz konusudur. Bir kısım tekstil ve giyim eşyasının ithalatı gözetim amacıyla lisansa tabi tutulmaktadır.

Finlandiya'da ise ithal uygulamaları iki sınıfa ayrılabilir. "A" libere mallar "B" diğer mallar. "A" sınıfına giren malların ithalatında pek çok ülkeden lisans istenmektedir. "B" kategorisindeki ürünler global kotalarla ithal edilen ürünlerdir. Kotalar lisans veren merci tarafından belirlenmektedir. Ancak ithalatçı, anlaşma yapılan ülkeler arasında malı temin edeceği kaynağı seçmekte serbesttir. İskandinav ülkelerine kota sorunu yüzünden firmalarımız mallarını satmakta zorlanmaktadır.

İsveç'te hazır giyimde belirli kategorilere getirilen kotalar yüzünden ihracatçılarımız zorlanmaktadır. Yukarıda belirtilen kategorilerde kota yüzünden zorlanan ihracatçılarımız, kotasız ülkelere ve kategorisi kotasız olan mallara yönelmektedir (92).

Türkiye'nin Avustralya ile olan ihracatı ise sürekli açık vermektedir. 1989 yılından itibaren 7 yıllık bir

(92) A.H.Risvanoğlu, F. Şahin, İsveç, Norveç, Finlandiya
Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990, S 15-23

kota programı ilan edilmiştir. Buprograma göre kotalar 1996 yılına kadar kademeli olarak kalkacak ve tekstil, hazır giyim ithalatı sadece gümrük vergilerine tabi olacaktır. Mevcut Avustralya kota sisteminde baz (base) ve ihale (tonder) kotası olmak üzere iki kota bulunmaktadır.

29 baz kota kategorisi vardır ve ek olarak el işi ürünleri için 6 ayrı kategori kullanılmaktadır. Baz kotaya sahip ithalatçılar genel gümrük vergisi ödememektedirler. Elişi ürünler kotasına sahip ithalatçılar gümrükten muaf ithalat yapmaktadır. Bu ürünler en az % 90 doğal elyaftan oluşmuş yada el dokuması mensucattan batik yöntemi ile boyanmış olmalıdırlar. Elişi kotası da baz kota esasları ile oluşturulmuştur.

1989'da kota düzeyinin % 85'i baz kota sahiplerine % 15'i ise ihale kotasına tahsis edilmiştir (93).

SSCB (eski), Macaristan ve diğer doğu bloku ülkelerinin Türkiye'ye kota uygulaması yoktur. Ancak bazı tekstil ürünlerinde zorluk, ithalat izni alınması gerekliliğidir ki, bu da şu anda yumuşatılmıştır (94).

Birleşik Arap Emirlikleri pazarımız son yıllarda gelişmesini arttırmaktadır. Türkiye'den ithal ettiği tekstil ve hazır giyim ürünlerine kota uygulamamakta olup ancak resmi olarak % 4, uygulamada ise % 1 oranında gümrük vergisi uygulamaktadır.

(93) Figen Şahin, Avustralya Ekonomik İlişkiler Araştırması
ITKİB, 1990, S 13-14

(94) Figen Şahin, Doğu Bloku Ülkeleri Tekstil Pazarı, İTKİB
, 1990, S 24

Kuzey Afrika Ülkelerinde ise ithalattan alınan resim ve vergiler Tablo IV.14'de verilmiştir.

Tablo IV.14. Kuzey Afrika Ülkelerinin Tekstil ve Hazırgiyime Uyguladığı Gümrük Vergi ve Resimleri

Ülkeler	Gümrük Vergisi	Mali Prelesman Vergisi	KDV
FAS	% 45'e kadar	% 12.5	% 7, % 14 % 19, % 30
CEZAYİR	% 3 - % 100	---	---
TUNUS	% 17 - % 43	---	% 17, % 19 % 29
LIBYA	Kumaşlar... % 15 Tabii İpek H.Giyim ... % 100 Diğer Tüm H.Giyim.... % 10		
MISIR	Elyafta % 3.5-% 7-% 10.5-% 14 İpliklerde.... % 1.5-% 14-% 21-% 35 Kumaşlarda.... % 7-% 14-% 21-% 35-% 65 Halılarda..... % 80 Hazırgiyimde.. % 21-% 35-% 80		

Kaynak: Figen Sahin, Kuzey Afrika Ülkeleri Araştırması, İTKİB, 1990, s. 2-20.

V. BÖLÜM

V. TÜRK TEKSTİL İHRACATI

Türkiye geçtiğimiz 10 yıl içinde uluslararası pazarlama alanında önemli mesafeler almış ve bunun doğal bir sonucu olarak ihracatında gerek miktar ve gerekse yapısal olarak gelişmeler sağlamıştır. Nitekim, 1990 yılında toplam ihracat, 1980 yılına oranla 5 kat artmış, yine aynı dönemde sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı % 35'lerden % 80'lere yükselmiş, dış ticaret ilişkilerinde bulunduğumuz ülke sayısı 130'a, ihracatımıza konu edebileceğimiz mal sayısı da 46.000'in üzerine çıkmıştır.

Bu ihracat patlamasında en büyük pay, toplam Türk dış-satım gelirlerinin % 40'ını oluşturan tekstil ve hazır giyim sektörüne aittir.

Türk Tekstil ve Hazır giyim ihracatı başlıca önemli ülkeler açısından aşağıda incelenmektedir.

A. AT ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT

1970 yılında 204 milyon \$ olan Türkiye'nin Tekstil ihracatının en büyük payını % 58 ile AT ülkeleri oluşturmaktaydı. 1981 yılına gelindiğinde ise AT ülkeleri payı % 55, ve tekstil ve hazır giyim ihracatı 802.9 milyon \$ olmuştur

AT ülkelerinin ithalatında Türkiye'nin payı 1980'de 3.3, 1982'de 5.5, 1983'te 6.1 ve 1984'te 6.4 idi. Türkiye 1980 yılında 424.4 milyon dolarlık ihracat ile toplam tekstil ihracatının % 70.3'ünü AT'na yöneltmişti. 1984 yılında toplam tekstil ürünleri ihracatı 1.877.7 milyon dolara yük-

selirken AT payı azalarak % 61.5'e düşmüştür.

Türkiye'nin Tekstil sanayi ihracatında AT'nun payı oldukça yüksektir. Tablo V.1.'de 80'li yıllara göre ihracat artışları ve AT payındaki değişimler verilmektedir.

Tablo V.1. Türk Tekstil Sanayii Ihracatı ve AT Payı

Yıllar	Toplam Tekstil ihrc. (Milyon \$)	AT Payı (%)
1980	424.4	70.3
1981	802.9	54.3
1982	1058.7	60.6
1983	1300.7	62.0
1984	1877.7	61.5
1985	1791.2	58.9
1986	1852.9	65.1
1987	2710.8	70.0
1988 (11 ay)	2799.9	70.9

Kaynak: Ekonomik Panorama, 1989, s. 7.

F.Almanya (eski), AT ülkeleri içinde en fazla ithalatı gerçekleştiren ülkedir. Türkiye ihracatınının 1981'de % 26.6'sının, 1982'de % 32.5'unu, 1983'te 33.4'ünü ve 1984'te % 40.3'ünü satın almıştır. İtalya da önemli bir ithalatçı ülkedir. 1980'li dönemlerde ihraç edilen pamuğumuzun % 35'ini satın almaktaydı.

1980'den sonra İngiltere'ye yapılan ihracatta önemli gelişmeler olurken, Fransa'nın uyguladığı kısıtlayıcı tedbirlerle nedeniyle ülkeye yönelen ihracat azalmıştır.

Yukarıdaki Tabloda da görülebileceği gibi Türk ihracatında meydana gelen azalma, ülkenin uluslararası düzeyde

karşı karşıya bırakıldığı uygulamaların yanısıra, bu yıla kadar ihracata özendirilmiş olan sektöre verilen teşviklerin kaldırılmış olmasından kaynaklanmıştır. Bu süre içinde ihraç edilen ürünler miktar ve değer olarak ele alındığında, ihracatın yüksek katma değerli ürünlere kaydığı görülmektedir.

İtalyan İplik ve Elyaf Sanayicileri Birliğinin bir araştırmasına göre: 1987 yılı içinde Türkiye, H.Kong'u tekstil sektöründe geçerek, AT ülkelerinin tekstil ve hazır giyim ithalatında ilk sırayı almıştır. İtalyan tekstilinin başlıca pazarı olan F.Almanya'nın ithalatında % 39'luk paya sahip olan Türkiye, İtalyan üreticiler için tehlike meydana getirmeye başlamıştır. 1988 yılı ilk 8 ayında Türkiye'nin tekstil ihracatı içinde en fazla payı AT alırken, ürün bazında en çok ihraç artışını, % 40.8 ile örme giyim sağlamış pamuk ipliği ihracatı % 7.5 azalmıştır. Bu azalmada AT ülkelerinde iplik stoku bulunması ve Hindistan'ın Avrupa pazarına girmesinin etkileri olmuştur.

Türkiye 1989 yılında da AT'na yaptığı ihracatta öncülük durumunu sürdürmüştür. Bu yılda Türkiye'nin AT'na olan ihracatı miktar olarak yaklaşık 237.000 tondan 272.000 tona yükselmiştir.

Bilindiği gibi F.Almanya (eski) Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ihracatı içinde ilk sırayı almaktadır. Toplam tekstil ve hazır giyim ihracatında % 37, AT'na yapılan ihracat içinde % 55'lik bir paya sahiptir. Türkiye F.Almanya'nın Tekstil ihracatı içinde İsviçre, Avusturya ve Hindistan'ın ardından 4. sırada, hazır giyimde Hong Kong ve Yugoslavya (eski)'nin ardından 3. sıradadır.

1989 yılı itibariyle Türkiye'nin F.Almanya'ya yaptığı toplam tekstil ve hazır giyim ihracatı 1.333 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir ki, bu rakam 1988 yılının 1.288

milyon dolarlık ihracatına karşılık % 3.4 artışı göstermektedir. 1990 yılının ilk 11 ayında yapılan ihracat değeri ise 1.456 milyon dolar olup 1989 yılı ilk 11 ayının 1.147.7 milyon dolar ihracatı ile karşılaştırıldığında % 21 oranında bir artışı ifade etmektedir. Türkiye'nin F.Almanya'ya yaptığı tekstil ve hazır giyim ihracatının içindeki % 83'lük paya sahip hazır giyim ihracatı ise 1989 yılında 1.107 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu ülkeye 1989 yılında gerçekleştirilen ihracatın % 68.2'sini kotalı ürünler oluşturmaktadır.

Türkiye'nin F.Almanya'ya yönelik Tekstil ve hazır giyim ihracatı 1990 yılında da artışına devam etmiştir. 1989 yılı itibariyle Türkiye'nin Tekstil ve hazır giyim ihracatının hangi ürünlerde yoğunlaştığını, hangi ürünlerde artışları olduğunu daha ayrıntılı bir şekilde Tablo V.2'de görmek mümkündür.

Tablo V.2. F.Almanya'ya Olan Tekstil ve Hazır giyim
İhracatımız (Değer=₺)

	1988	1989
Iplik, Halı, Kumaş/Giyim, Hazır Eşya ve Ev Teks.	1.288.488.316	1.333.685.094
Giyim Hazır Eşya ve Ev Tekstili	1.068.524.768	1.107.830.585
Iplik, Halı Kumaş	219.963.548	225.854.509
Deriden Seyahat ve Giyim Eşyası	218.365.136	205.894.046

Kaynak: Emine Aydın, F.Almanya Tekstil ve Konfeksiyon
Pazarı, İTKİB, 1990, s. 42.

Elyaftan başlayarak kumaş aşamasına kadar olan tekstil ürünlerinin ihracatında 1992'nin ilk yedi ayındaki meydana gelen düşme eğilimi, AT'na yapılan pamuk ipliği ihracatındaki daralmayı belirtmektedir.

Türkiye'nin en büyük tekstil ve hazır giyim dış satım pazarı Almanya olmasına karşın, tekstil ürünleri için en büyük pazar İtalya'dır. 1991 yılında toplam Türk tekstil dış satımının % 19.6'sı İtalya'ya yönlendirilmiştir (95).

1988 yılı itibariyle İngiltere, Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ihracatında yalnızca AT içinde Almanya'dan sonra ikinci büyük ortağı değil, dünya ölçeğinde ikinci büyük ortağı durumuna gelmiştir. 1987 yılında ABD'nin gerisinde olmasının rağmen 1988'de ABD'yi geçmiştir. 1989 yılı itibariyle İngiltere'ye olan Tekstil ve hazır giyim ihracatı Tablo V.3'de verilmektedir.

Tablo V.3. Toplam Tekstil ve Hazır giyim İhracatımız

	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>
Miktar (kg)	44.106.982	46.604.226	51.192.226
Değer (\$)	220.065.182	292.166.230	326.988.176

Örme/dokuma giyim esyası ayırımına göre ihracat rakamlarına baktığımızda ise, Türkiye'nin İngiltere'ye örme giyim esyaları ve kumaş ihracatının dokumalardan daha fazla olduğunu Tablo V.4 ve Tablo V.5'te görmekteyiz.

(95) Ertuğ Yaşar, 1992'de Türk Tekstil Sektörünün Durumu ve Sorunları, 1992, S 2

Tablo V.4. Örne Giyim Eşyaları

	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>
Miktar (kg)	4.150.110	6.077.463	8.116.056
Değer (\$)	53.295.286	81.074.849	110.085.516

Tablo V.5. Dokuma Giyim Eşyaları

	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>1989</u>
Miktar (kg)	3.450.552	4.908.235	4.224.106
Değer (\$)	46.744.857	67.452.589	60.212.310

Kaynak: B.Gülal, E.Aydın, İngiltere Tekstil ve Hazırgiyim Sanayi ve Pazarı, 1990, s. 28.

Tablolardan da görülebileceği gibi, dokuma giyim eşyalarında 1989'da bir duraklama görülmüştür. Örne giyim ise belli bir büyüme ile artışını sürdürmektedir. Örne ihracatının sürekli büyüme eğilimi içerisinde olması örme kategorilerine kısıtlama getirilmesine neden olmuştur (96)

Türkiye'nin Toplam tekstil ve hazırgiyim ihracatı içinde ve Fransa, Almanya, ABD, İngiltere ve İtalya'nın ardından 5. sıradadır. 1989'da Türkiye'nin toplam tekstil ve hazırgiyim ihracatı 3.570 milyon dolar iken Fransa'ya yapılan ihracat 223.508.488 dolar da aynı zamanda Fransa bir önceki yıla göre (1988) en fazla artış kaydedilen ülkelerden biri idi. İhracat değer bazında % 16.2 oranında artmıştır. Miktar bazında ise artış % 10'dur.

1989 yılı itibariyle AT toplamı ile Fransa karşılaştırılması Tablo V.6'da verilmiştir.

(96) B.Gülal, E.Aydın, İngiltere Tekstil ve H.Giyim Sanayi ve Pazarı, 1990, S 28

Tablo V.6. Türkiye'nin Fransa'ya Olan Tekstil ve Hazırgiyim İhracatı

	1987	1988	1989
.AET TOPLAM	1.897.428	2.291.089	2.437.731
.Fransa	144.375	187.293	223.508
.Fransa'nın Payı (%)	7.6	8.2	9.1
.Toplam Tekstil ve Hazırgiyim Ihr.	2.710.819	3.204.792	3.570.024
.Fransa'nın Payı (%)	5.3	5.8	6.2

Kaynak: Emine Aydın, Fransa Tekstil ve Sanayi Pazarı, 1990, s. 19.

1991 yılında toplam pamuk ipliği ihracatı 1990 yılına göre % 16.3 gerileyerek 56.984 tona düşmüştür. 1988 yılında 91.200 ton olan AT'na ihracatı 1991 yılında 1990 yılına göre % 13.3 azalarak 51.181 tona gerilemiştir.

1991 yılında pamuklu dokumada ise; ihracatımız % 2.6 azalarak 22.746 tona düşmüştür. AT'na yapılan pamuklu dokuma ihracatının % 56.4'ü ham bezdir. Ve aynı zamanda % 21.5'i denim kumaşıdır. Pamuklu sistemde üretilen yapay ve sentetik ağırlıklı dokuma ihracatının % 82'si AT'na yapılmıştır.

1991 yılında örme kumaş ihracatında da lider pazar AT'dur. Örme kumaş ihracatı % 32.6 artarak 10.508 tona yükselmiştir. ihracatın % 85.3'ü başta İtalya % 54.1, Fransa % 17.5, İngiltere % 8.7 paylarla yapılmıştır.

1991 yılında ortalama birim ihraç fiyatları (\$/kg cinsinden) genelde düşmüştür. En yüksek oranlı düşüşler pamuk ağırlıklı iplikte (% 9.7) ve pamuk ağırlıklı dokumada (% 7.4) gerçekleşmiştir. (1991 yılında dünya pamuk fiyatlarının % 15 civarında düşmesinin bu düşükte rolü vardır). Ortalama birim ihraç fiyatı örme giyim eşyasında % 2.4, dokumadan giyim eşyasında % 2.8 düşerken, dokumadan hazır üründe % 2.9 yükselmiştir. Sun'i ve sentetik karışımli iplik

ve dokumada ortalama fiyat yükselmiştir.

1980'li yıllarda sürekli artarak 1989 yılında 315.000 tona yükselen fakat 1990 yılında çok büyük bir oranda düşerek 235.000 tona gerileyen, iplik bazındaki net ihracat (ihracat-ithalat), 1991 yılında 257.000 tona yükselmiştir. Iplik bazında net ihracat örme giyim eşyasında 21.000 ton hazır üründe 3.000 ton, dokumada 1700, örme kumaşta 2.700 ton artarken, iplikte 4.800 ton, dokumadan giyim eşyasında 2.200 ton azalmıştır (97).

1991'de toplam dış satış miktar olarak artarken değer olarak azalmıştır. 1991 yılında önemli pazarlar arasında bulunan Almanya, Hollanda ve İngiltere'yle yapılan tekstil ihracatı hem değer hem miktar olarak gerilemiştir. Tekstilde (hazırgiyim hariç) en büyük ihracat pazarı olan İtalya'ya satışlar miktar olarak artmış değer olarak azalmıştır. Miktar ve Değer olarak artış gösteren iki önemli hedef pazar ise Belçika ve Lüksemburg'tur. Diğer AT ülkelerine yapılan ihracat hem değer hem de miktar olarak azalırken İtalya'da bir artış görülmüştür.

Tablo V.7'de en büyük tekstil dış satım pazarları verilmiştir.

Tablo V.7. Türkiye'nin En Büyük Tekstil İhraç

a) Miktar Olarak (x1000 kilo)

	1990	1991	% Değişim
Almanya	45.363	39.140	-13.7
Fransa	14.789	17.338	17.2
İtalya	87.358	88.199	1.0
Bel-Lüks.	20.583	27.429	33.3
Hollanda	5.141	4.321	-16.0
İngiltere	29.128	25.961	-10.9
Diğer A.T.	17.607	16.986	-3.5
Toplam A.T.	219.969	219.374	-0.3
A.B.D.	7.030	9.456	34.5
TOPLAM	373.562	385.784	3.3

b) Değer Olarak (x1000 \$)

	1990	1991	% Değişim
Almanya	223.238	193.604	-13.3
Fransa	90.845	88.125	-3.0
İtalya	287.176	262.570	-8.6
Bel-Lüks.	71.447	86.801	21.5
Hollanda	22.783	21.887	-3.9
İngiltere	145.830	116.637	-20.0
Diğer A.T.	50.695	49.109	-3.1
Toplam A.T.	892.014	818.733	-8.2
A.B.D.	47.360	53.717	13.4
TOPLAM	1.424.249	1.374.356	-3.5

Kaynak: E. Yaşar, 1992'de Türk Tekstil Sektörünün Durumu ve Sorunları, 1992, s. 2.

Tabloda İtalya birinci görülmektedir. Ancak hazır giyim dahil edilince Almanya ve İngiltere'nin gerisinde kalmaktadır.

Genelde özellikleri itibariyle daha çok gelişmekte olan ülkelerin etkili olduğu hazır giyim ticaretinde AT 1990 yılında gerçekleştirdiği 28.2 milyar ECU'luk ithalatıyla en büyük pazarımızdır.

Coğrafi yakınlık, talebin çabuk karşılanabilmesi, esnek üretim yapısı, nispeten yetişmiş bir iş gücü ve tecrübe birikiminin yanısıra Topluluk ve ortaklık ilişkisi içerisinde bulunan ülkemize Topluluk tarafından nispeten toleranslı davranılması ve sektörümüzün bilinçli tavrı ile bu şansını iyi kullanması 1990 yılı itibariyle Türkiye'yi değer bazında Topluluğun hazır giyimde 2, tekstilde 4, tekstil ve hazır giyim birarada ele alındığında 1 numaralı tedarikçisi yapmıştır. Türkiye'nin hazır giyim ihracatı artış göstermektedir.

Hazır giyim ihracatımızda örme, kumaştan mamül konfeksiyon ürünlerinin dokumadan mamül konfeksiyon ve diğer hazır esyaya göre hem miktar hemde değer bazında başı çekmektedir. 1987'de değer bazında toplam içindeki payı % 45 olan örmeden mamül giysiler 1991'de % 56'ya çıkmış, aynı dönemde dokumadan mamül giysi ihracatı payı ise % 44'ten % 35'e gerilemiştir. Örme için değer bazında artış % 132, dokumada % 47 ve diğer hazır esyada % 70 olmuştur.

AT'na yapılan örme ve dokumadan malul giyim esyaları ihracatı 1989-91 döneminde miktar olarak azalma gösterirken değer bazında artış gözlenmesi kota baskısı dolayısıyla sektörün katma değeri yüksek mal ihracatına yöneldiğini göstermektedir. Aynı dönemde diğer hazır esya hem miktar bazında hem değer bazında hem de birim ihraç fiyatı bazında önemli gelişmeler göstermiştir.

Tablo V.8'de tekstil ürünleriyle beraber Türkiye'nin konfeksiyon ürünleri ihracatını başlıca At, pazarlarımız itibariyle göstermektedir. Tablonun incelenmesinden 1991

yılı itibariyle en büyük pazarımız Almanya olduğu görülmektedir. Almanya toplam tekstil ve konfeksiyon pazarımızın % 44'ünü oluştururken yaptığı ithalat ile ihracatımızın % 75'ini oluşturan AT pazarımızın da % 60'ını teşkil etmektedir. Almanya'yı sırasıyla % 7.8'lik payı ile İngiltere, % 6.7'lik paylarıyla İtalya ve Fransa takip etmektedir (98).

Tablo V.8. Türkiye'nin AT'na Toplam Tekstil ve Konfeksiyon İhracatı

a) 1990 Yılı İtibariyle

	TOPLAM TEKSTİL MİLYON \$	KOTALI TEKSTİL MİLYON \$	TOPLAMDA KOTALI PAYI %
Almanya	1.666	990	59.47
İtalya	312	207	66.39
İngiltere	369	206	55.77
Fransa	292	146	50.05
Hollanda	185	117	63.43
Benelüks	112	74	66.21
İspanya	16	1	6.26
Danimarka	49	36	73.54
İrlanda	5	3	51.69
Yunanistan	7	1	26.56
Portekiz	4		6.40
AET Toplamı	3.021	1.785	59.08

(98) Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Grubu, Ege Üniversitesi, Konfeksiyon ve Hazırgiyim Sektörü Raporu, 1992
S 17-19

b) 1991 Yılı İtibariyle

	TOPLAM TEKSTİL MİLYON \$	KOTALI TEKSTİL MİLYON \$	TOPLAMDA KOTALI PAYI %
Almanya	1.939	1.138	58.73
İtalya	297	191	64.61
İngiltere	343	207	60.32
Fransa	293	145	49.48
Hollanda	204	125	61.27
Benelüks	119	68	57.27
İspanya	22	4	20.25
Danimarka	52	34	65.85
İrlanda	5	3	58.61
Yunanistan	3	1	28.96
Portekiz	3		13.82
AET Toplamı	3.285	1.920	58.47

B. ABD'NE YAPILAN İHRACAT

Türkiye'nin toplam tekstil ve hazır giyim ihracatında, ABD, Almanya'dan sonra ikinci büyük ülkedir. 1980'de 6 milyon \$ olan Türkiye'nin ABD'ne tekstil ve konfeksiyon ihracatı 1985 yılında 130 milyona, 1986 yılında 192 milyona, 1987 yılında 268 milyona, 1988'de aynı kalmış, 1989'da ise 1988 yılına nazaran % 37.25'lik bir artışla 368 milyona dolara yükselmiştir.

1991 yılı başında, Toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatı içinde ABD'nin payı değer bazında % 8.62'dir. (350.675.544).

ABD için son yıllarda ihracatta iyimser bir tablo çizmek bir hayli güçtür. Tekstil ve konfeksiyon ihracatının, ABD'ye yapılan toplam ihracattaki payı % 36.24'tür. (Bu-

oran AT ülkeleri için(% 43.75'tir). 1990 yılı sonu itibari ile ABD'ye yapılan ihracat, % 4.72 oranında azalarak 350.675.544 ABD dolarına düşmüştür. ABD'ye yapılan tekstil ve konfeksiyon ihracatının son üç yıllık gelişmesi Tablo V.9'da çıkarılmıştır.

Tablo V.9. ABD'ye Yapılan Tekstil ve Hazırgiyim ihracatı

	1988	1989	1990
ABD (A)	268.179.639 \$	268.179.639 \$	350.675.544 \$
TOPLAM TEKSTİL VE H.GİY. IHRACATI (B)	3.204.775.036 \$	3.204.775.036 \$	3.204.775.036 \$
A/B	8.36	10.49	8.62

Kaynak: E.Yaşar, A.Soydas, Türkiye'den ABD'ne yapılan ihracatın Azalma Nedenleri, 1991, S 10-15

Türkiye'nin ABD'ne yaptığı tekstil ve konfeksiyon ihracatı miktar olarak en yüksek orana 1989 Aralık ayında, 180,52 milyon metrekare (MSME) ile ulaşmıştır. Bu tarihten sonra 1990 yılı Nisan ayına kadar azalmakla birlikte durağan bir eğilim çizen tekstil ve hazırgiyim ihracatımız bu tarihte 178,28 milyar metrekareye (MSME) eşitlenmiştir. Ancak, bu noktadan sonra oldukça çarpıcı bir düşüş eğilimi başlamış ve ABD tekstil ve konfeksiyon ihracatımız önce 1990 yılı sonunda 146.6 milyon metrekareye daha sonra da 1991 yılı Nisanında 120.43 milyon metrekareye kadar inmiştir.

1989 yılının dördüncü çeyreğine kadar ABD'ye toplam tekstil ihracatımız toplam hazır giyim ihracatımızın üzerinde seyretmektedir. İlk kez aynı yılın Ekim ayında ihracat oranı tekstil miktarını geçmiştir. Bu tarihten sonrada hazır giyim ihracatı tekstil ihracatının hep üzerinde olmuştur ABD'ye yapılan Türk tekstil ihracatı en yüksek oranına 1989 yılının Ağustos ayında, 90.85 milyon metrekare ile ulaşmıştır.

O tarihten sonra, yavaş da olsa bir düşüş eğilimine giren ABD tekstil ihracatımız, 1990 yılının Mart ayında ani bir canlanma göstermişse de aylık ortalama 3 milyon metrekarelik bir azalma yaşamış ve 1991 yılının Nisan ayında 57,5 milyon metrekareye eşitlenmiştir.

ABD'ne yapılan Türk hazır giyim ihracatı ise, tekstil ihracatından biraz farklı olarak yükselmesini 1990 yılının Nisan ayına kadar sürdürmüştür. O ayda ilk kez 100 milyon metrekareyi aşan ABD hazır giyim ihracatımız bu ayı izleyen beş ayda ufak düşmelere karşın yüksek temposunu koruyabilmiştir. Ne yazık ki, bu performans 1990 yılının Ekim ayından sonra tutturulamamış ve neredeyse "baş aşağı" olarak adlandırılacak bir düşüş ile hazır giyim ihracatımız 1991 yılının Nisan ayına gelindiğinde 62.99 milyon düzeyinde eşitlenmiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan da gözleneceği gibi tekstil ve konfeksiyon alt başlıklarının ihracat performansları iki değişik yol çizmiştir. Tekstil dalı ani devinimlere konu olmaz ve durağan bir düşme eğilimi gösterirken, hazır giyim dalı ani yükselmesinin yanı sıra şiddetli düşüşü de yaşamıştır.

Türk Tekstil ve Hazır giyim ihracatımızın artış hızı 1989 yılı Haziran ayı ve Eylül ayları arasında ABD toplam

tekstil ve konfeksiyon ithalatının artış hızının altında seyretmiştir. 1989 yılı Ekim ayından başlayarak ABD'ne yapılan Türk tekstil ve Hazırgiyim ihracatının artış hızı, ABD toplam tekstil ve konfeksiyon ithalat artış hızından daha büyük olmuştur.

Ne yazıkki, bu eğilimi korumak Türk tekstil ve Hazırgiyim ihracatçıları için olası olamamış ve önce 1990 yılı Mayıs ayında ihracat artış hızımız ABD ithalat hızının altına inmiş, daha sonra da aynı yılın Ağustos ayında eski oranlara geçerek bir önceki döneme oranla azalmaya başlamıştır.

Daha da kötü bir gelişme olarak, artış hızı eski değerlerde son derece hızlı ilerlemiş ve 1990 yılının Şubat ayında % 24.9 oranında artan ihracatımız 14 ay sonra % 32.5 oranında azalma noktasına gelmiştir.

ABD'ne yaptığımız hazırgiyim ihracatı değişme hızımız 1990 yılı Kasım ayında ilk kez eski değerlere düşmüş ve ne yazıkki, 1991 yılının Nisan ayında da % -37.3'e eşitlenmiştir. Hazırgiyim 'de de tekstilde gözlenen sertlik gözlenmektedir. Bunun anlamı artış anlarında Türk ihracatının ortalama üstü bir performans göstermesi durgunluk dönemlerinde ise ihracatımızın başaşağı gitmesidir.

Türkiye'nin aylık tekstil ve konfeksiyon ihracatı, değer olarak en yüksek düzeyine 1990 yılı Ocak ayında erişmiştir. Bu da 41.593.192 ABD dolarıdır. Bu tarihten sonra düşüş başlamış ve aylık toplam ABD tekstil ve hazırgiyim ihracatımız ilk kez 1990 yılı Aralık ayında 20 milyon ABD dolarının altına düşerek 19.577.883 \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu ani düşüştüen sonra yeni yılın ilk aylarında bir ölçüde toparlanan ihracatımız 1991 Nisan ayından itibaren tekrar düşmeye başlamış ve Mayıs ayında son iki yılın en düşük değeri olan 17.573.069 dolara eşitlenmiştir (99).

(99) E.Yasar, A.Soydas, ABD'ne Yapılan Tekstil ve Konfeksiyon ihracatının Azalma Nedenleri, İTKİB, 1992, S 2-16

C. ASYA ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT

Japonya'ya yapılan Türk tekstil ve hazır giyim ihracatı, AT'na olan ihracat yanında çok küçük bir değerdedir. Bu değer 1991 yılı sonu itibariyle yaklaşık 1.200.000 ABD dolarıdır. Ancak 1987'de Japonya'nın Türkiye'den tekstil ve hazır giyim ürünleri ithalatı 6.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu yıldan sonra Türk tekstil ve hazır giyim ihracatı hızla düşmüştür. Türkiye'nin pamuk ihracatı Japonya istatistiklerinde yer almayacak kadar düşüktür.

1988'de taranmış veya karde edilmemiş pamuk 846 ton ve 1.2 milyon dolar; Linter pamuğu 2.700 ton ve 889 bin dolar GAP Projesinin tamamlanması ile yurtiçi talepten daha hızlı artması ve ihracata kanalize edilmesi beklenen pamuk üretiminde Japonya piyasasına ihracatın hedeflenmesi ile bu dev piyasadan alınacak küçük bir pay ülkemizin döviz girdilerinin artmasına katkıda bulunacaktır.

Türkiye açısından Japonya'ya iplik ihracatında en önemli rakipler Pakistan, Güney Kore, Çin, İtalya ve Tayvan'dır. Bu ülkelerin Japonya ithalatından aldıkları pay sırasıyla % 29.8, % 17.4, % 17.2, % 7.3 ve % 7.2. Japonya iplik ithalatının yarısından fazlasını oluşturan pamuk ipliği Türkiye açısından özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Türkiye 1987 yılında Japonya'ya 58,5 bin dolar tutarında pamuk ipliği ihraç etmiştir. Bugün bu değer çok fazla aşılmamıştır.

Türkiye Genelleştirilmiş Tercihler sistemi çerçevesinde Japonya'nın tercih (preferans) verdiği ülkeler arasında yer aldığı için bu ülkeye pamuk ipliği ihracatında gümrük vergisinden muaf tutulmaktadır.

Türkiye Japonya'ya ilk kez 1987 yılında 131 kg ve 440 dolarlık pamuk mensucat ihracatında bulunmuş, bu ihracat 1989 yılı ilk sekiz aylık döneminde 220 kg ve 2.324 dolara

yükselmiştir. Türkiye ilk kez 1988 yılında Japonya'ya 3.900 dolarlık (235 kg) sentetik-sun'i devamsız liflerden mensucat ihracatında bulunmuş 1989 yılında bu önemli bir sıçama göstererek 17.287 kg ve 98.160 dolara ulaşmıştır. 1989 yılı sonu itibariyle Türkiye Japonya'ya 252.000 dolar değerinde ev tekstilleri ihraç etmiştir (100).

D. EFTA ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT

Türkiye'nin EFTA ülkeleri ile gerçekleştirdiği tekstil ve hazır giyim ihracatı 1988 yılında 141.408.000 dolardır. Bu oran 1989 yılında 164.269.000 dolara, 1990 yılında da 189.507.000 dolara ulaşmıştır. Bu artış 1988/89 döneminde % 16'lık, 1989/90 döneminde de % 15.36'lık bir yükselişi ifade etmektedir. Toplam tekstil ve hazır giyim ihracatımızın, 1988/89 % 4.37'ye eşitlenmiştir. Türkiye EFTA ülkelerinden İsviçre'ye en çok ihracatı gerçekleştirmektedir. Bu yüzde olarak toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatının % 1.68'idir. 1990 yılı sonu itibariyle 72.942.000 dolardır. EFTA ülkelerine ihracatımız Tablo V.10 ve V.11 deki gibidir

Tablo V.10. EFTA'ya olan Tekstil ve H.Giy. Ihr. (1000 kg)

	1988	1989	1990
Avusturya	4.309	4.331	5.655
Finlandiya	156	185	173
İsveç	2.359	2.759	2.093
İsviçre	21.990	19.061	11.354
İzlanda	16	8.089	2.223
Norveç	391	509	407
EFTA	29.221	34.934	21.905

Kaynak: Emine Aydın, EFTA Ülkeleri Tekstil ve Hazır giyim Pazarı, İTKİB, 1992, S. 29.

(100) A.H.Rişvanoğlu, F.Sahin, Japonya Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990, S 7-14

Tablo V.11. EFTA'ya Olan Tekstil ve Hazırgiyim
İhracatımız

	1989		1990	
	Değer	Madde İçî %	Değer	Madde İçî %
Avusturya	50.562	1.34	71.819	1.66
Finlandiya	2.020	0.05	3.108	0.07
İsveç	35.927	0.95	32.172	0.74
İsviçre	65.971	1.74	72.942	1.68
İzlanda	36	---	65	---
Norveç	9.753	0.26	9.401	0.22
EFTA TOPLAM	164.269	4.34	189.507	4.37

Kaynak: Emine Aydın, EFTA Ülkeleri Tekstil ve Hazırgiyim Pazarı, İTKİB, 1992, S. 29.

E. DOĞU AVRUPA ÜLKELERİNE YAPILAN İHRACAT

Doğu Avrupa ülkelerine de Tekstil ve Hazırgiyim ürünleri ihraç etmekteyiz. Doğu Avrupa ülkelerine tekstil ve hazırgiyim ürünleri ihracatımızın toplam hacmi ve bu hacmin bu ülkelere ihracatımızdaki payı Tablo V.12'de verilmektedir.

Tablo V.12. Türkiye'nin Tekstil ve Hazırgiyim İhracatı

(1000\$)	1989	%	1990	%
SSCB (BDT)	170.486	24.2	70.893	17.0
Polonya	40.271	56.4	44.866	66.2
Macaristan	7.506	30.6	6.811	30.0
Romanya	3.297	6.3	18.045	35.2
Çekoslovakya	10.064	25.7	22.165	63.6
Bulgaristan	1.262	4.7	1.100	23.5

Kaynak: Figen Şahin, Doğu Bloku Ülkeleri Tekstil Pazarı, İTKİB, 1991.

Tablodan da görüldüğü gibi tekstil ürünlerinde, D. Avrupa ülkeleri arasında en büyük pazarımız Sovyetler Birliği dir. 1990 yılının ilk on ayında bu ülkeye tekstil ürünleri, ihracatında bir azalma görülmektedir. Tabloda 1990 Ekim ayı itibariyle rakamlar verilmiştir. Yıl sonunda ise bu rakamlar biraz daha iyileşmiştir. Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'nın oluşturduğu Orta Avrupa ülkelerine tekstil ihracatımızda ise 1990 yılında büyük bir canlanma gözlenmektedir. Bu üç ülkeye yönelik olan ihracatımızda tekstil ve hazır giyim ihracatının payı 1990'dan bir önceki yıla göre % 100 artmıştır. Gerçi hacim olarak halen çok düşük seviyede (163.880 milyon) olsa da bu canlanma ihracat potansiyelimizin en güzel göstergesidir. D. Avrupa ülkelerine yönelik ihracatımızda tekstil ürünlerinin en yüksek paya sahip olduğu ülke Polonya'dır. 1989'da bu ülkeye yönelik ihracatımızın % 56.4'ünü tekstil ve hazır giyim ürünlerini oluşturmuştur. Çekoslovakya, Macaristan'ın durumları Tablo V.13'de verilmiştir.

Tablo V.13. Mal Bazında Tekstil ve Hazır giyim
İhracatımız

ÇEKOSLAVAKYA	1990		
	1988	1989	(1000 \$)
Sentetik sun'i lifler	31	357	54
Deriden ceket-palto v.b	77	34	349
Sentetik ve suni liflerden iplikler	3.346	1.451	979
Pamuk iplikleri	9.584	8.074	9.647
Sentetik suni dokuma	6	1	---
Pamuklu dokuma	9	---	---
Halı-kilim	39	---	---
Örme eşya	95	125	29
Mensucattan giyim eşyası	72	22	125

MACARİSTAN	1988	1989	1990 (1000 \$)
Sentetik suni lifler	2.382	1.401	112
Deriden ceket-palto vb.	142	145	180
Sentetik ve suni liflerden iplikler	1.191	1.210	401
Pamuk iplikleri	243	309	116
Diğer iplikler	---	39	43
Sentetik suni dokuma	---	---	112
Ham bezler	11	14	125
Pamuklu dokuma	670	175	667
Halı-kilim	6	94	76
Örme eşya	885	2.621	1.884
Mensucattan giyim esyası	15	1.336	1.802

Kaynak: Figen Şahin, Doğu Bloku Ülkeleri Tekstil Pazarı, İTKİB, 1991, s. 16.

Doğu Avrupa ülkelerine yönelik tekstil ürünler ihracatımızda Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan gibi ülkeler, diğer D. Avrupa ülkelerine göre farklı bir konumda bulunmaktadır. Bu ülkelerin bizden ithalatında sentetik lifler, dokumalar ve pamuk iplikleri gibi tekstil yarı mamülleri ağırlıktadır. Polonya'ya ihracatımızda en önemli kalemi % 15.5 ile pamuk iplikleri oluşturmaktadır. Başta SSCB olmak üzere diğer ülkelere ihracatta ise hazır giyim ürünlerinin payı daha yüksektir (101).

(101) Figen Şahin, Doğu Bloku Ülkeleri Tekstil Pazarı, İTKİB
1991, S 14-17

F. DİĞER ÜLKELERE YAPILAN İHRACAT

Kuzey Afrika ülkeleriyle olan Tekstil ve Hazırgiyim ihracatımız günümüzde gelişmesini sürdürmekte olup 1989 yılında ki, tekstil ve Hazırgiyim ihracatımız Tablo V.14'de verilmektedir.

Tablo V.14. 1989 yılında Kuzey Afrika Ülkelerine Olan
(1000\$) Tekstil ve Hazırgiyim ihracatımız

Ürün Grupları	FAS	CEZAYİR	TUNUS
Elyaf, iplikler, kumaşlar	992	6.373	2.905
Ev Tekstili Ürünleri	---	88	---
Tekstil Hazırgiyim	---	1	46
- Örne Giyim	---	---	7
- Dokuma Giyim	---	1	39
Diğer Tekstiller	357	50	339
Tekstil Toplamı	1.349	6.512	3.290
Toplam Teks.ve H.giy. ihracatımız	1.349	6.512	3.306
Ihracatımız içindeki payı	% 10	% 2.7	% 7.4

(Değer=1000 \$)

Ürün Grupları	KUZEY AFRIKA		
	LIBYA	MISIR	TOPLAM
Elyaf, iplikler, kumaşlar	7.545	22.101	39.916
Ev Tekstili Ürünleri	1.221	8	1.317
Tekstil Hazırgiyim	10.323	743	11.113
- Örne Giyim	1.044	269	1.320
- Dokuma Giyim	9.279	474	9.793
Diğer Tekstiller	1.006	24	1.776
Tekstil Toplamı	20.095	22.876	54.122
Toplam Teks.ve H.Giy. ih. ihracatımız içindeki payı	29.525	23.145	63.877
	% 13	% 16.6	% 9.6

Kaynak: Figen Sahin, Kuzey Afrika Ülkeleri Arastırması, İTKİB, 1990, s. 24.

Türkiye'nin 1988 yılında B.A.E'ne (Birleşik Arap Emirlikleri) yönelttiği Tekstil ihracatı yaklaşık 4 milyon ABD \$ na eşit olmuş ve bu ülkeye yapılan tekstil ihracatında 1986-88 döneminde % 41 oranında bir düşüş kaydedilmiştir. Tablo V.15'de Türkiye'den yapılan Tekstil ve hazır giyim ihracatını vermektedir.

Tablo V.15. BAE'ne Türkiye'den Yapılan Tekstil ihracatı (Değer=1000 ABD \$)

	1986	1987	1988	1989*
Abu Dabi	5.587	1.856	1.952	1.743
Dubai	1.191	1.495	2.034	1.571
TOPLAM	6.778	3.351	3.989	3.314

Kaynak: A.H. Rişvanoğlu, F.Sahin, Dubai (BAE), Körfez Ülkeleri, Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990, s. 11.

(*) : Ocak-Temmuz dönemi.

Abu Dabi'ye 1986'da 5.587.000 \$ değerinde tekstil ihracatı gerçekleştirilmiş, bu değer 1987'de 1.956.000 dolara düşmüş ve 1988'de hemen hemen aynı seviyede kalarak 1.952.000 \$ olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık Dubai'ye yöneltilen tekstil ihracatında 86-88 döneminde sürekli olarak artış kaydedilerek ihracatımız 1.191.000 \$'dan 2.034.000 \$ yükselmiştir.

1989 yılı Ocak-Temmuz döneminde ise Abu Dabi'ye yöneltilen tekstil ihracatımız 17 milyon \$ aşarak önceki yılın aynı döneminde göre 0.67 oranında artış kaydedilmiştir. Bu artışta en büyük payı halı (ipek, Makina) ve kadın giyim

esyası (ipek ve pamuklu) olmaktadır.

Aynı dönemde Dubai'ye yöneltilen tekstil ürünleri ihracatımız ise bir önceki yıldaki seviyesini korumuştur. Tablo V.16'da BAE'ne yapılan konfeksiyon ihracatı 1989'un Ocak-Temmuz dönemi itibariyle verilmektedir.

Tablo V.16. BAE'ne Yapılan Hazırgiyim İhracatımız
(Değer=1000 ABD \$)

	1988	1989
Halı ve Kilim	611	769
Erkek Giyim	91	86
Kadın Giyim	398	640
Mefrusat Eşyası	396	293
Örme Giyim	96	65
Diğer Dokumaya Elverişli Maddeler ve Mamülleri	1.016	1.364
TOPLAM	2.611	3.314

Kaynak: A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, Dubai(BAE) ve Körfez Ülkeleri Tekstil Piyasası , İTKİB, 1990, S 12

BAE'de Batılı tarzda giyim genellikle gençler bir ölçüde de bayanlar tarafından tercih edilmektedir.

Halı özellikle de ipek halı bir yatırım aracı olarak kullanılmaktadır (102).

Kanada'ya yapılan tekstil ve hazır giyim ihracatımızın 1990'da 1989'a göre artmış olan 13.447.962 dolar değeri, 1991'de azalarak 9.240.252 dolara inmiştir.

Ortadoğu Ülkelerinde ise Kanada gibi 1989'dan itibaren ihracatımız azalarak 1990'da 109.164.201 dolar değerinden 1991 yılında 85.600.447 dolara inmiştir.

(102) A.H.Risvanoğlu, F.Şahin, Dubai (BAE) ve Körfez Ülkeleri Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990, S 11-13

VI. BÖLÜM

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Tekstil ürünlerine olan talep, zaman zaman ekonomik durgunluklar nedeniyle azalsa da 20. y.y'ın başlarından günümüze kadar artmıştır.

Talebin belirlenmesinde ülke gelirleri ve nüfus artışı etkili olmaktadır. Gelir artışından dolayı talep artması nüfus artışına bağlı talep artışından daha yüksektir.

Ülke gruplarına göre incelendiğinde de, benzer sonuçlarla karşılaşılmakla birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkelerin gelir - talep elastikiyeti ilişkisi sonucu gelir artışının talep üzerine etkisi daha fazla olmuştur. Artan talep, canlı bir ticaret ortamı meydana getirmiş, önceki yıllarda iplik ve kumaş ticaretinin oranı fazla iken son yıllarda hazır giyim önemli bir paya sahip olmuştur.

Ticaretin kapsamı ülke gruplarına göre incelendiğinde iplik, kumaş ticaretinde gelişmiş ülkelerin payının azaldığı, gelişmekte olan ülkelerin ise paylarının arttığı görülmektedir. Hazır giyim sektöründe gelişmekte olan ülkeler % payları açısından daha avantajlı durumdadırlar.

Üretim bazında ise, 1950-80 yılları arasında gelişmekte olan ülkelere üretimde meydana gelen % gelişmeler, gelişmiş ülkelere oranla daha fazlaydı.

Çin, Hong Kong, G. Kore, Tayvan ve Japonya'dan oluşan, Uzak Doğu ülkelerini kapsayan tekstil sektöründe gösterdiği gelişme diğer ülkelerin ihraç ürünleri değerlerinde meydana gelen azalmalar, dünya ticaretinde yapısal değişiklikleri ortaya çıkarmıştır.

Tekstil sanayi, sadece gelişmekte olan ülkelerin faaliyetinde bulunduğu bir konu değildir. En büyük rakipleri de B.Almanya, İtalya, Japonya gibi ihracatta ilk sıralarda yer alan gelişmiş ülkelerdir. Gelişmekte olan ülkeler bu ülkeler karşısında, maliyet kalemleri içinde yer alan işçi ücretlerinin düşük olmasıyla avantaja sahiptirler. Türkiye'nin durumu ise gelişmekte olan ülkeler arasındaki karşılaştırmalarda ülkeye olumlu bir fark oluşturacak düzeydedir. Türkiye'ye üstünlük kazandıran diğer bir faktörde pamuk üretimidir ve dünya sıralamasında yedincidir. Tekstil ürünlerine olan talebin artması son on yıl içinde üretimin belirgin bir şekilde artmasına neden olmuştur.

Türkiye uluslararası ekonomik işbölümü içinde tekstil ihracatçısı bir ülke olma özelliğiyle tanımlanmaktadır. Tekstil sanayiinin ve sanayi kolunu oluşturan alt üretim dallarının gerek üretim gerekse ihracat yönünden Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) kompozisyonu içindeki konumu da tekstil sektörünün Türkiye ekonomisinin lokomotif gücü olduğu tezi ni doğrulamaktadır.

Türkiye'de Tekstil ve Hazırgeyim sektörü diğer sektörlerle sıralandığında, ihracatta birinci sıradadır. 1991 yılı sonu verilerine göre, Türkiye ihracatında 4 milyar 600 milyon 900 bin dolar ile lider durumdadır. Tarım ve Hayvancılık sektörü, 2 milyar 682 milyon 800 bin dolar ile onu takip etmektedir. Sanayide ise Demir ve Çelik sektörü 1 milyar 451 milyon 500 bin dolar ile en yakın takipçisidir. Bunun ardında ihracatta çok küçük paylara sahip olan, cam petrol ürünleri, çimento, krom cevheri ve tabii boratlar gelmektedir.

Son belirlemeler göre, 1992 Ocak-Eylül döneminde giyim esyası ihracatı geçen yılın aynı dönemine göre % 26.5 artarak 2 milyar 682 milyon 400 bin dolar olmuştur. Böylelikle giyim esyası ihracatı payı % 22.3'ten % 25.4'e yükselmiş-

tir. Hazirgiyim esyasinin ihracat artis hizi tekstil urunleri ihracat artis hizinin bir hayli ustunde seyretmektedir. 1980'li yillarin sonlarinda ise hazirgiyim ihracati tekstil ihracatinin uzerinde itici guc durumuna gelmistir.

Tekstil sanayiinin etkisi, diger ekonomik alanlarda da kendini gostermektedir.

Tekstil sektorunun, ana uretim girdisi pamuk olmasi nedeniyle, tarimsal uretim ve isgucu uzerinde de onemli bir katkı yaptigi belirtilmelidir. Buyuk bir Agre-endustri projesi olarak Turkiye'nin 2000'li yillarina hazirlanan GAP bolgesi yatirimlari acisindan bakildiginda da tekstil sanayiinin temel bir dinamik oldugu kabul edilmektedir.

Tekstil sanayi buyume stratejisini yurt ici tuketimden cok yurt disı talebe gore yapilandirmistir. Nitekim yatirimlarin kapasiteleri de ihracat beklentilerine dayali olarak projelendirilmistir.

1970'li yillarin basinda ortaya cikan egilim, ihracati dogrudan pamuk yerine pamuk ipliği pamuklu dokuma ihracati olarak daha yuksek katma degerli bir modele donusturme politikasiyla ifadesini bulmustur.

1980'li yillar tekstil sanayiinin yurt icinde hizla uretim kapasitelerini artirdigi ve GSMH'ya katkisini onemli oranlara cikardigi bir donem olmustur. Kuskusuz bu trendi yakalamasinda sektorun ihract potansiyelini artirmasi ve uluslararası alanda yuksek katma degerli tekstil urunlerinin kendine rekabet sansi meydana getirebilmesinin buyuk rolu bulunmaktadır.

Turk tekstil sanayiinin bugun icin onemli bir uretici ve ihracatçı olmasi, 1972 yili ile başlamaktadır.

1972-79 döneminde, pamuk ipliği kapasitesi 1.3 milyon iğden 3 milyon iğ'e çıkarak % 126 oranında büyümüştür. Artan kapasite önemli ölçüde AT ülkelerine ihracat olarak gerçekleştirilmiştir. 1979 yılında toplam ihracat 82.8 bin tona ulaşmıştır.

1980'li yılların ilk yarısında, pamuk fiyatlarının dünya fiyatları altında seyretmesi ve ihracatta vergi iadelerinin varlığı ile pamuklu sektörde iplik bazında ihracatın, tekstilde 90 bin tondan 140 bin tona (% 55) ve hazır-giyimde 7 bin tonda 70 bin ton (% 900) seviyelerine yükselmesini sağlamıştır.

1984-87 yılları arasında kapasite kullanım oranı % 90 civarında seyretmiştir. 1980'li yılların ikinci yarısında pamuk fiyatları dünya fiyatlarının dalgalı olarak üzerinde seyretmiştir. 1980'li yılların ikinci yarısında pamuklu sektörde, iplik bazında ihracat; tekstilde 140-160 bin ton seviyelerinde kalmış, hazır-giyimde hızla artarak 1989'da 177 bin tona ulaşmıştır. 1989 yılında pamuklu sektörün iplikte % 62'si, dokumada % 42'si örmede % 88'i doğrudan ve dolaylı olarak ihracata gitmiştir. 1989 yılına kadar önemli bir artma göstermeyen ithalat 1990 yılından itibaren artmaya başlamıştır.

Dünya'da ise, 1980'li yılların ikinci yarısında kapasiteler büyük bir hızla artarken talep aynı oranda artmıştır. Dolayısıyla dünya 1990'lı yıllara büyük ölçüde artmış stoklar, düşük fiyat ve kar marjları ile girmiştir. Makine teknolojisinde büyük gelişmeler olmuş, verimlilik önemli oranda artmış ve işçiliğin maliyet içindeki payı azalmıştır. Kendi ülkeleri içinde ucuz pamuk temin edebilen sanayiciler (Pakistan gibi) pamuk fiyatına iplik ihraç eder konuma gelmiştir.

Türkiye 1990'lı yıllara, reel TL değeri ve reel işçi

ücretlerindeki artış sonucu, azalan rekabet gücü ile girmiştir. Dolayısıyla iplik bazında ihracat % 25 düşmüştür. İthalatı hızla artmaktadır.

İplikte kapasite kullanım oranı (eski makine parkının büyük bir bölümü üretim dışı kalarak) % 60'lara düşmüştür. Üretimde de net gerileme görülmüştür.

Yapılarına uygun olsa da, Türkiye ve diğer Gelişmekte olan ülkelerin sektörle ilgili sorunları da vardır. Verim düşüklüğü bu sorunlardan birini oluşturmaktadır. Kalifiye işgücü yetersizliği, kullanılan teknik, verim düşüren sebeplerin başında gelmektedir. Yenileme yatırımları ve çalışanların işbaşı eğitimleri de verim artırıcı faktörler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Teknolojik gelişmeyi sağlayan ARGE harcamalarının oranı da Türkiye'de düşüktür. Bu durum teknolojik değişimleri izleme konusunda önemli bir eksiklik oluşturmaktadır.

Türkiye'de tekstile verilen önemin artmasıyla birlikte, sektöre verilen teşviklerde 1982-86 yılları arasında verilen teşvik belgeleri sayısında bir artış olmuş ancak 1986 yılından sonra giderek azaltılmıştır.

Türkiye'de 10 ve daha az işçi istihdam eden firmaların 10 ve daha fazla işçi istihdam eden firmalara oranla üç kat daha fazla verim elde ettikleri saptanmıştır.

Uluslararası rekabette, Türk tekstil sanayiine rekabet avantajı sağlayan faktörler; işçi saat ücretlerinin düşük, pamuk ipliğinin kaliteli olmasıdır. Ülkenin uluslararası piyasalarda önemli paylara sahip olabilmesini sağlayacak faktörlerden birisi de seri ve standart üretimdir. Bu ise teknoloji ile olabilir. Ülkemizdeki makineler Avrupa ve U. Doğu ülkelerinde kullanılan makinelere oranla yetersiz

kalmaktadır. Dışarıdan ithal edilen makineler de üretim maliyetlerini artırmakta, özellikle kendi teknolojisini kendi üreten G.Kore gibi, Uzak Doğu ülkeleriyle olan rekabeti de olumsuz yönden etkilemektedir. Düşük ücretlerden elde edilen maliyet avantajı ortadan kalkmakta, büyük fiyat farklarına neden olabilmektedir. Örneğin; hazır giyim sektöründe ileri teknolojiyi içeren makinelerin kullanıldığı pantolon gibi ürünlerde, Türkiye'nin ihracat fiyatları oldukça yüksektir. Tekstil sanayiinin ihracat gücünü belirleyen iki temel faktörden biri fiyat, diğeri de kalitedir. Kuşkusuz bu iki unsurun doğru bir pazarlama modeliyle birleşmesi gerekmektedir.

Teknolojik gelişmeler yeteri kadar sağlanamadığından Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerin makine üretimi azalmakta, tekstil maddeleri üretebilmek için gelişmiş ülkelerden teknoloji satın almaları gerekli olmaktadır. Makinelerin ithali için kredinin sağlanamaması bir başka sorundur.

Uluslararası ilişkilerde korumacılık başlı başına bir sorundur. Teknik gelişmelerle maliyet avantajı sağlamaya çalışan gelişmiş ülkeler kendi piyasalarını da koruma amacındadırlar ve bunun bir sonucu olarak MFA'yı kullanarak Türkiye'ye çeşitli kotalar uygulamaktadırlar. Son yıllarda iyice artan kota miktarları Türkiye'yi uluslararası rekabette zor duruma düşürmektedir.

Türkiye kısa dönemde MFA çerçevesinde doğan haklarına ve uluslararası ticarete kabul edilmiş uygulamalara derhal başvurmak zorundadır. Damping uygulayan ülkelerin sistematik olarak izlenmesi ve zorunlu prosedür süratle yerine getirilerek anti-damping ve fark giderici vergilerin uygulanması gerekmektedir. Aşırı subvansiyon sağlayan ülkeler incelenmeli ve iç-dış fiyat farkı vergilendirilmelidir. Ancak GATT'ın temel kurallarından olan "anlaşmazlıkların

görüşmeler yoluyla çözülmesi" yöntemi gözardı edilmemelidir. Dampinge başvuran ülkelerle olan politik ilişkiler, uygulamaları frenlememelidir. Önlemler selektif olmalı ve eylemler ülke ve ürün bazında detaylı olarak ele alınmalıdır.

Uzun dönemde çözümü aşırı ithal yasaklarında veya kısa dönemli bünyesel bozuklukları gidererek aramak mümkün değildir. Çeşitli kısıtlamalar uygulayan AT ülkelerinin, zaman içinde ikiye ayrıldığı görülmektedir. Fransa ve İngiltere'nin başı çektiği katı tutumdaki ülkeler ile Almanya'nın başı çektiği (Hollanda vb'nin destek çıktığı) daha liberal ülkeler.

Liberaller, ithalatın aşırı kısıtlanması yerine tekstil ve hazır giyim ürünlerinde dış ticaret hacminin artırılması ve uluslararası alanda "işbölümü ve ihtisaslaşma"nın teşvik edilerek grupların bir diğerine üstün oldukları konularda mal değiştirmelerini savunmaktadırlar. Liberallerin savunduğu bir diğer önemli konu da, ihracatçı ülkelerde yabancı yatırımların hızlandırılması ve karşılıklı ticaretin bu yolla büyümesidir. Türkiye'nin hızla değişen dünyada jeopolitik haritası ve bulunduğu konum itibarı ile, giderek bu eğilime yaklaşması gereken ülkelerden biridir.

Tekstil sanayiinde yeni yatırımlardan çok ihracatta kalite ve fiyat avantajlarını sağlayacak modernizasyon yatırımlarının teşvik edilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

Teknolojik yatırımları da iki yönlü ele almak gereği bulunmaktadır. Birinci yön bizzat makine parkının modernizasyonu, ikinci yön ise transfer edilen yüksek teknolojiyi kullanan işgücü ve profesyonel kadroların uzmanlaştırılmasıdır.

Sektörde ileri teknoloji düzeyi için teknoloji satın

alımları, maliyetlerin yükselmesine neden olduğundan, teknoloji satın alan firmalar yerine, teknoloji üreten ve satan firmalar; teknoloji aktaran ve uygulayan meslek adamları yetistiren eğitim kurumları yerine, bilgi ve teknoloji üreten eğitim kurumlarının meydana getirilmesi daha uygun olabilir. Bunun için sanayiide kalite kontrol, planlama ve araştırma birimlerinin hızla kurulması, üniversitelerde araştırma tekniklerinin arttırılması faydalı olabilir.

Türkiye'de tekstil sanayiinin son yıllarda ulaştığı gelişme düzeyi, eğitim alanında görülmemektedir. Sanayiinin eğitim sorunları, daha çok kalifiye işçi ve teknisyen yetistirme alanlarında yoğunlaşmaktadır. Eğitim, işe yeni giren bir personel için olduğu kadar, bir işi belirli bir bilgi ve beceri çerçevesinde yapmakta olan personel için de önemlidir. Türkiye'de verim düşüren faktörlerin başında kalifiye işgücü noksanlığı gelmektedir. Kalifiye eleman olarak yetisttirilecek meslek lisesi öğrencilerinin okul sanayi işbirliği çerçevesinde, tekstil fabrikalarında pratik eğitim açıklarını kapatmaları tekstil üretiminin sürekliliği ve karmaşıklığı nedeniyle zordur. Bu nedenle meslek okullarında, pratik eğitim yapılmasına uygun işletmeler niteliğinde uygulama atelye kurulması iyi olabilir. Sanayiinin asıl ihtiyacı olan teknisyen niteliğinde ara insan gücü eğitimi yapan meslek yüksek okullarının sayıları, geniş atelye olanaklarıyla donatılmış olarak tekstil sanayiinin yoğun olduğu bölgelerde geliştirilip nitelik olarak da yeterli insan gücünü yetisttirecek düzeye getirilebilir.

Tekstil ve hazır giyim sanayiinin dış kaynaklı sorunları ve bunlara bulunacak çözümlerden yeterince yararlanabilmek için, içsel sorunlardan doğan ve rekabet gücünü azaltan suni ve aşırı maliyetler giderilmeli, sanayici girdilerini dünya fiyatlarında temin edebilmelidir. Tekstil sektörünün ana girdisi olan pamukta üretim ve ticaret politikaları istikrara kavuşturulmalıdır. Devletin pamuk politikasıyla

tekstil ve hazır giyim politikası kesinlikle birbirinden ayrılmalıdır. Bu amaçla sağlam bir pamuk borsası mekanizmasının kurulması hedef alınmalıdır. GAP projesi sonucunda artacak olan pamuk üretiminin tohum ve kalite sorunlarına önem verilmesi zorunludur.

Tekstil yatırımları, darboğaz giderici, kalite arttırıcı ve yenileme, modernizasyona dönük olarak desteklenmelidir.

Belli bir süre için, terbiye hariç salt kapasite arttırıcı, sektör dışından gelebilecek yeni yatırımcılar ve kullanılmış makine ithali teşvik edilmemelidir. Terbiye boya apre yatırımlarına özel önem gösterilmeli, katma değeri yüksek mamul kumaş ihracına yönelik ve hazır giyim sanayine kaliteli girdi sağlayacak, dokuma ve örme alanlarında ihtisaslaşmış birimlerin süratle devreye alınması sağlanmalıdır. Maliyet düşürücü teknik ve yönetim teknolojisi, know-how ithali ve üretimde ihtisaslaşma teşvik edilmeli; hazır giyimde ölçek büyümesi özellikle pazarlama ve organizasyon birimlerinin sağlanlaştırılması hedef alınmalıdır. Teknoloji geliştirme ve verimlilik artışı, teşvikler dahil her alanda temel değerlendirme kriteri olarak kullanılmalıdır. Sanayii kolunun önemli girdisi olan enerji fiyatlarındaki haksız rekabete neden olan fark giderilmelidir. Bankacılık sistemine alternatif finans piyasaları süratle oluşturularak fon kullanımına çeşitlilik ve rekabet getirecek olanaklar sağlanmalıdır.

Tekstil ve hazır giyim sanayiinin boyutlarına uygun olarak devlet sistemi içindeki kurum ve kuruluşlar bir araya getirilmeli; Müsteşarlık veya Genel Müdürlük seviyesinde tek çatı altında toplanarak sorunlara hızlı ve doğrudan çözümlerin getirilmesine olanak sağlanmalıdır.

Sünerbank hızla özelleştirilmeli, mevcut potansiyeli

kullanabilecek yerli ve yabancı kuruluşlara devredilmeli, rekabet gücü olmayan tesisler kapatılmalı, çalışanlara yeni iş alanları sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.

Devlet tekstil ve hazır giyim eğitimine ek kaynaklar sağlamalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, Yök ve Tübitak'ın bu konudaki eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme fonlarını arttırmalıdır.

Tekstil ve hazır giyimde yönetim teknolojisi, bilgi proses ve bilgi bankaları desteklenmeli, çağdaş yönetim bilimlerinde kullanılan yöntemler, sektörlerin istifadesine sunulmalıdır.

Uluslararası kuruluşlarda devlet ve özel sektörün el ele aktif görev alması sağlanmalıdır. Uluslararası rekabete katılım teşvik edilmeli, firmaların içeride ve dışarıda eşit şartlarda ticaret yapabilmesini engelleyen koşullar ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

Kumaş ve hazır giyim gibi ileri evre ürünlerde, pazarlamanın önemi ön plana çıkarılmalı, yolsuzluğa imkan veremeyecek pazarlama teşvikleri sağlanmalıdır. Yine pazarlar için teşvik ve araştırma fonları tesis edilmeli; Avrupa Topluluğu ve özellikle Almanya'daki pazar yoğunlaşması, başka pazarlardaki genişlemeler ile dengelenmelidir. Bu amaçla yabancı sermaye, joint-venture ve üçüncü ülkelerde ortak yatırımlar desteklenmelidir. Mevcut pazarlarda tanıtım, satış ağları ve "Brand Name" lerin oluşturulması için özendiren önlemler alınmalı; bu pazarlarda üretici olmanın yanında "international trader" sıfatı da kazanılmaya çalışılmalıdır.

K A Y N A K L A R

1. UNIDO, Monographs on Appropriate Industrial Technology for Textile, 1979.
2. Gülal, B., Aydın, E., ABD Tekstil ve Hazırgiyim Pazarı, İTKİB. 1990.
3. DPT, Dünya Tekstil ve Giyim Sanayi Genel Değerlendirme, 1985.
4. Dünya Tekstil Sanayi ve Üretim Eğilimleri, Tekstil İşveren Dergisi, Haz.1991.
5. Dünya Tekstil Sanayi ve Üretim Eğilimleri, Tekstil İşveren Dergisi, Kas.1991.
6. Özer, A., Tekstil Sektörü Raporu, TSKB, 1992.
7. DPT, Yünlü Sanayi Raporu, 1991.
8. Aydın, E., F.Almanya Tekstil ve H.G. Pazarı, 1991.
9. TTSİS, Barselona Konferansı ve Ülke Raporları, İTMF, 1991.
10. Rısvanoğlu, A.H, Şahin, F., Japonya Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990.
11. Tekstil İşveren Dergisi, İTMF Ülke Raporları, 1991.
12. Yereli, B.A., Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye'de Verimlilik, Kalkınma Sorunları ile Çözüm Önerileri, Ver. Derg. 1987.

13. Show, L.H., Pamuk Pazarı Durumu, Barselona Konf. ve Ülk. Rapor., İTMF.
14. Gülal, B., Aydın, E., İngiltere Teks. ve H.Giyim Paz., İTKİB, 1990.
15. GATT Teks. Komitesi, Textile And Clothing Statics, Kasım 1987.
16. Aydın, E., Fransa Tekstil ve Hazırgiyim Pazarı, İTKİB, 1990.
17. Rıșvanođlu, A.H, Şahin, F., İsviçre Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990.
18. Rıșvanođlu, A.H, Şahin, F., Kuzey Afrika Ülkeleri Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990.
19. Rauschenbach, T.M., World Competitiveness, International Report, Eylül 1991.
20. Bilek, Z., AT İç Ticaretinde Tekstil ve Hazırgiyim Ürünleri, Haz., 1991.
21. Lazonby, N., European Textile Market, Impact 1992.
22. Rıșvanođlu, A.H, Şahin, F., Doğu Avrupa Tekstil Piyasası, İTKİB, 1991.
23. Rıșvanođlu, A.H, Şahin, F., İsveç, Norveç, Finlandiya Japonya Tekstil Piyasası, İTKİB, 1991.
24. Engin, N., Snayilerde Korumacı Politikalar, İTO, 1991.
25. Dış Ticarete Durum, Türkiye Dış Ticaret Derneği, 1988

26. Bolat, Ö., Avrupa Topluluğunun Ticaret Politikasının Değerlendirilmesi, İKV, 1992.
27. İngiltere Tekstil ve H.Giyim Eşyası Birliği (AKT), Tekstil ve Hazırgiyim Eşyasında Dürüst Ticaret, TTSİD, 1991.
28. Sahin, F., Kuzey Afrika Ülkeleri Araştırması, İTKİB, 1990.
29. Onar, S., Tuna, M., Tekstilde Korumacılık MFA, Dış Ticratte Durum, May.-Haz. 1988.
30. Dünya, Dış Haberler Servisi, Tekstilde Korumacılık ve Kotalar Tartışılıyor, 10.3.1992.
31. Balaban, S., Türk Tekstil Sanayinin Gelişimi ve dünya Ticaretindeki Yeri, TTSİD, Ağustos 1991.
32. Pazarcık, O., Turunç, I.D., Türkiye'de Tekstil Sanayi Teknolojisinin Mevcut Durumu ve İhracat Açısından Geleceği, MPM No:342, Ankara 1986.
33. İTO, Tekstil ve Hazırgiyim Semineri, İstanbul 1987.
34. İlyasoğlu, E., Hazırgiyim Sanayinin Yapısal Sorunları, TTSİS, Teks. İsv. Dergisi, Şubat 1988.
35. TMMOB, III. Ulusal Tekstil Sempozyumu, Bursa, 4-7 Kasım 1987.
36. TMMOB, Ulusal Tekstil Sempozyumu, Bursa, 26-30 Kasım 1984.
37. Yaşar, E., Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe 1991 Yılı, Eylül 1992.

38. Tekstil ve Tekstilden Mamul Konfeksiyon Çalışma Grubu, Konfeksiyon ve Hazırgiyim Raporu, İzmir, Haz. 1992.
39. Alptekin, A., Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Son On yılda Sergilediği Eğilim Işığında Gelecek On Yılın Vaad ve Sorunları, Mayıs 1990.
40. Kozanoğlu, H., Hazırgiyim İhracatının Teşvikinde Yeni Uygulama: Hazırgiyim Sektöründe Teknoloji ve Yapısal Değişiklikler, Aralık 1988.
41. Berkay, U., Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye'de Tekstil Sektörünün Yeri, İTÜ, 1991.
42. Özcan, E.E., ETKİB Aylık Bülteni, Ağustos 1992.
43. Özgöz, M., Yeni Ambalajlama Sistemi (Yeşil Nokta), İTKİB, Ocak 1992.
44. Wiestrychowski, U., Yeşil Nokta, İTKİB, Ocak 1992.
45. Taşkoparan, B., Görüşme, Nilsen Tekstil A.Ş., Aralık 1992.
46. Yaşar, E., Soydaş, A., ABD'ne Yapılan Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Azalma Nedenleri, İTKİB, 1991.
47. İlyasoğlu, E., Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Pazarlama Sorunları, TTSİSD, 1987.
48. Tekstil İşveren Dergisi Araştırma Grubu, Modernizasyon Sorunları, Kasım 1991.
49. Bilek, Z., AT Anti Damping Mevzuatı ve Uygulamaları, İTKİB, 1990.

50. Şahin, F., Avustralya Ekonomik İlişkiler Araştırması, İTKİB, 1990.
51. Şahin, F., Doğu Bloku Ülkeleri Tekstil Pazarı, İTKİB, 1990.
52. Rışvanlıoğlu, A.H., Şahin, F., Dubai (BAE) ve Körfez Ülkeleri Tekstil Piyasası, İTKİB, 1990.

Ö Z G E Ç M İ S

1967 İstanbul doğumluyum. İlk ve orta tahsilimi İstanbul'da tamamladım. Daha sonra 1985'te girdiğim İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümünü 1989 yılında bitirdim. 1990 Yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi programında Yüksek Lisans Eğitimine başladım.